

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

**Uplatňování preventivního systému výchovy Dona Bosca v dětských
domovech rodinného typu**

Diplomová práce

Jméno autora: Jana Kupková

Jméno vedoucího práce: Ing. PhDr. Hana Konečná, Ph. D.

24. 4. 2007

The application of the preventative behaviour system founded by Don Bosco in children's homes of the family type

I decided to choose this topic for my degree work because I have some experience from the Salesian's children's home „Casa del bambino Pio XII., where I was a volunteer. I cared for children in the Salesian's style of behaviour as well. I visited some Salesian's centres in the Czech republic where I could see their work.

This preventative behaviour style of Salesiani can be used in the centres of Salesiani, in the children's homes and in the families. This system has three basic pillars which are reason, kindness and religion. His system demands from the educator constant presence with the children and education with the example of yourself. The system endeavours to take note of the newest of science, but there is the human dimension as well.

Don Bosco was the Italian educator who lived in the 19 century and he founded the work which was dedicated to the poor young people without their home in Turin. He is the founder of St. Francesco Saleski association (congregation of Salesiani Don Bosco). His work was already spread abroad during his life. His work lasts till now and it is current.

The main problem of children who become adults in state or private children's homes is the way in which they will behave in their later life. The intention of Don Giovanni Bosco was to help to give the right direction to young people. This is the current question of children's homes where young people become adults.

What can the behaviour system founded by Don Bosco in the children's homes bring to the imitation of family life? What results can it have specifically? The answers for these questions I am trying to look for in my degree work.

In my investigation I concentrate specifically on cases of children from three children's homes in Italy and Czech republic (Casa del bambino PIO XII., private children's home Marketa and Church children's home Emanuel). In these homes they use this preventative behaviour system.

I think that the preventative behaviour system of Salesiani and its tradition is worth attention not only for children's homes but also for the prevention of social – pathological phenomena.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Uplatňování preventivního systému výchovy Dona Bosca v dětských domovech rodinného typu vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Souhlasím s použitím práce k vědeckým účelům.

V Českých Budějovicích

Podpis:
Jana Kupková

Poděkování:

Děkuji Ing. PhDr. Haně Konečné, Ph.D., vedoucí diplomové práce, za cenné rady a postřehy. Dále manželům Ochovým ze Soukromého dětského domova Markéta v Radhošti, Mgr. Janu Tomigovi, řediteli Církevního dětského domova ve Staré Vsi u Přerova, salesiánským sestrám Figlie di Maria Ausiliatrice z italské Pontinie a dalším salesiánským spolupracovníkům v Čechách i Itálii za ochotnou spolupráci.

OBSAH:

ÚVOD.....	7
1. SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY PREVENTIVNÍHO SYSTÉMU VÝCHOVY DONA BOSCA V DĚTSKÝCH DOMOVECH RODINNÉHO TYPU.....	8
1.1 <i>Historie salesiánského díla.....</i>	8
1.1.1 Vznik díla a jeho rozšíření ve světě.....	8
1.1.2 Salesiánské dílo v České republice.....	10
1.2 <i>Výchovná zkušenost Dona Bosca.....</i>	12
1.2.1 Muž činu a zároveň „teoretik“.....	12
1.2.2 Solidární s mladými a pozorný k jejich potřebám.....	12
1.3 <i>Salesiánský výchovný styl.....</i>	13
1.3.1 Rysy salesiánského prostředí.....	13
1.3.2 „Výchovná metoda“ Dona Bosca.....	14
1.3.3 Základní pilíře „preventivního systému“.....	15
1.3.4 Jak převést myšlenky na skutečnost.....	18
1.4 <i>Salesiánská prevence dnes.....</i>	20
1.4.1 Předcházení sociálně patologickým jevům.....	20
1.4.2 „Bod přístupný k dobrému“.....	21
1.4.3 Vytváření pozitivních podmínek.....	22
1.4.4 Vztah jako podstata výchovy.....	22
1.5 <i>Za hranice vlastní země.....</i>	24
1.5.1 Výchovné dědictví pro celý svět.....	24
1.5.2 Nutnost znát globalizované společenské prostředí.....	24
1.6 <i>Problematika náhradní rodinné péče o dítě.....</i>	25
1.6.1 Formy náhradní rodinné péče.....	25
1.6.2 Kolektivní výchovná zařízení, orgány ústavní péče.....	26
1.6.3 Problematika státních dětských domovů v ČR.....	27
1.6.4 Problematika soukromých dětských domovů v ČR.....	29
1.7 <i>Největší nebezpečí ústavní výchovy – psychická deprivace dětí.....</i>	29
1.7.1 Psychická deprivace dětí v ústavních zařízeních.....	29
1.7.2 Rodičovství a důvody psychické deprivace.....	30
1.7.3 Základní psychické potřeby dětí.....	32
1.7.4 Sourozenecké vztahy jako náprava psychické sebdeprivace.....	33
1.8 <i>Preventivní versus represivní systém.....</i>	34
1.8.1 „Costruzione“ versus „costrizione“.....	34
1.8.2 Volná výchova bez řádu – co jí hrozí?.....	36
1.8.3 Kořen panovačnosti.....	36
1.9 <i>Duchovní rozměr výchovy.....</i>	38
1.9.1 Jsou děti od přírody náboženské?.....	38
1.9.2 Léčivá síla spirituality.....	39
1.10 <i>Výzkum v rodině.....</i>	40
1.10.1 Krok na nejistou půdu.....	40

1.10.2	Respektování životní reality rodin.....	40
2.	CÍLE PRÁCE.....	42
2.1	<i>Stanovené cíle.....</i>	42
2.2	<i>Dílčí cíle.....</i>	42
3.	METODIKA.....	43
3.1	<i>Popis metodiky.....</i>	43
3.2	<i>Charakteristika souboru.....</i>	43
4.	VÝSLEDKY.....	45
4.1	<i>Casa del bambino PIO XII.....</i>	45
4.1.1	Poslání domova, režim, akce, personál.....	45
4.1.2	Federico (<i>Kazuistika č. 1</i>).....	50
4.1.3	Marco (<i>Kazuistika č. 2</i>).....	53
4.1.4	Archangela (<i>Kazuistika č. 3</i>).....	54
4.1.5	Daniela (<i>Kazuistika č. 4</i>).....	55
4.1.6	Bruno (<i>Kazuistika č. 5</i>).....	57
4.2	<i>Soukromý dětský domov Markéta.....</i>	58
4.2.1	Život v domově.....	58
4.2.2	Petra (<i>Kazuistika č. 6</i>).....	66
4.2.3	Pavel (<i>Kazuistika č. 7</i>).....	68
4.2.4	Jan (<i>Kazuistika č. 8</i>).....	70
4.2.5	Blanka (<i>Kazuistika č. 9</i>).....	72
4.3	<i>Církevní dětský domov Emanuel.....</i>	73
4.3.1	Návštěva v DD Emanuel.....	73
4.3.2	Markéta (<i>Kazuistika č. 10</i>).....	75
5.	DISKUZE.....	78
6.	ZÁVĚR.....	84
7.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	85
8.	KLÍČOVÁ SLOVA.....	91
9.	PŘÍLOHY.....	92

ÚVOD

Podnětem výběru tématu pro diplomovou práci byla moje dvouměsíční zkušenost v salesiánském dětském domově „Casa del bambino PIO XII.“ v italské Pontinii, kde jsem v létě 2005 pobývala jako dobrovolnice, podílela se na chodu domova, pracovala s dětmi v salesiánském stylu výchovy. Stejně tak jsem se setkala se salesiánským přístupem v různých Střediscích mládeže v České republice.

Salesiánský výchovný styl jsem studovala v letním semestru 2006 jako posluchačka kurzu „Pedagogia della famiglia“ (Pedagogika rodiny) na univerzitě LUMSA (Libera Univerzita Santa Maria Assunta) v Římě. Vyučujícím a zkoušejícím byl salesián Prof. Mario Pollo, který přesvědčivě doplňoval přednášky praktickými příklady z vlastní zkušenosti v práci s mládeží. Tuto zkušenost mi umožnila Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v rámci studentského programu Erasmus.

Častým problémem u dětí, které dosáhly zletilosti v dětském domově, ať už státním či soukromém, je otázka, kam se budou ve svém životě ubírat dál. Záměr italského katolického kněze Don Giovanni Bosca, zakladatele salesiánů, byl pomoci mladým lidem dobře nasměrovat svůj život. To je aktuální otázka po dosažení zletilosti u dětí z dětských domovů. Spojení problematiky dětských domovů s tématem výchovného stylu podle Dona Bosca se mi proto zdálo vhodné.

Co může přinést výchovná metoda podle Dona Bosca v dětských domovech, které se snaží vytvořit prostředí co nejvíce se rodině přibližující? Jak se uplatňuje konkrétně? Těmito otázkami se zabývám ve své práci.

V kvalitativním výzkumu práce se zaměřím na výchovné metody uplatňované v Casa del bambino PIO XII v Pontinii., v Soukromém dětském domově Markéta v Radhošti a Církevním dětském domově Emanuel ve Staré Vsi u Přerova. Zamyslím se nad možným řešením situace dětských domovů. Pokusím se stanovit hypotézy, které mohou být předmětem dalšího zkoumání v oblasti prevence sociální problematiky dětí a mládeže v ČR ve srovnání s Itálií.

1. SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY PREVENTIVNÍHO SYSTÉMU VÝCHOVY DONA BOSCA V DĚTSKÝCH DOMOVECH RODINNÉHO TYPU

1.1 Historie Salesiánského díla

1.1.1 Vznik díla a jeho rozšíření ve světě

Za počátek salesiánského díla lze označit datum 8. prosince 1841. Je to datum, kdy se mladý kněz Giovanni Bosco (1815 – 1888) v severoitalském městě Turíně ujímá šestnáctiletého chlapce Bartolomea, kterého kostelník vyhnal z kostela. Osloví ho, projeví o něj zájem a pozve ho na příští neděli na katechismus. V neděli přichází Bartolomeo s osmi kamarády. Během několika let se kolem dona Bosca shromáždí přes 500 chlapců, kteří u něj naleznou chybějící domov, zameškané vzdělání, prostor pro hru a zábavu, ale i prostředí, kde by mohli rozvinout svůj život z víry. Tak vznikla tzv. oratoř, která po několika vynucených stěhováních nakonec zakotvila v turínské čtvrti Valdocco (odtud tzv. „valdocká oratoř“) (9) (Pozn. Čísla v závorkách v celé práci jsou odkazem na literaturu uvedenou v seznamu použitých zdrojů v závěru práce). Oratoř byla původně zařízení pro mládež, ve kterém probíhala jak katecheze a bohoslužba, tak hry a zábava (11). Dnes chápeme pod slovem oratoř pravidelný prostor pro sportovní, výchovnou a zábavnou činnost pro děti a mládež za aktivní spoluúčasti salesiánů, příp. dalších spolupracovníků.

Životní cesta Jana Bosca nebyla snadná. Ve dvou letech mu zemřel otec a mládí prožil ve značné chudobě. Kvůli své finanční situaci mohl začít studovat až velmi pozdě. Hluboká víra a důvěra v Boha byly neodmyslitelnou součástí jeho života a na náboženství, rozumu a laskavosti také postavil svou pedagogickou metodu. Vyznačovala se především stálou přítomností vychovatele mezi chlapci a rodinnou atmosférou (21).

Pocházel z velmi chudé rodiny a proto také vědomě a dobrovolně zůstal mezi těmi nejnuznějšími chlapci, kteří přicházeli z Turína za prací z celého Piemontu. Bývali ubytováni v mizerných podkrovních či sklepních podnájmech a zaměstnávání v podmínkách, které umožňovaly jejich vykořisťování, aniž by se jich mohl někdo

zastat. Iniciativa dona Bosca byla proto ojedinělou charismatickou odpovědí na tento ožehavý problém doby. Dostála svého uznání na poli církve, která Jana Bosca v r. 1934 prohlásila za svatého a v r. 1988 za Otce a Učitele mládeže, a nakonec také na poli tehdejší vládnoucí třídy, která jinak nebyla církvi přátelsky nakloněna (8).

Na rozrůstající se oratoř nestačil Don Bosco sám. Proto se obklopil stejně smýšlejícími kněžími a laiky a později ze svých chudých chlapců vytvořil Společnost svatého Františka Saleského (inspirován švýcarským světcem „lidové zbožnosti“ z přelomu 16. a 17. stol.), která se dnes nazývá také Kongregace Salesiánů dona Bosca. Odtud také pochází zjednodušený název členů – salesiáni. Dále společně s Marií Dominikou Mazzarellovou (1837 – 1881) založil Kongregaci Dcer Panny Marie Pomocnice jakožto ženskou kongregaci s obdobným výchovným posláním pro dívky. Členky bývají běžně, byť nepřesně, označovány jako „salesiánky“. Další spolupracovníky, přátele a dobrodince díla shromáždil do Sdružení salesiánských spolupracovníků.

Setkání s Bartolomeem bylo semínkem, z kterého vyrostlo celosvětové hnutí ve prospěch mládeže. Salesiáni dnes působí v 122 zemích. Kongregace sestává z 93 organizačních celků, které se nazývají provincie a vizitatorie. Současný počet salesiánů (SDB) a salesiánek (FMA) a počet jejich komunit ukazuje následující **Tab. č. 1 (29)**:

Tab. č. 1 : Přehled SDB, FMA a jejich komunit ve světě k 31. 12. 1999

	<i>SDB</i>	<i>počet komunit SDB</i>	<i>FMA</i>	<i>Počet komunit FMA</i>
<i>Evropa</i>	8.076	735	8.108	635
<i>Amerika</i>	4.264	628	4.966	607
<i>Asie</i>	3.136	312	1.929	237
<i>Austrálie</i>	157	18	31	8
<i>Afrika</i>	1.059	138	407	77
<i>Svět</i>	16.692	1.831	15.441	1.564

(Zdroj: Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR)

1.1.2 Salesiánské dílo v České republice

Období 1927 – 1948

V českých zemích salesiáni zahájili činnost v roce 1927. První český salesián P. Ignác Stuchlý (1869 – 1953) přišel do naší vlasti až ve svých 58 letech, kdy už měl za sebou bohatou zkušenost z Itálie a Jugoslávie. První salesiánský dům byl chlapecký ústav ve Fryštáku u Zlína. Postupně byly založeny další salesiánské domy. Vytvářely se chlapecké ústavy, které bychom dnes zařadili do kategorie domovů mládeže, dále domy pro přípravu budoucích salesiánů, a také oratoře. Ve všech těchto domech se salesiáni snažili pokračovat v díle a v duchu svého zakladatele. Řada salesiánů se také angažovala ve skautingu.

Období 2. světové války s sebou přineslo pro salesiánské dílo řadu změn. Ústav ve Fryštáku byl zabrán útvary SS. Štěpán Trochta (1905 – 1974), druhá nejvýznamnější osobnost českých salesiánských dějin a pozdější kardinál, byl odvezen do koncentračního tábora a někteří další salesiáni byli uvězněni (23).

V roce 1950 působilo v českých zemích 261 salesiánů ve 12 domech.

Období 1948 – 1990

Nástupem komunistického režimu v r. 1948 byly nejdříve postiženy církevní školy. Tím ztratilo svou legální základnu nižší salesiánské gymnázium ve Fryštáku. Daleko tvrdším zásahem byla československá „bartolomějská noc“ ze 13. na 14. dubna 1950, kdy ozbrojené síly obklíčily všechny řeholní domy hlavních mužských řádů a kongregací na celém území Československé republiky. Řeholníci byli posláni do několika „koncentračních“ táborů a řada vedoucích osobností byla uvězněna. Někteří doplatili na tento zásah smrtí či těžkou újmou na zdraví (36).

Činnost řeholů byla postavena mimo zákon. Salesiáni, kteří byli propuštěni z vězení, se nemohli oficiálně věnovat svému poslání. Mnozí také nemohli veřejně vykonávat duchovenskou službu a museli se zapojit do výrobního procesu „budování komunismu“. Přesto ani v těchto podmínkách nebyla činnost zastavena úplně. Přesunula se do soukromých bytů, horských chat či do přírody, kde probíhala příprava nových salesiánů,

studium filosofie a teologie, ale také množství prázdninových akcí pro menší skupiny dětí a mládeže, zejména tzv. „chaloupky“. Název se vžil pro cca desetidenní nekoedukované letní tábory pro malý počet účastníků (10-15). Tyto akce se konaly nejprve na farech, později byly z bezpečnostních důvodů přesunuty do horských chalup nebo jiných stavení (36).

Období od roku 1990

Změna politického režimu postavila před salesiány nové možnosti, ale i nové úkoly. Postupně byly vráceny zabavené domy a bylo potřeba je rekonstruovat. Salesiáni vystoupili z ilegality a začali se učit žít v komunitách. Nastal čas hledání, jak by měla vypadat salesiánská činnost v nově vznikající společnosti.

Zejména ve větších městech byly obnoveny či založeny salesiánské domy se salesiánskými středisky mládeže (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Pardubice, České Budějovice, Teplice, Zlín). Mapa salesiánských center v ČR viz. **Příloha č. 3**.

Salesiánská provincie dále zřídila nakladatelství Portál, které má velký význam při vydávání pedagogické a psychologické literatury, dále Vyšší sociálně pedagogickou a teologickou školu JABOK v Praze pro výchovu a vzdělávání pracovníků v sociální oblasti. Salesiáni stáli u zrodu a výrazně podpořili vznik teologické fakulty Jihočeské univerzity. Několik salesiánů přednáší na Teologické fakultě Palackého univerzity v Olomouci. V salesiánském domě ve Fryštáku (dnes Dům Ignáce Stuchlého) byl uskutečněn projekt, který nabízí mladým lidem formační pobyty pro různé věkové skupiny mládeže i pro jednotlivce s různými těžkostmi.

Důležité je i zapojení salesiánů do sdělovacích prostředků (ČT Brno, Radio Proglas, ostravské Telepace, Salesiánské mediální centrum). Pravidelně je též vydáván Salesiánský magazín (viz. **Příloha č. 4**). Navázalo se také na tradici českých salesiánských misionářů tím, že provincie přijala zodpovědnost za pomoc v Bulharsku.

V současné době působí v naší vlasti 188 salesiánů v 16 komunitách a jsou nejpočetnějším mužským institutem zasvěceného života u nás (23). Kontakty a adresy viz. **Příloha č. 1**, organizační struktura řeholní společnosti salesiánů viz. **Příloha č. 2**.

1.2 Výchovná zkušenost Dona Bosca

1.2.1 Muž činu a zároveň „teoretik“

Výchovná metoda Dona Bosca je zakořeněná v jeho životním příběhu, osobě, zápalu pro výchovu. Není výlučným výsledkem studia pedagogické literatury. Chceme-li pochopit výchovnou sílu preventivního systému v dnešní době, musíme si uvědomit jeho silné body, základní myšlenku, ale především výchovnou zkušenost a pedagogickou reflexi Dona Bosca a její pokračování ve výchovné tradici salesiánské rodiny.

Odborníci se shodují, že Don Bosco byl především mužem činu **(10)**. Nevypracoval žádné komplexní pojednání o svém pedagogickém myšlení, ani nepopsal výchovnou metodu. Jeho publikace *Preventivní systém ve výchově mládeže* (1877), *Paměti oratoře svatého Františka Saleského* (1873-1879) a dva *Listy z Říma* však ukazují na podstatné jádro výchovného systému **(7)**. Přestože nezanechal žádné pojednání akademickou formou ztvárněné, zájem o „pedagogickou“ problematiku jevil vždy. Jeho myšlenky jsou obsahově velice blízké obecné pedagogické mentalitě doby a jejímu zdravému smyslu pro výchovu. Při svém téměř padesátiletém pedagogickém působení se Don Bosco snažil vždy vnímat potřeby daného dějinného okamžiku a účinně na ně odpovídat. V roce 1883 dal svým spolupracovníkům radu „Je třeba znát naši dobu a přizpůsobit se“ (Bosco, 1883) **(10)**.

1.2.2 Solidární s mladými a pozorný k jejich potřebám

Své spolupracovníky neustále vyzýval k oběti pro mladé. V *Dopise z Říma* z roku 1884 všechny napomíná, že nestačí mít mladé lidi rád: „Nejen ať jsou milováni, ale ať vědí, že jsou milováni.“ (Bosco, 1884). Podněcoval své spolupracovníky, aby mladé lidi znali individuálně, sledovali je krok za krokem, byli solidární s jejich životně důležitými zájmy, znali jejich potřeby a úmysly, aby jim mohli pomoci rozvíjet svou osobnost v kontextu se soudobými problémy. Dnešním jazykem je možno říci, že Don Bosco využíval jako výchovný prostředek přátelství a výchovný dialog, který nijak neubírá na rozdílnosti vztahů a zkušeností mezi mladými a vychovateli **(10)**.

1.3 Salesiánský výchovný styl

1.3.1 Rysy salesiánského prostředí

Největším odkazem dona Bosca je způsob jednání s mládeží a styl duchovního života. Don Bosco prožíval s mládeží ve své oratoři zvláštní styl výchovy, který on sám nazýval „preventivní systém“.

Systém má následující charakteristické rysy:

- Láska a dobrota jakožto základní pilíř jednání s mládeží

Don Bosco byl přesvědčen, že se s mladými lidmi, zvláště s těmi „problémovými“, musí jednat ne přísně, ale laskavě.

„Při jednání s mládeží nezapomeňte nikdy na laskavost. Srdce mladých získáte láskou.“

(Don Bosco)

- Víra v dobré jádro v každém mladém člověku

Jan Bosco řekl: Stal jsem se knězem, „abych se přiblížil k mnoha mým kamarádům, kteří nejsou zlí, ale stávají se zlí, protože se o ně nikdo nestará, a abych s nimi mluvil a poučil je o náboženství.“

- Integrální péče o mladé lidi

Ve valdocké oratoři se don Bosco staral o sociálně ohrožené mladé lidi této čtvrti Turína, aby je osobně, odborně a nábožensky formoval, a tak jim otevřel solidní životní perspektivy. Jeho cílem bylo, aby dospěli v „poctivé občany a dobré křesťany“. Oratoř by měla proto být pro mladé domovem, kde se cítí přijati, školou, která by je připravila pro život, a hřiště, kde by se spolu mohli přátelsky setkávat a být veselí (29).

- Rodinná atmosféra

Don Bosco se ze všech sil snažil nabídnout domov mnoha mladým lidem, kteří při hledání práce opustili své důvěrně známé prostředí rodiny, vesnice a okruhu

přátel a byli ve velkoměstě Turíně bez domova. Spolu se svou matkou, spolubratry a početnými spolupracovníky se staral o to, „aby se u něj každý cítil doma“ (30).

➤ Radost, slavení, hra a srdečnost

Už jako malý chlapec si don Bosco rád hrál se svými kamarády. Svou veselou povahou a svými zábavnými kousky (kouzla, provazolezectví) dokázal své přátele nadchnout, strhnout a odvést je od starostí tvrdého života plného strádání do světa kouzel a her. Jeho výrok „být veselý, konat dobro a nechat vrabce štěbetat“(29) odráží nejen důležitý aspekt jeho osobního pojetí života, nýbrž také jeho výchovné činnosti.

➤ Život a víra

Don Bosco stále poukazoval na to, že náboženství je velmi důležitým pilířem jeho pedagogiky. Ta byla totiž určena křesťanským obrazem člověka a obsahovala náboženské prvky ve stylu své doby. Přitom don Bosco nevnímal náboženství jako „nadstavbu života“, ale jako ústřední základ života a jako návod k životu. Mladý člověk by měl každodenně zakoušet, že náboženství jeho životu pomáhá a osvobozuje jej.

1.3.2 „Výchovná metoda“ Dona Bosca

Don Bosco není autorem žádného uceleného pedagogického systému. Stal se velkým pro svoje vrozené organizační a vychovatelské schopnosti. Jak salesiáni sami říkají, jsou přesvědčeni, že „don Bosco ve svém životě uskutečnil a nám z vnuknutí Božího předal zvláštní způsob života a činnosti: salesiánského ducha. Jeho základem a souhrnem je pastorační láska“ (29). Tento duch zůstává platný i dnes ve změněných podmínkách. Je proto úkolem všech skupin salesiánské rodiny studovat jeho specifický styl, sjednotit se s ním, a tak společně uskutečňovat charakteristické znaky salesiánské práce s mládeží.

Salesiáni dona Bosca jsou řeholní společenství, které se obrací ke světu. Aby naše práce s mládeží odpovídala na aktuální problémy společnosti, je nutné neustále zkoumat „znamení času“ – vývoj ve společnosti a církvi, také situaci mládeže – a přizpůsobovat

vlastní aktivity požadavkům doby. Tedy „držet krok s dobou“. K tomu je nezbytné se dále vzdělávat, doplňovat své znalosti na úrovni odborné, a také osobní – duchovní růst, být ve spojení s realitou. R. Schiélé (62) zachycuje větu dona Bosca, která dokazuje to, jaký důraz kladl na vzdělávání mládeže: „Mladík, který se zkaží ve vašich ulicích, začne tím, že vás požádá o almužnu, potom ji bude vyžadovat, a nakonec si ji vezme s revolverem v ruce. Je třeba vzdělávat mladé, aby byli pro společnost užiteční – pro vaše úřady a dílny, mladé, kteří budou šířit dobré principy, kteří nebudou stálými obyvateli věznic a žalářů, ale kteří budou naopak živoucími příklady blahodárných principů“.

Don Bosco byl optimistou a věřil v dobré jádro v každém člověku. Také jeho následovníci se snaží vážit si každého mladého člověka, s kterým přijdou do kontaktu. Ke znakům salesiánské pedagogiky patří rovněž dát mladým lidem pocítit sympatie a podporu a být vnímaví pro potřeby každého jednotlivce. Pochvala a uznání patří mezi důležité výchovné prostředky. Ty poskytují mladým lidem vědomí, že si jich někdo váží a že mají schopnost něčeho dosáhnout. Pozitivní podpora na rozdíl od kritiky, kárání a trestů vytváří vhodné prostředí pro osobní rozhovory a vztahy prospěšné pro individuální rozvoj mladých lidí (72).

1.3.3 Základní pilíře „preventivního systému“

„ Dosty si užívejte veselí, jen když nehřešíte.

Prvním projevem lásky je láska k vlastní duši.

Buďme pomalí v posuzování. “

(Don Bosco)

Jádro práce s mládeží spočívá v „preventivním výchovném systému“, který se vyznačuje následujícími charakteristickými vlastnostmi:

1. Rodinnost znamená pracovat pro mládež a žít s mládeží tak, že vzniká prostředí bezpečí, v němž se mladí lidé cítí přijímání a prožívají, že „jsou doma“. Rodinnost je klíčovým pojmem, kterým don Bosco popisoval formu osobních vztahů a výchovy ve svých zařízeních. Potřeba rozvíjet ve všech salesiánských

zařízeních tento charakteristický znak „rodinného prostředí“ platí odpovídajícím způsobem i dnes. Úkolem každého, kdo žije a pracuje v salesiánských domech, je přispívat k tomu svým specifickým podílem.

2. Asistence označuje aktivní neustálou přítomnost mezi mladými (stejně tak mezi dětmi např. v dětských domovech, oratořích atp.). Don Bosco tento termín upřednostňoval před termínem „hlídání“. Asistent není policajt nebo hlídač.. **(10)**. Snahou je navázat osobní vztahy, naslouchat jim a pokud je třeba vést společnou zábavu a povzbuzovat je. Je to styl soustředěný na mladé lidi, při kterém je dospělý partnerem, přítelem a průvodcem ve výchovném procesu. Mladistvý je vážně přijímán jako subjekt svého vývoje. Pojem asistence poukazuje na to, že výchova mládeže je možná pouze dialogem, láskou a úctou k osobě a individualitě každého jedince. Asistence vyžaduje partnerské jednání, vylučuje mocenské, manipulativní a autoritativní formy jednání **(29)**.

3. Věrohodnost a autorita

Pro Dona Bosca je výchova bezcenná, jestliže vychovatel a výchovné společenství neprožívají své vlastní životní přesvědčení. Hodnoty a jejich řád mohou uspět jen tehdy, pokoušejí –li se je vychovatelé realizovat individuálně i ve společenství **(29)**. Z této věrohodnosti vychází autorita jednotlivých spolupracovníků i celého výchovného společenství. Opravdová autorita pak zvětšuje vývojové šance mladých lidí a podporuje jejich zrání.

4. Láska vychovatele

Don Bosco byl hluboce přesvědčen, že láska se probouzí pouze zkušeností lásky: „kdo ví, že je milován, lásku opětuje, a kdo je milován, dosáhne všeho, zvláště u mládeže“ (Dopis z Říma, 1884). Na tomto základě je pro něj laskavost (italsky „amorevolezza“) základním principem jeho výchovné metody **(7)**. Ona je také určujícím charakteristickým znakem dnešní salesiánské výchovy a pastorače.

„Láska vychovatele“ se projevuje ve třech směrech **(29)**:

- Rozum

Činnost pro mládež a mezi mládeží, ať už ve výchově, v administrativě nebo v ekonomické oblasti, musí spočívat na odborné kompetenci a musí být vedena objektivním vnímáním situace jednotlivců. Zásada rozumnosti zavazuje k jednání podle osvědčených norem pedagogiky a pastorage.

- Laskavost

Laskavost je postoj vůči mladým, který je pro salesiánskou činnost nezbytný. To platí také pro konfliktní situace ve výchově, kdy musí být stanoveny hranice. Laskavost tedy znamená projevovat vůči mládeži pozornost a náklonnost a současně vyžadovat dodržování pravidel (11).

- Náboženství

Náboženství znamená, že salesiánská výchovná činnost vychází z křesťanského obrazu člověka a je motivována vírou v Boha. Proto mladí nejsou bráni jako „náhodní kolemjdoucí“, ale jako osoby důstojné života ve svobodě, solidaritě a spravedlnosti. Tento úkol se snaží salesiáni plnit spíše konkrétním jednáním než řečmi o Bohu. „Salesiáni hlásají radostnou zvěst účinněji tím, co činí, než tím, co říkají.“

5. Veselost a optimismus

K salesiánské pedagogice bytostně patří příjemná atmosféra a radostné sdílení. Proto se vytvářejí atraktivní nabídky společného trávení volného času. Jsou to např. výlety, zájezdy, hry, sport, hudba, divadlo, ale i práce. Již pro dona Bosca k salesiánskému zařízení nezbytně patřilo hřiště, kde se mladí lidé mezi sebou přátelsky setkávali. Důležité je také společné slavení svátků církevního roku, osobních i společenských výročí. Svátky a slavnosti vytvářejí společenství, dávají rytmus všedním dnů a sílu pro zvládnutí toho, co nás čeká v budoucnosti (29).

6. Pohostinnost

Znakem salesiánskému zařízení je pohostinnost, snaha vytvořit přívětivou atmosféru. Prostory a hřiště mají být místy, v nichž mladí rozvíjejí svou

tvořivost a vlastní aktivitu, radostně a spontánně se setkávají, a tím se učí chápat a utvářet svůj život.

7. Náboženská praxe

K dědictví dona Bosca patří náboženská praxe jako nedílná součást výchovy mládeže. Tento úkol dnes vyžaduje zvláštní citlivost vzhledem k velkému počtu lidí bez vyznání a k náboženské pluralitě. Náboženská výchovná práce je zaměřena na to, aby mladí lidé nacházeli přátele, na které se mohou obrátit s otázkami po smyslu života. Vědomě je nabízen prostor a čas pro rozjímání, meditaci, modlitbu a bohoslužby, a tak je poukazováno na náboženskou dimenzi života (11).

8. Výchovné a pastorační společenství

Vybudování výchovně pastoračního společenství, ke kterému patří salesiáni, zaměstnanci, mládež, rodiče, učitelé, vychovatelé a dobrovolní spolupracovníci, dobrodinci a přátelé, patří v každém salesiánském domě mezi priority (29).

1.3.4 Jak převést myšlenky na skutečnost

Don Bosco dal svým myšlenkám „tělo“. Bylo by možné vypsát podrobný seznam „pokynů“, jak je Don Bosco při hledání svého pedagogického „arzenálu“ sám uskutečňoval. Týká se to například uspořádání prostředí, řádu společného života komunity, skupiny. Souhrnu rekreačních, herních, fyzických, kulturních a náboženských aktivit. Rozvržení denního, týdenního, ročního i periodicky se opakujícího času a slavnostních dnů. Živého smyslu pro zapojení, spoluodpovědnost a spoluúčast všech, jak jednotlivců, tak celé skupiny. Dále typické prostředky jako hudební kapela, divadlo, každoroční výlety, svátek kaštanů, slavnosti sv. Josefa (10). Tento „arzenál“ je dítětem své doby. Zůstává však smysl pro hledání a konkrétní výchovný přístup podle dané situace.

Don Bosco pro uskutečnění cíle svého života – výchovy mládeže – překročil ideologické i politické hranice své i druhých. Dokládá to následující dovětek pojednání nazvané „Je lepší mít Dona Bosca?“ z roku 1920 od italského nevěřícího polemika Giuseppe Lombardo Radice (1879-1938), pedagoga z Catanie (37).

Tedy několik ukázek:

„Don Bosco. Byl to velikán, kterého byste se měli snažit poznat. V církevním prostředí byl napravovatelem jezuitismu. Třebaže nedosahoval velikosti Ignácovy, dokázal vytvořit impozantní výchovné hnutí, a tak církvi vrátit ztracený kontakt s masami. Pro nás mimo katolickou a jakoukoliv církev je dokonce hrdinou, *hrdinou preventivní výchovy a rodinné školy*. Jeho pokračovatelé na něj mohou být hrdí. Z jejich díla se pro naše necírkevní školy můžeme něčemu naučit i my. (...) Pokud se naší škole nepodaří, aby z ní bylo aktivní středisko života mládeže, pokud ji v práci nebo alespoň vzpomínce k sobě nepřipoutá i po jejím absolvování, pokud naše škola nebude mít žáky, kteří jsou jí vděční jako své matce, touží ji znovu spatřit a společně znovu oživit radostnou dobu studií a školní práce, pak nebude školou v plném slova smyslu. Místo toho naši žáci stávkují; náš politický tisk hovoří o prostitutkách, vyhláší soutěže krásy, a na svých stránkách dává škole a výchově poslední místo; téměř všichni naši poslanci se školou zabývají s nechutí; naše profesory zajímá jen výše platu; naši učitelé jsou „kam vítr, tam plášt“, přičemž žádná škola nemá svou vlastní tradici. Škola? Nikoli, pouze úřad pro rozdávání diplomů. Žáci? Jen vzpurní platiči poplatku za namáhání mozku. Don Bosco? Celé tajemství spočívá v *jedné* myšlence. Naše škola: *mnoho* myšlenek. Mnoho myšlenek může mít i imbecil, kněz či nekněz, učitel i neučitel. Jedna myšlenka je obtížná. Jedna myšlenka znamená duši. Je třeba, aby byla jen jedna!

(...) Don Bosco! – Salesiáni, pokračujte ve své práci. My, vaši odpůrci, vás pozdravujeme s vděčností. Když totiž vy a všichni ostatní vám podobní či nepodobní dogmatici budete pracovat s opravdovou vírou, proti vašemu vlastnímu úmyslu tak donutíte k rozkvětu i ty školy (od základních až po střední), kde se víře a

dogmatu neučí a kde jsou studovány všechny víry jen proto, aby člověk našel víru v sebe (víru v rozum).“

(Lombardo-Radice, 1920)

Stojí za zamyšlení, jak vidí příklad Dona Bosca ateisté, odpůrci víry nebo klasického křesťanství. Zda se dokáží inspirovat některými pozitivními skutečnostmi v jeho díle, nebo budou zarytě trvat na nepřístupnosti jakéhokoliv jiného pohledu na věc.

1.4 Salesiánská prevence dnes

1.4.1 Předcházení sociálně patologickým jevům

V dnešní době se stále častěji mluví o prevenci, předcházení sociopatologickým jevům. Pojem sociální patologie se používá pro sociálně nezdravé, nenormální či obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společensky nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování (3). Za sociálně patologické jsou označovány jevy, které jsou škodlivé, přímo ohrožují společnost nebo konkrétního jedince. Část sociálně patologických jevů je jednoznačně definována a překročení norem podléhá trestnímu postihu (kriminalita), některé sociálně patologické jevy se ocitají na hranici zákona. Jiné jevy, jako sebevraždnost nebo alkoholismus, mají spíše individuální charakter a dopad. Přesto tyto jevy, zejména alkoholismus, vycházejí ze sociálních podmínek a mohou mít značné celospolečenské důsledky. Lidé nejsou stejní, jsou pod vlivem řady somatických, psychologických, sociálních faktorů, pod vlivem kultury (zvyky, tradice), povahy společnosti apod. A také těžko nalezneme člověka, který by v životě dodržoval přesně všechny normy. Mezi lidmi jsou značné rozdíly (3).

Ochrana mladých lidí před drogami, násilím, kriminalitou je znovu společností oceňována. Na druhé straně, vidí-li násilí a kriminalitu mladých vůči rodičům, přátelům a přítelkyním, starým a postiženým, cizincům a prostým lidem, mnozí volají po represivních opatřeních. Zároveň slyšíme těžká obvinění proti přílišné benevolenci ze strany rodičů a učitelů, kteří vyrostli v prostředí bezuzdné touhy po blahobytu a uplatňují tak ve výchově konzumní styl. Vyjádřeno tradičními termíny, nadává se na úpadek mravů, relativizování hodnot, strach rodičů říci dětem „ne“, aby nemusely trpět

tím, čím trpěli sami, a naopak je nechávají vyrůstat v bavlnci, navykají je mít „všechno a hned“, bez jakékoliv přípravy na složitost existence, rozdílná pojetí života a problémy, které s sebou nese.

Pokud má salesiánský preventivní systém vydat dobré výchovné plody i dnes, je nezbytné převzít Boscův náboženský obzor. Výchova tedy musí být nesena silným ideálem. Pro výchovu nestačí pouze sama věda a organizace (7). Nakonec to však stejně předpokládá odvážnou volbu: preventivní systém sází všechno na to, co je pozitivní, na zdroje a možnosti života, vrozené i ty, které dostal člověk darem od rodiny, společnosti (10).

1.4.2 „ Bod přístupný k dobrému“

Podle Dona Bosca se v „každém mladém člověku, byť by na tom byl sebehůře, skrývá bod přístupný k dobrému“ (21). Tento bod, třebaže by byl tím nejmenším, nejobtížnějším a nejzanedbanějším, má pomoci v člověku vzbudit vůli k dobru, stimulovat jej k pozitivním způsobům seberealizace, důstojným jak vůči sobě samému, tak vůči druhým i celému světu. P. Job přirovnává mládež ke stále běžícímu mlýnu. Když do něj nasypeme dobré zrno, bude z toho dobrá mouka; když ale do něj vložíme zkažené, bude z něj mouka zkažená (28). Jak ale do takového tvrzení zasahuje genetika? Jak jsou na tom děti násilníků, agresorů, alkoholiků? Dalo by se polemizovat, jestli má každý ve své výbavě takový bod. Tento bod chápu jako uvědomění si svého potenciálu, kladných stránek. Proč se tedy nepokusit hledat v každém dítěti jeho „bod“, díky kterému může být nasměrován do života, díky kterému si může uvědomit svůj potenciál? Díky vychovatelům se může lépe zorientovat ve svých dispozicích, charakteru, najít své možnosti a příležitosti a dobře se rozvinout. Přece lze v každém najít něco pozitivního, ačkoliv mu genetika nenadělila nic lichotivého. A pokud si někdo vezme příklad z hledání „bodu přístupného k dobrému“ v každém problémovém člověku dnes, je to jen k dobru věci, k dobru celé společnosti. Možná by se dalo shrnout do jedné věty přání „kž by takových nadšených lidí jako Don Bosco bylo dnes víc!“

1.4.3 Vytváření pozitivních podmínek

Preventivní je synonymem toho, co „předchází“, co je „připraveno“, „předem stanoveno“. Znamená to vytváření pozitivních podmínek k dosažení účinného cíle. Považuje se za samozřejmé, že pokud se věci předem dobře připraví, pokud se zamezí zbytečné rigiditě a snaze vše vměstnat do předem připravených témat, vše se daří snáz. Nemělo by se zapomínat věnovat pozornost strukturám, všem pomáhajícím prostředkům, dobrým pracovním podmínkám, vytváření příjemného prostředí, kde se cítí člověk přijat. Být s mladými při tom, co dělají, komunikovat – tomu všemu je samozřejmě třeba věnovat čas, námahu, a peníze **(10)**.

Vytváření pozitivních podmínek, to je myslím velmi důležitá součást práce s mladými, která by neměla být opomíjena. Mladí mají potřebu být „in“, jít s dobou. Tedy vyžadují i moderní přístupy, přitažlivé prostředí, moderní podmínky. Myslím, že prostředí hodně ovlivňuje člověka, zvláště ty senzitivnější osoby. Už to, jaké barvy se použijí při budování nějakého zařízení pro práci s dětmi nebo mládeží, jaké podněty, stimuly nabídne dítěti vybavená nebo nevybavená klubovna, herna, dětský pokojík a jiné volnočasové prostory, může ovlivnit kvalitu výchovného procesu.

Preventivní je také synonymem pro to, co je „viděno dopředu“, co je „plánováno“. Tedy plánováním, vytvářením pozitivních podmínek a počítáním dopředu se všemi variantami řešení, se má dosáhnout účinně stanoveného cíle. Je nutno vyhledávat lidi a způsoby, jak dobrý plán zkonkrétnit.

1.4.4 Vztah jako podstata výchovy

Umějme snášet nedostatky druhých, poněvadž na světě není dokonalosti.

Ta je jenom v ráji.

Jestliže toužíte konat své povinnosti dobře, milujte je.

Don Bosco

Zdá se, že navzdory nesnadným skutečnostem ve výchově dnešních mladých lidí (silný vliv reklamy, médií, touha po blahobytu vyspělejších zemí, touha po snadném a rychlém uspokojení všech svých potřeb, po nezávislosti...) a distancovaným způsobům

výchovy (setkávání po internetu apod.) touží velká část mladých lidí po opravdových výchovných vztazích, které by byly hluboké, silné, přijímající, dávající jistotu a povzbuzení. Výchovný vztah se vrací na své místo do středu lidského počínání a osobního rozvoje (28).

Požadavky na salesiánské spolupracovníky, tak jak je sepsala Salesiánská provincie (29), jsou následující (týkají se všech, kdo jsou se salesiány dona Boska spojeni povoláním nebo dobrovolným zapojením):

- Vztah k mládeži

Don Bosco řekl: „Rád bych vás požádal, abyste se měli navzájem rádi a nikoho nepodceňovali. Berte mezi sebe každého bez výjimky... Každého uvítat a být ke každému zdvořilý je povinností dobře vychovaných lidí, což teprve křesťanů.“

- Odbornost

Od spolupracovníků se očekává odborná kompetence, resp. ochota k jejímu získání, odpovídající vlastnímu zadání úkolů, jakož i zájem o politické otázky týkající se mládeže a postoj těch, kteří hájí zájmy mladých lidí. Zařízení se musejí vyznačovat tím, že jsou v nich mladí lidé co nejlépe vedeni a odborně vzděláváni podle kvalitativních norem uznávaných ve společnosti.

- Osobnost a víra

Kromě odbornosti se očekává, že spolupracovníci jsou osobnostmi s profilem, který odpovídá základnímu křesťanskému přesvědčení. Přáním jsou laskaví a láskyplní lidé, kteří své přesvědčení, životní zkušenosti, svou naději a víru, své pochybnosti a starosti vnášejí do činnosti a života v salesiánských zařízeních. Jako organizace, která je spjata s určitým světovým názorem, očekává od svých křesťanských spolupracovníků, že budou usilovat o život z víry. Od všech spolupracovníků se očekává, že ponесou křesťanské zaměření práce, a že se ztotožní se stanovenými cíli zařízení.

- Partnerská spolupráce

Salesiáni si váží účasti laiků na salesiánském poslání, protože jejich zapojení znamená nejen pomoc, ale také obsahové obohacení salesiánské práce s mládeží. Pro mladé jsou konkrétními příklady toho, jak může vypadat zodpovědné utváření života.

1.5 Za hranice vlastní země

1.5.1 Výchovné dědictví pro celý svět

Don Bosco není privilegiem salesiánské rodiny. Jeho charisma a zaujetí pro výchovu jsou body, které přitahují a v nichž se setkává mnoho osob, skupin a hnutí, zabývajících se výchovou mladých v každém koutu světa, dnes i v budoucnu, a to i mimo křesťanské prostředí **(10)**.

Preventivní systém dona Bosca je kulturním, pedagogickým a výchovným dědictvím církevní i laické, italské, evropské i světové pedagogické kultury. Je nabídkou pro všechny. Nese v sobě lidské a mezináboženské prvky nepochybné hodnoty. Don Bosco ukázal na svém životě všechny přednosti svého (italského) lidu – provincie Asti a Piemontu. Během fašistického období byl dokonce prohlášen za „nejitalstějšího“ svěťce. Bosco snil o misiích od studentských let, rozhodoval se, že zasvětit život zámořským misiím **(8)**. Snil o Amazonii, pampách, Asii, Africe. Jeho myšlenky a výchovná láska neznaly hranic. Cesty putovaly do Francie, Španělska, Jižní Ameriky. Výpravu do Argentiny v J. Americe vedl Giovanni Cagliero, jeden z prvních chlapců z jeho oratoře. Odjel skoro s lehkomyšlnou bezstarostností. Plánované tři měsíce se protáhly na třicet let. Do konce života stihl J. Bosco zorganizovat jedenáct výprav. Tak se zrodily salesiánské misie do těchto zemí. Dnes se podle G. Caglieriho nazývá salesiánské dobrovolnictví **(13)**.

1.5.2 Nutnost znát globalizované společenské prostředí

Podle Bosca **(8)** jsme všichni povoláni být občany své vlasti nejenom na základě své příslušnosti, ale také poctivé práce. Máme však být schopni se otevřít i jiným úrovním občanství: například být občany Evropy (jak to po nás vyžaduje ústava Evropské unie) i

světa (protože právě tato světová politická vůle přivedla k vyhlášení Listiny základních práv a snaze se politicky konfigurovat v Organizaci spojených národů). Kromě toho jsme k tomu nuceni dynamikou trhu výroby a práce, protože vše je mezinárodně provázáno.

Člověk žije v konkrétní zemi a kultuře. To by mu ale nemělo být hranicí nebo nepřekonatelnou bariérou. Žít ve světě znamená žít v čase, v dějinách, ve hře kultur, uvnitř procesů ekonomické produkce, ve hře společenských a politických mocenských kultur na místní, regionální, národní, mezinárodní a světové úrovni (9). Proto je důležité, aby se vychovatel vzdělával na úrovni potřeb dnešní doby (konkrétně např. znát obsah ústavy, mezinárodních úmluv). Dnes salesiáni nabízejí pro mladé ve věku 18-30 let zkušenost dobrovolné služby v České republice i v zahraničí (ve státech Bulharsko, Indie, Mexiko, Kongo) (13).

1.6 Problematika náhradní péče o dítě

1.6.1 Formy náhradní rodinné péče

Lze rozlišit dvě základní formy náhradní péče o dítě:

1. péče ústavní
2. náhradní rodinná péče

Jak uvádí Matoušek, ústavní výchova by měla být nařízena jen v případech, kdy výchova dítěte je vážně ohrožena a jiná opatření, jako napomenutí, dohled, omezení rodičovských práv či povinnost využívat pomoci odborného poradenského zařízení, nevedou k nápravě (Matoušek, 2005).

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. uvádí, že před nařízením ústavní péče je soud povinen zkoumat, zda dítě nelze svěřit do NRP, nebo do péče v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní. Soud je povinen nejméně jednou za půl roku přezkoumat, zda důvody pro ústavní péči trvají (75). Počty dětí v ústavních zařízeních a v pěstounské péči pro rok 1993 – 2003 viz. **Tab. č. 2.**

Tab č. 2 : Počty dětí v ústavních zařízeních a v pěstounské péči

	1993	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Dětské domovy	5839	7184	6689	6901	7333	7222	7270	7250
Kojenecké ústavy	1805	1733	1866	1704	1723	1655	1630	1624
Ústavy sociální péče	-	-	10201	-	-	10434	10384	10426
Celkem	7644	8917	18756	8605	9056	19311	19284	19300
Pěstounská péče	5297	5711	5935	6029	6000	6411	6598	6637
Celkem	12941	14628	24691	14634	15056	25722	25882	25937

(Zdroj: Děti a my, 2/2006)

1.6.2 Kolektivní výchovná zařízení, orgány ústavní péče

Typy kolektivních výchovných zařízení:

Zvláštní dětská zařízení

- kojenecké ústavy (0-1 rok)
- dětské domovy (0-3 roky)

Dále dětské domovy, diagnostické a výchovné ústavy a ústavy sociální péče a zvláštní dětská zařízení.

V oblasti ústavní péče v naší republice plní úkoly tři ústřední orgány státní správy. To svědčí o vyspělém a propracovaném systému společenské péče, ale může to být též zdrojem komunikačních šumů mezi jednotlivými orgány státní správy či případně nejasností, kam přesně je delegována zodpovědnost v určitých komplikovanějších případech. Tato komplexnost péče také komplikuje jakékoliv změny celkového systému.

- *Ministerstvo zdravotnictví České republiky* zajišťuje péči o děti od narození do tří let v kojeneckých ústavech a dětských domovech od jednoho do tří let. Děti do jednoho roku bývají umísťovány do kojeneckých ústavů, od jednoho do tří let pak do dětských domovů.
- *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* je zodpovědné za chod diagnostických ústavů, dětských domovů do tří let, dětských domovů se školou a výchovných ústavů pro děti a mládež.
- *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* se stará o ústavy sociální péče pro výkon ústavní a ochranné výchovy dětí tělesně nebo mentálně postižených (Šulová, 2006).

Dle Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR bylo v roce 2005 v ČR 37 kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do tří let věku. Jejich kapacita je 1987 míst a bylo v nich umístěno 1565 dětí. V průběhu roku 2005 do nich bylo přijato 1847 dětí, nejčastěji ze sociálních důvodů, a propuštěno bylo 1812 dětí, z toho 48% do vlastní rodiny a 36% dětí do náhradní rodinné péče. Dětské domovy a diagnostické výchovné ústavy spadají do kompetence MŠMT. Mezi tato zařízení patří dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný ústav. Dále je možné sem přiřadit středisko výchovné péče, které slouží jako zařízení preventivně výchovné péče. Účelem dětského domova je pečovat o děti, které nemají nařízenou ústavní výchovu a nemají. Do dětských domovů jsou obvykle umístěny děti ve věku od 3 do 18 let. Účelem je péče o děti, které nemají nařízenou ústavní výchovu a nemají výrazné poruchy chování. Do dětských domovů se školou jsou obvykle přijímány děti v době školní docházky (od 6 let do ukončení školy). Ty už přijímají děti s poruchami chování nebo s potřebou zvláštní výchovné péče. Výchovný ústav obvykle pečuje o tyto děti ve věku od 15 let do 18 let. Aktuální informace ÚZIS České republiky viz. **Příloha č. 5**.

1.6.3 Problematika státních dětských domovů v ČR

V našem státě, jak T. Och uvádí ve výsledcích svého výzkumu (51), se děti s nařízenou ústavní výchovou většinou dávají do státních dětských domovů, které jsou pro ně naprosto nevhodné. Navzdory odbornému personálu, vysokým ekonomickým

nákladům a veškeré péči jsou děti opouštějící tyto zařízení naprosto nepřipravené pro život a nejsou schopny nastartovat vlastní harmonické soužití s druhou osobou, a založit tak příznivé prostředí pro vychovávání další generace. Vzniká tzv. „syndrom ústavní závislosti“ (24). Skutečné problémy nastávají přesně v okamžiku, kdy osmnáctiletý „dospělý“ opouští okovaná vrata ústavní výchovy. Pro život je naprosto nepoužitelný, nedokáže se o sebe postarat.. Prostředí ústavu, které se tak nepodobá reálnému životu, každoročně vyprodukuje několik stovek asociálních deprivantů. Výzkumy i praxe jasně potvrzují, že ti, kteří prožili velkou část svého dětství v kolektivních státních ústavních zařízeních, nejsou ve většině případů schopni začlenit se do společnosti (24).

Odchovanci ústavů mívají velké problémy při plnění své rodičovské role a jejich děti často končí opět v náhradní výchově nebo jsou zanedbávány a týrány. Další překážky tvoří neschopnost navazovat trvalé a kvalitní mezilidské vztahy, neochota učit se - důsledkem je nižší úroveň vzdělání, než umožňuje vrozená inteligence, a v neposlední řadě i vysoká míra kriminality. „Ředitelé domovů, když se budou striktně řídit všemi předpisy, nemohou pro děti udělat více“ (Och, 2003). (51). Chybu tedy nevidí v jednotlivých domovech, ale v systému jako takovém. Dětem se nemá kdo věnovat, protože počet vychovatelů je značně poddimenzovaný.

Největším problémem v zařazování dětí do společnosti zůstává tzv. ústavní deprivace. Ta vede k označování i průměrně inteligentních dětí za nevzdělatelné, což jim striktně uzavírá cestu k normálnímu životu. Navíc systém odměn a trestů, který je rozšířen jako hlavní motivační nástroj, vede k účelovému chování, a to ve výsledku brání rozvoji svědomí a sociálnímu citění vůbec (24).

Přestože péče v ústavech je brána již od svého vzniku v padesátých letech minulého století jen jako přechodné řešení, je státem dodnes podporována a upřednostňována. V roce 2000 vydala Sekce pro práva dětí Rady vlády ČR pro lidská práva alarmující prohlášení, ve kterém mimo jiné stojí: „ V současné době je krizová situace dítěte, které nemůže zůstat ve svém dosavadním prostředí, řešena nejčastěji jeho předběžným umístěním do ústavní péče, aniž se hledají jiná řešení, zejména svěřením dítěte do péče třetí osoby v širší rodině nebo do pěstounské péče cizích osob. Přechodná profesionální pěstounská péče ani tzv. realitní pěstounská péče pouze na dobu pracovních dnů není u

nás zatím právně zakotvena. Současný systém náhradní výchovné péče je v rozporu se závěry a doporučeními výzkumů v této oblasti i s praxí v zemích EU. Pro děti je umístění do ústavní výchovy značně traumatizující a v jejich psychickém a citovém vývoji je často poškozuje a negativně je ovlivňuje i v dospělosti“ (Rada vlády ČR, 2000) (24).

Jako východisko vidí odborníci jako Z. Matějček, J. Kovařík, J. Koluchová a jiní reformu dětských domovů a podporu profesionální pěstounské péče (43), (34). Také Zahradníčková (76) zdůrazňuje výhody zařízení rodinného typu.

1.6.4 Problematika soukromých dětských domovů v ČR

Jak potvrdila hypotéza v absolventské práci Tomáše Ocha, vychovatele a majitele jednoho ze soukromých dětských domovů v ČR (51), soukromé dětské domovy jsou z hlediska péče o děti v mnoha ohledech vhodnější. Zde je situace mnohem lepší, děti jsou zde více připravovány na život a mají zde užší citové vazby. Dále ve své práci popisuje i rozdíly mezi jednotlivými soukromými dětskými zařízeními, kde je více zaměstnanců s větší četností střídání vychovatelů oproti těm, kde se střídají vychovatelé méně často a v menším počtu a konečně ty domovy, kde vychovateli jsou manželé jako jediní zaměstnanci 24 h denně a domov funguje v podstatě jako rodina. Dospěl k výsledkům, že nejlepší způsob je samozřejmě fungování jako rodina, kdy zaměstnanci jsou manželé, kteří se o děti starají 24 h denně, po celý rok a to nejen do dosažení zletilosti dítěte, ale doprovází ho dál až do jeho úplného osamostatnění.

1.7 Největší nebezpečí ústavní výchovy – psychická deprivace dětí

1.7.1 Psychická deprivace dětí v ústavních zařízeních

O psychické deprivaci slýcháme velice často v souvislosti s ústavními zařízeními, dětskými domovy apod. Považuji za správné se o ni na tomto místě zmínit. Psychická deprivace je stará jako samo lidstvo, jen se mění okolnosti jejího vzniku, intenzita a projevy. Odborníci ji začali zkoumat v polovině 19. století. Do té doby existovaly popisy případů dětí extrémně deprivovaných, většinou sociálně izolovaných nebo odchovaných zvířaty (tzv. vlčí děti) (43). Podle Langmeiera a Matějčka je psychická

deprivace stav, který vzniká, když člověk nemá uspokojeny základní psychické potřeby v dostatečné míře a po dosti dlouhou dobu. Přehledné dělení předložili ve své knize Psychická deprivace v dětství zmínění autoři. Též se na ně odkazují v předchozí podkapitole Základní psychické potřeby dětí.

Deprivace se u dětí do tří let projevuje opožděním celého psychomotorického vývoje. Je nápadná povrchnost a neurčitost citů a sociálních vztahů, chudší duševní obzor, nezúčastněná nebo rozmrzelá nálada, vážný výraz. Opožděnost se projevuje také v řeči.

U školních dětí se často také deprivace projevuje nápadnostmi a výkyvy v chování, hlavně v sociálním kontaktu. Objevují se neurotické obtíže, citová otupělost, nedůvěra k lidem, někdy agresivita.

V pubertě a adolescenci bývá posunutá hierarchie hodnot, hrozí zvýšené nebezpečí vzniku závislosti na alkoholu, drogách apod.

Důsledky mohou přetrvávat do dospělosti, mohou přetrvávat problémy s navazováním partnerských vztahů, i když se dostanou do lepšího prostředí. Jako rodiče bývají nejistí ve výchově svých dětí **(43)**.

Jsou to jen některé z projevů psychické deprivace, není mým záměrem se široce o tomto tématu rozepisovat. Více o deprivaci uvádí Matějček a Langmeier ve svých publikacích Psychická deprivace v dětství, Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace aj.

1.7.2 Rodičovství a důvody psychické deprivace

Na tomto místě bych se nejprve ráda zamyslela spolu s autory publikací **(40)**, **(33)** nad tím, proč vlastně lidé chtějí mít děti a jaké potřeby musí mít člověk, respektive dítě, uspokojeny pro svůj zdravý vývoj. Nejsou-li tyto potřeby uspokojeny, dochází k psychické deprivaci.

Psychologie se zabývá otázkami rodičovství nejprve ve spojitosti s tzv. instinkty. Americký badatel Pohlman, odborník na psychologii rodičovství, uvádí instinkt na prvním místě v motivaci rodičů **(40)**. Touha mít děti je podle něho přírodní zákonitostí v člověku, stejně jako je tomu u jiných tvorů. Existuje tzv. rodičovský pud. Bezdětnost

je naopak něco nepřírozeného, nepřirodního. Na druhém místě je motivace společenská a psychologická. Spočívá v tom, že lidé mají potřebu ukázat před sebou i ostatním svoji ploditelkou schopnost. Rodičovství je tedy věcí společenské prestiže.

Další důvody pro rodičovství:

Dítě znamená posílení rodinného společenství a přináší radost a zábavu. Jinak by byl život nudný.

Máme-li děti, máme někoho, komu můžeme věnovat svou lásku, své myšlení, své snahy a naděje.

Odkážeme mu svůj majetek - nač jinak bychom se v životě tolik „dřeli a lopotili“.

Dříve děti byly levnou pracovní silou a pojistkou pro stáří rodičů. Byl to tedy důvod ekonomický, který měl přednost před důvody psychologickými. Dnešní vývoj se ubírá směrem emocionalizace rodinných vztahů. Děti od rodičů přijímají, ale také jim mnoho dávají. Jsou méně ekonomickou pojistkou proti bídě (pracovní síla) a více pojistkou citovou proti osamělosti **(40)**.

Vzorci hodnot mužů a žen je ovlivněn společenskými poměry, ve kterých žijí, kulturou, tradicí, ekonomickou situací. Ještě výrazněji ale zřejmě u každého jednotlivce souvisí s jejich osobnostními rysy a s jejich životní historií, s výchovou, které se jim dostalo, a se vztahy k druhým lidem. Proto tedy hodnota „mít děti“ naplňuje potřeby každého člověka odlišně. Mít děti nebo nemít, vyjádřil to schematicky Matějček na vzorci základních psychických potřeb **(40)**, **(33)**.

Zdeněk Matějček ve svých Psychologických esejích (z konce kariéry) **(45)** dodává, že by na tomto schématu moc neměnil, jen by něco přidal. To, že každá doba má něco svého a v potřebách lidí něco přebují a něco ztrácí na své naléhavosti. Proto říká, že je potřeba se ptát, jak je to s námi na prahu nového století a tisíciletí. Vyjadřuje optimisticky: „Pořád tu jsou lidé, kteří po dětech touží. A o tom, jak dnešní děti naplňují základní psychické potřeby svých dnešních rodičů, nám nejvíce mohou povědět (a povídají) ti, kdo sami děti nemají a za své přijímají děti cizí, ať už formou adopce nebo pěstounské péče. Anebo i své děti mají, ale přijímají ještě další cizí děti (a třeba i ne docela zdravé a zdatné, ale s nejrůznějším postižením) a vytvářejí velkou (dnes mimořádně velkou) rodinu.“ Dále pokračuje: „V dnešní situaci vidím znamení úpadku

tzv. západní kultury, i když navenek lidstvo v celoplanetárním měřítku nadále početně kypí a bobtná“ (Matějček, 2004). Zabývá se dále hlubinami vývoje lidstva, kdy plodit potomstvo bylo lidem tak živočišně přirozené jako ostatnímu zemskému tvorstvu, kdy si člověk utvořil úspěšné formy reprodukce a úspěšné formy ochrany mláďat a stal se úspěšným živočišným druhem na této zemi. Sotva se pozvedl nad tuto živočišnou úroveň, zařadil existenci a neexistenci potomstva do systému svých životních hodnot. Dítě už dávno není pro člověka jen přírodní fakt, ale znamená mnohem víc od té doby, kdy mu svitlo vědomí budoucnosti, do které on sám tvořivě zasahuje, kdy děti jsou naše budoucnost, která nás přesahuje. Jestliže tedy jsou dnes lidé (a že jich přibývá, to říká demografická statistika), kteří vskutku nechťejí děti, pak se chovají hned dvakrát proti přirozenosti. Jednou proti oné živočišné, přírodní, která káže „množte se“, podruhé proti přirozenosti lidské, kulturní, sebe-vědomé, jež objevila možnost stát se vědomě stvořitelem nového života a vlastní život přesáhnout (45).

Ona potřeba otevřené budoucnosti je jen lidská, říká v závěru svého příspěvku, a je naplňována biologicky zplozením dětí a psychologicky tvořivým dílem jejich výchovy. A poselství od Zdeňka Matějčka závěrem?

„Lidi, život sám je ten nejvzácnější dar, který jste mohli od Pána Boha dostat. Tak neblbněte!“ (Matějček, 2004)

1.7.3 Základní psychické potřeby dětí

Ze studií dětí, které vyrůstaly v kolektivních zařízeních mimo vlastní rodinu nebo i ve vlastních rodinách, které neplnily svou funkci, vyplývají následující základní psychické potřeby (39), které musí být v dostatečné míře a v pravý vývojový čas uspokojeny, aby se osobnost dítěte mohla zdravě vyvíjet:

1. *Potřeba stimulace*, čili náležitého přívodu podnětů (množství, kvalita, proměnlivost). Uspokojení této potřeby vede k aktivitě.
2. *Potřeba smysluplného světa*. Dítě potřebuje v podnětech řád a smysl, aby se z nich mohly stát poznatky a zkušenosti. Uspokojení této potřeby umožňuje dítěti se učit, získávat zkušenosti, přizpůsobovat se podmínkám, osvojovat si pracovní postupy a společenské chování.

3. *Potřeba životní jistoty.* Uspokojení této potřeby zbavuje člověka úzkosti, dodává mu pocit bezpečí a umožňuje mu poznávací, pracovní a společenskou aktivitu, která je cílevědomá. Tato potřeba je naplňována především v mezilidských citových vztazích.
4. *Potřeba pozitivní identity, vlastního já.* Znamená pozitivní přijetí sama sebe a své společenské hodnoty. Podmínkou uspokojivého zařazení ve společnosti je patřičné sebevědomí a sebeúcta. Opakem identity je anonymita.
5. *Potřeba otevřené budoucnosti, naděje a životní perspektivy.* Vede k uspokojivému prožívání osobního běhu života. Uzavřená budoucnost vede k zoufalství.

Nemá-li dítě uspokojeny potřeby, dochází k tzv. psychické deprivaci dítěte, což je v současnosti velkým problémem ústavních zařízení. Psychická deprivace je psychický stav, který je výsledkem dlouhodobého neuspokojování základních psychických potřeb (46) Tento hierarchicky uspořádaný model umožňuje vhléd do lidské situovanosti ve světě, zároveň umožňuje hledat řešení specifických deprivací.

Studiemi psychické deprivace se zabývali Langmeier a Matějček. Vedly k poznání, že uvedené potřeby nejsou typické jen pro dětský věk, ale že působí prakticky v celém našem životě až do stáří. Současně se také ukázalo, že uspokojování potřeb u dospělého se děje právě v souvislosti se soužitím s dětmi (40).

1.7.4 Sourozenecké vztahy jako náprava psychické subdeprivace

Zajímavou poznámkou k psychické subdeprivaci v rodinách nebo zařízeních, které fungují jako rodina, je význam kolektivu a sourozeneckých vztahů v této skupině. Poznatky z výzkumů (42) napovídají, že příbuzenská „pokrevnost“ není vůbec nepřekonatelnou překážkou v navázání hlubokých, pevných a trvalých sourozeneckých vztahů, tedy i mezi dětmi pokrevně nepříbuznými tyto vztahy vznikají v dětských domovech rodinného typu.

Psychická subdeprivace je, na rozdíl od klasické psychické deprivace, diagnosticky těžko zachytitelná. Dá se říci, že se jedná o jakési ztlumené, zmírněné, latentní vydání deprivace klasické (39). Psychologové se s ní setkávají nejčastěji jako s „vedlejším“

nálezem. Objevuje se u dětí žijících nikoliv v ústavech, ale v rodinách, tam kde jsou méně příznivé psychosociální podmínky. Subdeprivace není určována výraznými znaky, ale drobnými odchylkami a nápadnostmi (objevují se obranné mechanismy, útky do apatie nebo nemoci, obtíže v zapojování do kolektivu aj.). Začátek subdeprivace nelze ovlivnit, lze se ale snažit o nápravný postup. Matějček zdůrazňuje sourozenecké vztahy v systému rodiny. Subsystem „dětí“ může žít i relativně samostatným životem a prokázat svou schopnost sebevýchovy a sebenápravy, i když subsystem rodiče není třeba příliš funkční. Je důležité, aby rodiče dětem toto nápravné dílo nekazili.

Potvrzením napsaného je kromě dalších zmínek v literatuře (35) i moje pozitivní zkušenost z pobytu v soukromém dětském domově Markéta, dětského domova Emanuel a dětského domova PIO XII., kde se mezi 8-10 dětmi z různých rodin rychle vytváří společenství, které je „školou života“ v dělbě práce, péči o mladší, v soudržnosti, solidaritě a dalších sociálně významných událostí. Vztahy v těchto zařízeních mohou fungovat podobně jako sourozenecké v „normální“ rodině, počet dětí odpovídá jedné výchovné skupině. Od starších sourozenců se mladší děti učí samostatnosti, starší se zase učí pečovat o mladší, být jim příkladem. Naučí se dobře vzájemné komunikaci, analyzovat problémové situace a řešit je. Jde o učení zkušeností, samy zažívají, jak v dané chvíli reagovat a jak se v sociální situaci vypořádat. V této „sebevýchově“ mezi sourozenci vidím velký klad, snad je to také dáno mým osobním zaujetím, kdy jsem sama vyrůstala v početnější rodině spolu se čtyřmi sourozenci.

1.8 Preventivní versus represivní systém výchovy

1.8.1 „Costruzione“ versus „costrizione“

„ Jestliže budeme v našich domech uplatňovat tento systém, jsem přesvědčen, že dosáhneme velkých úspěchů, aniž bychom museli sahat po rákosce nebo jiných násilných trestech.“..

„...*Je možné vychovávat pouze „odháněním much“. Lépe však použít systém, které může nabídnout opěrné body a usnadnit vám úkol, který je tím nejdůležitějším na světě.*“...

Don Bosco

Jaký tedy zvolit systém při výchově? V čem se liší tyto dva přístupy „costrizione „ a „costruzione“? D. Bosco říká, že při výchově mládeže se vždy uplatňovaly dva systémy: preventivní a represivní (20). **Represivní** spočívá v tom, že podřízené seznámíme se zákonem a pak dohlížíme, abychom zjistili, kdo ho přestupuje, a udělili, když je třeba, zasloužený trest. Odlišný, opačný systém je **preventivní**. Spočívá v tom, že se vysvětlí pravidla instituce a pak se dohlíží takovým způsobem, aby žáci byli stále pod dohledem ředitele nebo asistentů, kteří s nimi mluví, podle kterých se žáci mohou řídit. Můžeme podotknout, že se změnila doba. Ne však situace. Totiž i dnes ten, kdo vychovává, stojí na rozcestí, musí volit mezi donucováním (costrizione) a budováním (costruzione). Jde o dva pohledy na výchovu, ne o slovní hříčku, jak se v italském překladu nadpisu může zdát. Druhý zmíněný je riskantnější, a hlavně namáhavější. Vyznačuje se respektováním osoby a její svobody v rytmu jejího růstu a zrání.

Jsou-li děti pouze nuceny, reagují špatně. B. Ferrero (20) si představuje děti jako gumové balonky: čím více je mačkáme, tím dále stříkají. Aby se dospělí prosadili, používají neúčinných a zoufalých způsobů, například hubování, kázání, obviňování, vyhrožování, zastrasování, křičení, kritizování, bití, trestání. Děti na to odpovídají stejně neúčinnými postoji: křičí, ničí, vyhrožují, perou se, opíjejí se, lžou. A především se uzavírají: spí, utíkají z domu, ignorují, upadají do smutku, škaredí se, berou drogy a zabíjejí se. Jestliže děti pouze nutíme, způsobem rychlým a krátkodobě účinným, takovéto chování v nich jen posilujeme.

Mnohem náročnější je cesta preventivní, která vede děti k tomu, aby se staly odpovědnými a samostatnými. Má to samozřejmě svá rizika. Prevenci, ochranu, si však nelze plést s izolací. Neznamená to, že dítě budeme chránit od všeho, co ve světě zlého existuje, neseznámíme ho s tím apod. Preventivní výchova předpokládá oboustranný aktivní vztah rodičů a dětí, děti by se měly stát „spojenci svého váženého vedoucího“,

který má situaci pod kontrolou, vysvětlí a naučí „pravidla hry“, povzbuzuje a uznává (20).

1.8.2 Volná výchova bez řádu – co jí hrozí?

Četné publikace od autorů zahraničních Biddulph (4), Campbell (14), Cloud a Townsend (15) a českých Matějček (38), (39), (41), (42), Prekopová (57), (58) a jiných poukazují na nutnost řádu v životě člověka, ve výchově dětí především. Ten se stává vlastně prevencí nežádoucích výchovných problémů. V přístupu dr. Prekopové vidíme, že ve výchovné a terapeutické praxi můžeme navázat na zkušenost lidského rodu, od níž nás moderní civilizace do značné míry odvádí a naši citlivost pro tuto moudrost oslabuje. Můžeme navázat na naše křesťanské kulturní tradice, které jsou často v souladu s tím, co objevuje a potvrzuje moderní věda o člověku. Jde o základní poznání, že člověk potřebuje (zjednodušeně řečeno) dva principy zároveň: lásku a řád. Je potřeba, aby tyto dva principy byly v rovnováze, ne jít z extrému do extrému. Rodiče často rezignují ve výchově a ve jménu zákona „vše je dovoleno, co není zakázáno“, uplatňují tento princip v domněnku, že pro své dítě dělají jen to nejlepší. Někteří se možná bojí, aby jejich dítě dostalo všech práv, které má, aby jednal v souladu s Úmluvou o právech dítěte. Rodič pak neumí dítě okřiknout, napomenout, dát „výchovnou lekci“. Mají-li děti v životě obstát, musí se na tomto světě cítit dobře. Toho však nedosáhnou ovládnutím okolí, ale tím, že se naučí čekat, přizpůsobovat se, zvládat strach a být solidární s ostatními.

Od 80. let je v poruchách dětské osobnosti patrná změna. Problémové děti byly dříve především ty úzkostné, neschopné, které se moc neprojevovaly, dnes naopak převažujícím problémem jsou děti citově chladné, bezohledné, egoistické (57).

1.8.3 Kořen panovačnosti

Kde je tedy pramen oné citové chladnosti, bezohlednosti, panovačnosti, která je v dnešní době problémem dětské osobnosti? Zajímavou je poznámka Prekopové ke kořeni panovačnosti (57). Podává pohled etologa Konrada Lorenze, který vidí úpadek lidstva v přetrhání tradic, ve zbavení možnosti podřídit se instinktivně hierarchickému

uspořádání. Lidstvo se pak nemá možnost orientovat podle norem tohoto uspořádání a cítí se pak (stejně tak i malé dítě) bezbranné. Vede to k poruše morálního chování, kdy člověk nejenže ztrácí dobrotu a slušnost, ale navíc se stává jejich nepřítelem.

Jedná-li se o děti s nejrůznějším handicapem, ať už tělesným nebo handicapem v seberealizaci a komunikaci, tyto děti jsou panovačností ohroženy ve zvýšené míře (57). Vzbuzují totiž soucit a my jim chceme nahradit, co jim chybí, v podobě povolování, ústupků apod. Avšak ani takové dítě nemá být ušetřeno dodržování pevných pravidel. Konkrétně se může jednat i o maličkosti, např. „vymýšlení v jídle“. Vybírá si např. z masa jen řízek, ze zeleniny jen okurku, z ovoce jen banány. Dojde k „návykovému odmítání“ nabízených pokrmů. Znáám dítě, kterému matka toleruje toto návykové chování, svéhlavost ve výběru pokrmů. Je to sedmiletý chlapec, který má nadváhu, odmítá jíst ovoce a zeleninu, a přesto si vždy „vydupe“ každou sladkost a nezdravé pokrmy. A pokud možno, vše nejraději konzumuje před zapnutou televizí. Ví, že matka nevydrží a on dosáhne svého. Využívá jejího nedostatku času a nedůslednosti. Snad tak matka svému synovi nahrazuje právě ten nedostatek času, který na něj má, který mu dluží. Chlapec je jedináček.

Takovým dětem chybí přizpůsobivost, tj. ochota respektovat potřeby druhých, vcítit se a být ochoten ke kompromisu. V oblasti sociálního chování mívají problémy. Pomáhají jen tehdy, když k tomu mají chuť a egoistický postoj je patrný i při projevech něžnosti. Může být něžně roztomilý, vyžadovat pozornost. Svou roztomilostí si pak všechny „omotává kolem prstu“ (57). Dítě reaguje na kritiku přecitlivěle a neumí přiznat vlastní chybu. Použiji k demonstraci ten samý případ dítěte výše zmíněného. V oblasti sociálního chování chlapec není schopen se přizpůsobit. Pokud jsem chlapci navrhla časový plán jeho volného času, kdy byl odpočinek, výtvarná činnost a klidná hra vyvážená tělesnou aktivitou, samozřejmě s tímto návrhem nesouhlasil. Nerad se přizpůsobuje, chce, aby bylo po jeho, aby vše odpovídalo jeho představám. Ostatně v domácnosti „vládne“ on, matka je jen plnitelkou jeho přání. Nezapadá do kolektivu vrstevníků, nerad si s nimi hraje. Sleduje televizi, a to naopak velmi rád. Je to pohodlná činnost, navíc ho vytrhne ze samoty, takže se nelze takovému počínání dítěte divit! Zmíněný chlapec se řídí vzorem hrdinů, brutálních násilníků z televize a nemá u toho

možnost rozlišovat mezi dobrem a zlem. Dítě nemá zpětnou vazbu. Na televizi se dívá samo a nemá mu kdo říci, co je dobré a co ne. Pokud můžeme srovnat stálou přítomnost, „asistenci“ u dětí v salesiánském stylu výchovy, zjišťujeme důležitost někoho, kdo bude dítěti průvodcem v jeho volném čase. Tuto funkci jsem vykonávala, mohu čerpat z vlastních poznatků, a tedy porovnat dva výše uvedené příklady. V případě dítěte, jedináčka žijícího jen s matkou v perfektně zařízené domácnosti, finančně dobře zajištěného, se jedná o citový chlad, egoismus a nízké sociální vnímání. Naproti tomu u souboru dětí ze zařízení, kterým se věnuji ve výzkumné části práce se jednalo ve většině případů o daleko větší sociální inteligenci, pozornost k druhým a ochotu ke kompromisu.

Vyplývá z uvedeného, že křesťanské morální hodnoty a hierarchické uspořádání mohou vést k jasnější orientaci dítěte ve složitém světě, a následně k většímu pocitu bezpečí.

Řešením citové chladnosti, egoismu nebo panovačnosti by měl být samozřejmě opět správně zvolený postup ve výchově dítěte. Náprava formou represe je podle Z. Matějčka málo účinná. Lze to jen prevencí, a to výchovou. A to je velký úkol rodičů.

1.9 Duchovní rozměr výchovy

1.9.1 Jsou děti od přírody náboženské?

Jednu myšlenku bych nyní ráda věnovala duchovnímu rozměru ve výchově. Náboženství je právě jedním z principů výchovy D. Bosca, tedy mě zajímala také otázka smyslu náboženství a spirituality v životě člověka.

Jsou děti od přírody náboženské? Podle knížky Hauserové-Schönerové (22) i děti, jejichž rodiče se nevyznačují žádnou zvláštní zbožností, návštěvami kostela nebo slavením svátků, jsou v tomto ohledu zvědavé: je už věcí pedagogů či psychologů, aby zjistili, odkud tato dychtivost po zbožnosti pochází. Mnozí mohou namítnout, že pro dítě neexistuje téma, které by mu bylo lhostejné. Jiní naopak tvrdí, že děti jsou prostě blíže ke kořenům lidskosti, protože ještě nejsou příliš pokřiveny přílišnou racionalitou. Děti jsou prý v důvěrném kontaktu se stvořením a Stvořitelem (22). U lidí, jejichž prarodiče měli silnou víru v Boha, prozrazuje jejich volba povolání, občanské a etické

postoje, že na ně měli prarodiče velký vliv. Z různých příběhů v knize je patrné, že víra v Boha (ať už u nich samých nebo případně pouze u jejich prarodičů) kladně ovlivnila budoucí vývoj dětí v dospělosti. Získali jistotu, oporu, naději, smysl pro odpovědnost apod. (22). Ch. Mullier (49) poukazuje na tzv. „duchovní chudokrevnost“, která působí, že člověk je zranitelný takovými náhražkami náboženství, jako jsou drogy nebo sekty. Zdá se tedy, že tento příspěvek může být také jedním z dokladu toho, že výchova k víře a náboženství mají pozitivní vliv na celkový vývoj a rozvoj dítěte. A že svou úlohu zde mají nejen rodiče, ale také prarodiče nebo jiní vychovatelé.

1.9.2 Léčivá síla spirituality

I pro člověka, který není nábožensky založen, přeci jen existuje vysvětlení pro důležitost spirituality, jak jsem se dozvěděla z psychologických poznatků. Člověk je vnímán jako bytost bio-psycho-sociální a v posledních letech též se přidává do složek osobnosti složka duchovní (spirituální) (27). V knize *Dítě v náhradní rodině* se Archerová (1) zmiňuje o duchovním rozměru při výchově a o léčivé síle spirituality. Pod duchovnem si Archerová představuje nejen některé velké náboženství (světové), ale také vnitřní jedinečnost člověka, určité lidské společenství nebo energii přírody, podle různého chápání nebo víry každého člověka. Radí dítěti se snažit umožnit získat silnější duchovní vědomí a řídit se při tom svým vlastním přesvědčením, duchovním zaměřením. Člověk dostává jistotu, řád do všeho svého počínání. Pro někoho může být velkou podporou a zdrojem inspirace společenství známých lidí z kostela, synagogy, mešity či jiné duchovní skupiny, jiným lidem přináší chuť do života příroda a její zázraky. Určitou terapií nám může být vnímání přírody, nebo také tvořivost (hudba, obrazy, tanec, divadlo) (1). Ani moderní pojetí světa nevyklučuje víru, náboženskou příslušnost. Zdá se, že je tomu právě naopak. Jak se můžeme dozvědět od J. Hučína (26), společnost nahrává rozvoji náboženství. Není ateistická, ale spíše se posunula do individuální roviny. Hlavně mladí lidé hledají ukotvení a smysl života, snaží se najít oporu právě ve spiritualitě. Pocit osamocení z přílišného zapojení do mnoha institucí, nejistota ve vztazích, pracovní zatížení a nároky na sebekontrolu rozvoji náboženství

právě nahrává. Také V. Smékal se zamýšlí, proč člověk potřebuje víru. Dokládá, že člověk potřebuje vírou doplňovat mezery ve vědeckém výkladu světa (64).

1.10 Výzkum v rodině

1.10.1 Krok na nejistou půdu

Při výzkumu práce jsem hledala „návod“, jak postupovat při návštěvě rodiny (záměrně používám slovo rodina , ačkoliv se právně jedná o dětský domov) Ochových. Přesný návod jsem pro své pozorování a rozhovory nenašla. Potvrdila se mi ale domněnka, že takový návod ani nalézt nelze. V podstatě nelze zobecnit postup, jak při výzkumu v rodině postupovat. Za jakých podmínek by měl probíhat výzkum v rodině, nad tím se zamýšlí Sobotková v knize Psychologie rodiny (65). Mě zaujala zmínka o tom, jak je přísně individuální kontakt s každou jednotlivou rodinou. Nedá se zobecnit postup, podle kterého je nutné se striktně řídit. Výzkum rodiny předpokládá „krok na nejistou půdu“, je to překročení rutinních postupů, jelikož každá rodina je natolik specifický systém, že se nedá poznat bez navázání vzájemného kontaktu. Rodina by neměla mít pocit, že je předmětem výzkumu, ale rovnocenným a důležitým partnerem. Nelze přesně „nastavit“ situaci a dodržovat stejné podmínky, je třeba se přizpůsobit, reagovat citlivě a pružně. Jakákoliv rigidita ze strany výzkumníka by oslabila spolupráci za strany rodiny a snížila by věrohodnost sdělení. Proto, jak píše Sobotková ve své knížce (65), je na místě spíše zúčastněné pozorování, kdy se výzkumník zapojuje do běžného chodu rodiny, např. do chystání jídla, do školní přípravy dětí nebo do společné zábavy. Odměnou výzkumníkovi za čas strávený v rodině je to, že svůj výzkum obohatí o širší úhel pohledu na zkoumanou problematiku.

Domnívám se, že právě kvalitativní výzkum, který využívám v práci, umožňuje hlubší náhled do dané problematiky.

1.10.2 Respektování životní reality rodin

Životní realitu rodin je třeba respektovat. Podmínkou výzkumu v rodině je jejich respektování životní reality. Některé typy rodin jsou natolik specifické, že je nejde dost dobře srovnávat s jinou sociální skupinou. Tak se mi jeví i dětský domov, který funguje

v podstatě jako rodina, Soukromý dětský domov Markéta. Inspirací v kvalitativním výzkumu mi byla mj. publikace H. Konečné Na cestě za dítětem (32).

Je nutné mít při výzkumu v rodině srovnávací skupinu? Zvláště u tak složitého systému, jako je rodina, říká Sobotková (65), je diskutabilní, jestli bychom byli schopni zachytit všechny probíhající procesy vzhledem k srovnávací skupině. Často se osvědčuje „ponořit se do situace“, nechat se vtáhnout do rodinného systému, pozorovat rodinné interakce „zevnitř“. Lze tedy shrnout konstatováním, že ve výzkumu rodin neplatí tradiční požadavky na metodologickou čistotu výzkumu. Do hry vstupují faktory etické, zejména již zmíněné respektování životní reality rodin. Tím nejnosenějším metodologickým nástrojem můžeme být my sami. Předpokladem ovšem je, že se vzdáme obvyklého požadavku, aby byl výzkum „efektivní“, a dáme k dispozici svůj čas ve větší míře než obvykle a také osobní zaujetí. Na závěr této podkapitoly si dovolím citovat: „Práce s rodinami není pouze záležitost vědy a technologie, ale také věc lásky“ (65).

2. CÍLE PRÁCE

2.1 Stanovené cíle

Cílem mé práce je zpracovat téma preventivního systému výchovy tak, jak jej chápal Don Giovanni Bosco, italský kněz 19. století, vychovatel a zakladatel salesiánů, s možnostmi aplikace do dnešní výchovné praxe, především v dětských domovech rodinného typu. Mým cílem je zmapovat problematiku kvalitativně, s důrazem na vývoj, chování a prožívání jednotlivých dětí v domovech v Čechách a Itálii, kde je uplatňován preventivní systém výchovy (dětský domov Casa del bambino „PIO XII.“, Soukromý dětský domov Markéta a Církevní dětský domov Emanuel). Dále pokusit se navrhnout, jaké cesty by mohly vést ke zlepšení v oblasti problematiky dětských domovů.

2.2 Dílčí cíle

Dílčím cílem mé práce je pokusit se nahlédnout do problematiky ústavní a náhradní rodinné péče, poukázat na nutnost řešení situace dětí, které nemají možnost se dostat do adoptce nebo pěstounské péče, a které přesto potřebují individuální přístup, pevné emoční vazby a přirozené rodinné prostředí.

Dalším dílčím cílem je poukázání na možnost eliminace největšího nebezpečí stávající ústavní výchovy – tj. psychickou deprivaci dětí.

Za cíl si také kladu vytvoření hypotéz, které mohou být předmětem dalšího zkoumání a prohloubit tak náhled do oblasti náhradní rodinné péče v Itálii v porovnání s Českou republikou.

3. METODIKA

3.1 Popis metodiky

Pro výzkum jsem zvolila metodiku kvalitativní analýzy dat získaných

- pozorováním
- neřízeným rozhovorem
- korespondencí (dopis od dobrovolnice)
- kazuistikami
- sekundární analýzou primárních dat (výroční zprávy, osobní analýza dat – z psychologického vyšetření)

Data byla sbírána v dětském domově Casa del bambino „PIO XII.“ v italské Pontinii, kde jsem měla možnost získat data při práci s dětmi v salesiánském stylu výchovy, dále v Soukromém dětském domově Markéta v Radhošti a Církevním dětském domově Emanuel ve Staré Vsi u Přerova. Výsledky jsou analýzou dat získaných od zaměstnanců, dětí a ostatních dobrovolníků domova.

3.2 Charakteristika souboru

Zaměřuji se na kazuistiky pěti dětí z Casa PIO XII. ve věku 11 až 18 , dalším souborem jsou čtyři děti ve věku 10 až 17 let ze Soukromého dětského domova Markéta v Radhošti, kde jsem strávila nepřetržité tři dny a mohla provést rozhovory a pozorování při plném provozu domova.

Třetím souborem je jedno z dětí z Církevního dětského domova Emanuel ve Staré Vsi u Přerova ve věku 11 let.

Všechny tyto domovy uplatňují ve výchově dětí tzv. preventivní systém, který vychází z výchovné koncepce Dona Bosca.

Děti z Casa del bambino jsou v domově umístěny na dobu, po kterou překlenou rodinné problémy, jsou více v kontaktu s dobrovolníky a prochází více změnami (více se jim střídají vychovatelé, v posledním půlroce též změna salesiánského řádu a tedy i denního režimu). Změny jsem se snažila zaznamenat.

Děti z DD Emanuel jsou pod stálým dohledem čtyř střídajících se vychovatelů a děti z DD Markéta žijí jako v běžné větší rodině. Zaměstnanci jsou pouze dva stálí vychovatelé – „otec a matka“, které děti doprovázejí 24 hodin denně.

Jména všech dětí v kazuistikách jsou změněna.

4. VÝSLEDKY

4.1 Casa del bambino PIO XII.

4.1.1 Poslání domova, režim, akce, personál

V Casa del bambino PIO XII. v italské Pontinii (cca 60 km od Říma) jsem strávila dva měsíce v létě roku 2005. Tento čas jsem využívala k pozorování výchovné a vzdělávací práce s dětmi, sběrem dat. Sama jsem se podílela na výchově v salesiánském stylu jako dobrovolnice. Dům pro děti Casa del Bambino spravují řádové sestry Figlie di Maria Ausiliatrice, nazývané též „salesiánky Dona Bosca“. Tento institut byl vystavěn v roce 1936. Slouží jako domov pro děti sociálně znevýhodněné.

Institut Figlie di Maria Ausiliatrice (Dcery Panny Marie Pomocnice) byl založen v roce 1872 Don Boscem a spoluzakladatelkou sv. Marií Domenica Mazzarellou. Záměr Dona Bosca byl, aby tyto sestry pokračovaly v tom, co on už konal léta pro děti a mládež, tedy shromáždit chudou a opuštěnou mládež a dát jim domov, výchovu a vzdělání, které jim pomůže připravit se na samostatný život.

Důvod umístění

Hlavním důvodem, proč jsou děti umístěny v Casa del bambino PIO XII., je problémová rodina, ve které dítě vyrůstá. Jedná se například o matky duševně nemocné, nezodpovědné, které dítě zanedbávají, neposílají do školy a podobně. Záměrem je tyto děti zajistit v době krize, kdy očekávají, že se ještě do původní rodiny vrátí, pokud pominou důvody odloučení. Snaží se o stabilizaci vztahů s původní rodinou. Nebo mohou eventuálně očekávat vstup do jiné rodiny.

Co domov dítěti nabízí?

Nabízí rodinné prostředí pro zdravý růst a vývoj dítěte, pro jeho klidné zrání. Dává mu pozitivní podněty, nabízí vyžití kulturní, vzdělávání. Dítě se dostává do kontaktu s vrstevníky, vychovateli, autoritou, učí se komunikaci a jednání s těmito skupinami osob nebo jednotlivci. Je vedeno k samostatnosti, péči o sebe, aby se dokázalo v budoucnu postarat o sebe alespoň v nejvyšší možné míře dle jeho schopností a

možností. Samozřejmě u někoho se to daří méně, u jiného více, ale celkové pokroky jsou patrné.

Domov může nabídnout péči maximálně 10 dětem, z toho dvě lůžka jsou tzv. krizová, pro případ, že dítě musí akutně opustit rodinu ze sociálního důvodu. Přechodná pomoc se poskytuje dětem do 18 let věku.

Výchovná metoda

Výchovnou metodou je uplatňování preventivního systému Dona Bosca (SISTEMA PREVENTIVO di Don Bosco), jehož principy popisují v teoretické části. Připomenu tedy hlavní principy, na kterých staví – rozum, náboženství, laskavost (Ragione, Religione, Amorevolezza).

Všichni, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání dětí v Casa del bambino, jsou seznámeni s metodologií vlastního preventivního systému a měli by se ho snažit prakticky uplatňovat.

Rozum (1. pilíř systému) – uplatňuje se skrze klidný dialog. Vychovatelé by se měli snažit dodávat dětem odvalu, pomoci jim objevit v sobě zdroje, možnosti, ocenit je a nasměrovat do života. Pomoci jim dělat plány do budoucna, udržet v nich naději a důvěru v to, že jsou schopni toho dosáhnout, pokud se budou snažit.

Rozhovory s dětmi jsem vedla velice často, prakticky nepřetržitě. Děti mají různé touhy, sny, přání, které by chtěly uskutečnit. Někteří mají to štěstí své plány v budoucnu opravdu zrealizovat, jiní bohužel nedostanou takové podmínky. Končí například v domě na půli cesty nebo v jiném dětském domově a nevědí, kam jít dál a co se sebou dělat. Tyto dialogy s vychovateli by právě měly být „plodné“ v tomto směru, kdy si děti posílí vědomí vlastní hodnoty a schopnosti v životě něčeho dosáhnout.

Náboženství (2. pilíř systému) – Domov přijímá děti jakékoliv národnosti, jazyka, kultury a náboženství. Vychovatelé by děti měli doprovázet na jejich cestě k toleranci, jsou konfrontováni s odlišností. Jde o to vzbudit vzájemný respekt.

Osobně jsem se setkala s jistými předsudky. V době mého pobytu s dětmi jsem se setkala s dvěma dětmi ze střední a jižní Afriky, jedním z Indie a jedním z Maroka. Tyto předsudky a netolerance byly ze strany dětí italských, ale občas i ze strany dětí jiných národností, jak už to u dětí bývá, nikdy ne ze strany vychovatelů.

Laskavost (3. pilíř systému) – podle Dona Bosca se jedná o výchovný vztah, kdy mladí vědí a cítí, že jsou milováni. Laskavost, individuální doprovázení, pozornost ke všem dimenzím života dítěte.

Tento přístup mi potvrdila osobní zkušenost. Laskavost je opravdu zřetelná, a to i ve chvílích kárání, které je samozřejmě dost často zapotřebí. Sestry nebo jiní vychovatelé, pokud děti kárají, napomínají taktně, důsledně vyžadují dodržování pravidel, ale jsou schopni se individuálně přizpůsobit situaci. Když je potřeba povolit nějakou výjimečnou událost, například návštěvu nějakého známého nebo kamaráda, který přijel v době, kdy je třeba uklízet, vychovatelé laskavě svolí a domluví podmínky doby, do kdy musí být uklizeno, případně jak úklid nahradit jinou prací.

Obyvatelé domu, personální zajištění, denní režim

Nastálo v domě bydlí 5 řadových sester, z nichž každá má na starosti část úkolů v domě. Jedna se stará o vstupní halu, kapli, funguje jako recepční, další má na starost výchovnou činnost, péči o zahradu a zajišťování oprav, jiná kuchyni a vaření. Jedna sestra je určená pro práci s dětmi, je jim „matkou“. Dohlíží na děti podle potřeby i v noci, je jim stále k dispozici. Ukládá je ke spánku, dohlíží na hygienu, úklid pokojů, vede je k samostatnosti.

Výchovnou skupinu tvoří:

- ✓ Ředitel - zabývá se především ekonomickým zajištěním a financemi.
- ✓ Odpovědná vychovatelka – koordinuje výchovnou činnost, sjednocuje postupy.
- ✓ Vychovatelé - v čele s odpovědnou vychovatelkou se uplatňují v přímé práci s dětmi, doprovází děti v každodenním životě, mají největší možnost rozvíjet nadání dětí, pozorovat, vést je, protože s nimi tráví největší množství času.

- ✓ Psycholožka, která sleduje děti z psychologického hlediska, vede skupinovou a individuální intervenci. V některých případech vede také vztahy mezi dítětem a rodinou, snaží se o konstruktivní řešení. Vykonává také funkci supervizora.
- ✓ Externí spolupracovníci - dobrovolníci, praktikanti, rodiny, kteří příležitostně po krátké formaci zajišťují funkci vychovatelů.
- ✓ Supervizor - zodpovídá za účinnost a souběžnost výchovné intervence
- ✓ Další personál, který se stará o chod domu.

Spolupráce se předpokládá také s ostatními sociálními službami, je zajištěna kontinuita a komplexnost péče.

Maximální počet dětí, kterým může institut nabídnout péči, je 10. Odpovídá to počtu, kdy vztahy mezi dětmi mohou fungovat jako v rodině, pokud to lze takto říci, jako sourozenecké.

Denní režim v Casa del bambino

V domově se žije podle rytmu jako v normální rodině. Časový rozvrh dne je určen rozvrhem školních povinností, je přizpůsoben také volnočasovým aktivitám dětí.

Základní školy, Elementari e Medie (v Itálii je školní systém odlišný od našeho, ale lze to chápat ve smyslu nižšího a vyššího stupně ZŠ), jsou na území Pontinie, zatímco děti, které navštěvují střední školy se musí dopravit do nedalekého okolí (Latina, Anzio...). Vychovatelé pomáhají plnit spolu s dětmi jejich školní povinnosti, vedou je spolu s případnými dobrovolníky.

Od pondělí do pátku je tedy den organizován podle školního rozvrhu a mimoškolních povinností každého jedince. Všichni mají nějakou sportovní aktivitu (tanec, gymnastiku, fotbal, volejbal...) a někteří navštěvují ještě jiné kroužky (např. skaut). Pro zájemce jsou organizovány také kurzy informatiky.

Během víkendu jdou některé děti do rodin, svých původních, některé zůstávají nebo navštěvují rodiny náhradní. Tento jev se v ČR vyskytuje jen minimálně. U nás tuto službu lze přirovnat k tzv. hostitelské péči. Děti mají tyto návštěvy u dobře fungujících

rodin velmi oblíbené. Podle možností některé děti pravidelně přijímají návštěvu rodičů nebo jiných příbuzných.

Probíhá zde jako další „služba“ tzv. doposcuola , která je určená i pro další děti, které nemají kam jít po škole (podobně jako tzv. družina). Prakticky to vypadá tak, že děti z pontinské školy (která je v sousedství domu) po skončení výuky jdou na oběd do jídelny v budově institutu Casa del bambino. Tam obědvají společně s dětmi, které v Casa bydlí. Po té buď odejdou domů, nebo zůstávají ještě odpoledne. Spolu s vychovatelkami dělají domácí úkoly, případně vyplňují volný čas hrami, tancem nebo jinou zábavou.

Prázdninové a víkendové akce

Konají se zde nejrůznější akce Vides Pontireti, každoroční setkání dobrovolníků, kteří jsou ochotni jet pomáhat v rámci dobrovolné práce do rozvojových zemí. Tyto a jiné akce a svátky (dětské dny apod.) se konají většinou o víkendech, časté „venkovní akce“, zábava, koncerty, ale také běh solidarity skrz Pontinii „Stracittadina Pontinia“, pořádané sociálním centrem pro mentálně handicapované, se konají o prázdninách. Dále 26. července slaví celá Pontinia slavnost, svátek své patronky sv. Anny (Festa S. Anna). Ta je doprovázena průvodem s kapelou, stánky, kolotoči.

Těchto všech jmenovaných akcí jsem se účastnila spolu s dětmi, pozorovala jsem postoje dětí i vychovatelů, tedy z „obou stran barikády“. Šlo pochopitelně o reálnou, nehranou skutečnost. Tyto akce měly děti velmi rády, těšily se na společnost lidí, byly otevřené, i když často také vypočítavé, hledaly výhody pro sebe. Osobnost vychovatele se jevila jako věc nesmírně důležitá. Děti přebírají rychle příklad, vychovatel jim musí ukázat svůj život, musí to být jeho životní přesvědčení. V sociálním centru v Římě jsem měla špatnou zkušenost s vychovatelkami, které během pobytu s dětmi například telefonovaly a zabývaly se jinými činnostmi. Během výletu do okolí neměly pro děti připravený žádný program, hru nebo zábavu, případně si ještě zapálily cigaretu apod. Žádnou podobnou zkušenost jsem v Casa PIO XII. nezažila.

Změna řádu od roku 2007

V roce 2006 jsem domov navštívila dvakrát, jednou v dubnu o Velikonocích, podruhé v červenci na období 14 dní. Mohla jsem pozorovat změny, které za rok nastaly: Kromě toho, že jeden chlapec vyrostl až o 10 cm, jsem se dozvěděla zprávu, že sestry salesiánky odchází, že do roka přijdou nové sestry s novým řádem. Důvodem byl věk sester (nejstarší bylo 80 let) a další rodinné nebo zdravotní problémy. Změní se tedy chod domu, dětem odejdou nejbližší známé tváře, i když dobrovolníci a vychovatelé z Pontinie zůstávají. Zajímala mě reakce dětí na tuto zprávu, nicméně jsem ji nemohla bezprostředně sledovat, protože jim byla sdělena až po mém odjezdu.

V souvislosti s touto změnou mě napadá otázka nestability. Dětem chybí stabilní matka a otec, aby fungování bylo jako v normální rodině. Některé sice mají vlastní rodiče, ti však nefungují, jak by měli; v domově se jim zase střídá řada vychovatelů a nakonec jim odcházejí i sestry, které nad nimi bděly ve dne i v noci. Rodiny, do kterých docházejí např. o víkendech jsou pro děti velice vítaným zpestřením, není to však pro ně trvalé řešení. Bylo by určitě velice zajímavé sledovat další vývoj v Casa del bambino po odchodu salesiánských sester.

4.1.2 Federico (Kazuistika č. 1)

Z dopisu od dobrovolnice, která v Casa del bambino v Pontinii pracovala cca 12 měsíců nepřetržitě, adresovaného mé osobě (24.4.2005) :

*„...Federico (11 let) přišel do Casa del bambino asi v 9 letech. Neuměl se ustrojít, neuměl si vyčistit zuby, nevěděl, kdy a jak se jí, nevěděl, že se do školy chodí každé ráno kromě soboty a neděle. Naprosto zanedbaný. **Za rok u nás udělal obrovský pokrok, už bys na něm nepoznala, že býval tak zanedbaný. Není hloupý, je velice zvědavý, ale z té zaostalosti mu něco zůstalo. Hraje si jako sedmileté dítě, směje se věcem, kterým se smějí sedmileté děti, chová se jako ony. Taky ho pochopitelně nebaví dělat úkoly, uklízet...ale když si ho vezmu stranou, vezmu ho třeba za ruku a řeknu, aby se na mě díval (jinak by tě totiž vůbec neposlouchal), tak pomocí různých řízených otázek (abych ho dostala „tam, kam chci“) vlastně nakonec bude schopný sám říct, že je dobré, aby ten úkol udělal. Aby si uklidil, a pak že si půjde hrát..Tuto metodu jsem u něj používala***

často a většinou se to obešlo bez hádek, v pohodě. Jen to chce trpělivost a čas. Ale podstatnější problém pramení jinde. Když žil doma, **díval se častokrát celou noc na televizi sám**, pak spal až do poledne...Bohužel, ty programy, které v TV sledoval, když měl 6, 7, 8 let ho dost poškodily. Takže, co říct, víc, nesmí být sám s děvčaty a s mladšími chlapci (zvláště s Vittorioem).

Ale dokáže být velice citlivý a dobrosrdečný. Sám nás upozornil na to, že jeho sestra žije špatně, tak, jak dřív žil on a prosil nás, abychom ji taky vzali do Casa famiglia. Problém byl v tom, že jeho sestra má už 18 let. Vzaly jsme ji na krátkou, přechodnou dobu, když se uvolnilo u děvčat jedno místo. ...To jsi neviděla, jak **osmnáctiletá holka se ráno převlékala 2 hodiny, 1 hodinu se myla, bez jakýchkoliv základních návyků**, ale měla dokonale namalované nehty, melíry, nejmodernější oblečení (dostatečně sexy). Učila jsem ji zametat, mýt a utírat nádobí. Je to chuděrka, nevím, jak jednou dopadne. Každopádně u nás byla asi tři týdny a vrátila se domů. Ona je inteligentní, poznala v čem je zaostalá a cítila se méněcenná, když neuměla věci, které zvládaly děti o osm let mladší. Cítila, že si z ní ostatní dělají legraci. Na jednu stranu je lepší, že odešla, mohlo by docházet k šikaně od Valentiny, Desiré..**Domov není stavený na „tyto případy“ – zanedbané „dospělé“ lidi. Co s ní bude, nevím, je mi jí líto.** Její máma je úplně to samé. Je upravená, nalíčená, moderně oblečená, ale to je vše. Otec má dvě zaměstnání, aby uživil rodinu, vařil, nebo měl na to, aby objednal pizzu. Občas ho to naštve, když vidí, že dcerka nechala školu, celý den se maluje a češe. Tak ji někdy třeba dá facku (ale výchovnou!). Má je všechny moc rád. Nikdy jsem takovou rodinu neviděla – je to trochu **PSYCHO!**... “

Z mého pozorování (r. 2005, 2006):

Federicova rodina je opravdu velice zvláštní, přesně jak popisovala dobrovolnice v dopise. Několikrát jsem se z celou jeho rodinou osobně setkala, při příležitosti oslavy nebo svátků v Casa famiglia. Otec navenek nedával najevo nespokojenost, matka se taká chovala velice družně, měla zájem se bavit se všemi, líbilo se jí být středem pozornosti. Sestra se chovala podobně jako její matka. Chlapec je velice dětinský, jeví známky sociální zaostalosti. Nechápe souvislosti, neumí věci propojovat, vše mu trvá

delší dobu. Jeho řeč je zpomalená, zadržává se. Rád si hraje, jeho nejoblíbenější hračkou jsou počítač, televize, „celulare“ (mobilní telefon). Má vynikající přehled ve značkách výrobků, především elektroniky. Neustále se mě vyptával, jestli znám „Nokii, Siemens, atp.“. Vydržel se zeptat opakovaně desetkrát až dvacetkrát, až ho za to některé vychovatelky musely napomínat. Snad měl ulpívavé myšlení. Rád si prohlížel časopisy a upozorňoval na jakékoliv obrázky, které si mohl představit se sexuálním nebo erotickým podtextem.

Federico je jinak docela milý chlapec, někdy si i své celkově zpomalené tempo uvědomoval a vadilo mu, že okolí ho hodnotí poznámkami. Nikomu neublížoval, jeho problém byl v jeho zpožděném vývoji. Na svůj věk byl velmi vysokého vzrůstu, po roce, kdy jsem se vrátila podívat do Casa, ještě vyrostl cca o 15 cm.

Co se týká vztahů k ostatním, jeho nejbližší sociální okolí ho přijímalo pozitivně, někdy si z něj ostatní děti dělaly legraci, ale neviděla jsem v tom nenávisť. Někdy se Federico zasekl, nechtěl pracovat, nic si po sobě uklízet a vše mu trvalo nekonečně dlouho. Jakmile se mu ale trpělivě vysvětlilo, co se od něho očekává, nakonec splnil vše. Říká, že má rád všechny sestry, rád chodí do hostitelské rodiny na víkend, se kterou pořádají výlety, chodí se koupat. Říká o nich, že jsou tam všichni kamarádi. Do své původní rodiny občas také zajde na návštěvu, odtud se ale nevracel nijak nadšený, i když dával najevo, že je má všechny stále rád.

Je na něm patrné zanedbání, také negativní vliv sledování televize v nočních hodinách ho poznamenalo. V Casa del bambino se za pomoci vychovatelů dobře socializuje, jeho **vztahy s vrstevníky se zlepšily**, školu navštěvuje pravidelně, má **vhodně vyplněný volný čas** (sport – kolo, četba, dokonce i tanec). **Školní výkony jsou též na lepší úrovni.**

Dá se předpokládat, že v Casa del bambino Federico zůstane i nadále, pokud se nenajde pěstounská rodina, která by ho v jeho 13 letech chtěla domů. Nadále bude navštěvovat školu v Pontinii, hostitelskou rodinu i svou původní, biologickou, bude se účastnit akcí pořádaných dobrovolníky. Do jeho života vstupuje velké množství lidí,

střídají se, v poslední době velkou změnou bude odchod sestry z důvodu nemoci, která dětem byla „matkou“, měla na starosti výchovu dětí, dohlížela na ně i během noci. F. ji měl velmi rád. Zůstává otázkou, jaký k tomu F. zaujme postoj.

4.1.3 Marco (Kazuistika č.2)

Z korespondence dobrovolnice (24.4.2005):

„...Marco je asi 13 letý chlapec, „zažraný“ do fotbalu., hraje ho, chtěl by být fotbalistou. Nenávidí svoji matku, vyčítá jí, že mu zabila otce. Ona totiž kdysi způsobilá dopravní nehodu, při níž zemřel její manžel. Je to hrozný osud. Ona z toho začala pít. Marco je dost Tvrdý (navenek), dokáže k tobě být dost nepříjemný. Z toho si nic nedělej, je to jen póza, proti tobě nic mít nebude, ale je to způsob, jak se vyrovnává s problémy. Měl jít do pěstounské péče do rodiny, která si ho asi po tři roky každý víkend brala domů, i v týdnu za ním jezdili. On je miloval, oni jeho taky. Je to velice dobrá rodina, nemohou mít děti. Marco chtěl, aby si ho osvojili, souhlasila i rodina. Biologická matka ale byla proti, říkala, že „kdyby ještě ztratila syna, neměla by už vůbec nic“. Po nějakém čase uznala, že pro Marca bude nejlepší v pěstounské rodině žít. Adopci nedovolila, na pěstounství nakonec přistoupila. Po zkušební době, asi dvou měsících, se Marco vrátil do Casa famiglia. Zjistil, že nechce žít s „cizími“ lidmi, že si začíná vážit své matky. ...“

Z pozorování a rozhovorů (r. 2005, 2006):

Po mém příchodu do Casa famiglia se Marco choval odtažitě, velice nedůvěřivě ke mně jako k nově příchozí. Odmítal se se mnou bavit, na cokoliv odpovídat. Měl poznámky k tomu, že se „**u nich pořád střídají nějaké dobrovolnice**“, pořád někdo nový. Po čase začal být přístupnější, zhruba tak po třech týdnech. Velmi rád hraje fotbal, tím jsem si ho získala, pokud jsem se zapojila do hry s dětmi. Má rád i ostatní míčové kolektivní hry, volejbal, přehazovanou apod. Když mě začal brát jako součást Domova, získal důvěru a nebál se přijít poprosit o pomoc s běžnými problémy. Sestra představená v této souvislosti podotkla v rozhovoru se mnou, že je raději, když do Casa přijede stejná dobrovolnice. Ta si na děti zvykne, „ví už jak na ně“.

Přesto M. někdy rád využíval moji neznalost některých italských pejorativních slov, „nadávek“ a v mé přítomnosti je hojně používal. Po čase si začal dávat pozor, když zjistil, že mohu rozumět.

O matce Marca sestra G. říká, že je to „chudák ženská“, život měla těžký a Marco je pro ni jedinou radostí. Je nezodpovědná, ale zažila si pocity viny, když způsobila v podstatě smrt svého manžela. Problémy začala řešit alkoholem, a to jí vyčítal i syn Marco.

Matka sama říká, jak je ráda, že může mít syna právě v Casa PIO XII., kde **„je o něj dobře postaráno a nic mu nechybí“**. Je to v současné době její **„jediná jistota“**.

V kolektivu je Marco oblíbený, je to pěkný světlolvasý chlapec s modrýma očima. Tedy i ze strany dívek se mu dostávalo obdivu. Rád se předváděl, hlavně při fotbalu. Dokázal strhnout na svou stranu většinu kolektivu, proto bylo důležité přistupovat k Marcovi jako k „partnerovi“ v rozhodování, co se bude dít, kam se ve volném čase pojede atp. Pokud byl **pozitivně motivován**, dokázal jít do práce s velkým nasazením.

Marco má vysoké sociální cítění, dokáže dobře analyzovat situaci v kolektivu, vystihnout, „kde vězí problém“.

4.1.4 Archangela (Kazuistika č. 3)

Z korespondence dobrovolnice(24.4.2005):

„...Archangela je jedenáctileté děvče. Je to celkem hodná holka, ale myslím, že teď už s ní bude pěkně „mlátit“ puberta. Když se dobře namotivuje, docela ráda se učí. Ale není to vždycky, záleží na tom, jakou má náladu. V poslední době začala „chytat móresy“ Valentiny, starší dívky v Domově. Archangela tu má ještě bratra Filippa. O rodině toho moc nevím. Čas od času je přijede navštívit matka, občas si je na víkend brala teta, ale nefunguje to „ani tam, ani tam“. Jednu dobu děti nesměly ani k mámě ani k tetě. Přicházely nevyspalé, hladové. Teď už možná občas návštěvy povolí, ale asi ne často. Archangela je ve věku, kdy si hledá vzory. Jde o to, aby si je nehledala v nesprávných lidech. Myslím, že z ní bude jednou velice ambiciózní dívka. Je to fajn holčina, ale musí se jí předkládat správné hodnoty. Má tu smůlu, že je prakticky odříznuta od rodiny (navštěvují ji opravdu velice zřídka)...“

Z pozorování a rozhovorů (r. 2005-2006):

Archangela je velice lehce ovlivnitelná dívka. Velmi jí záleží na vzhledu, pozoruje, jak se kdo obléká, sleduje módu v časopisech a před zrcadlem vydrží dlouhou dobu. Vzhled je pro ni opravdu na jednom z předních míst. Přichází do puberty, zajímá se o chlapce, chce se líbit. Skoro až neuroticky se vrací a stále převléká, dožaduje ujištění, že jí to sluší a „může takto oblečená mezi lidi“. Stěžuje si, „že je tlustá“, ale mívá přesto záchvaty žravosti, velmi ráda jí. Zřejmě je to kompenzace předchozí zkušenosti s hladověním v původní biologické rodině. A. je starší sestrou svého bratra, který je také spolu s ní v Casa del bambino. Má nad ním ochrannou roli, kontroluje ho, zda dělá věci správně. Brání ho, pokud cítí, že je to potřeba. Spolu s ním chodí do hostitelské rodiny na víkend. Přijížděla většinou velmi spokojená s dobrou náladou.

Archangela je v kolektivu poměrně oblíbená. **Navštěvuje hodiny tance, baví ji to.** Účastnila jsem se vystoupení, kde ještě s dalšími děvčaty tancovala. Ta byla přímo nadšená. Je vděčná za to, že jí tento kurz bylo umožněno navštěvovat. Získala tam i nové kamarádky.

Nedovedu odhadnout, co se bude dít s A. v budoucnu. Je v období puberty, velmi se mění. Jsou jí předkládány správné hodnoty, přesto se mi zdá, že A. spíše lákají svody konzumní společnosti, její ambice upadají, začíná se zajímat o značkové oblečení, projevuje nespokojenost, když nemůže mít to, co ostatní „bohatší“ děti v jejím věku. Radí se s Federicem o nových značkách mobilních telefonů. „Musí mít přeci ten nejlepší“.

4.1.5 Daniela (Kazuistika č.4)

Z korespondence dobrovolnice (24.4.2005):

„...Daniela, sedmnáctiletá dívka. Vystřídala už 6 rodin (dobrých), ale u žádné nevydržela. Já jsem s ní problémy neměla, celkem vždycky udělala to, co jsem po ní chtěla. Sestry před ní byly „ve střehu“. Říkaly o ní, že „není čistá“, že prakticky vše, co říká, je lež, a manipuluje s lidmi. Sestry mi říkaly, ať si na ni dávám pozor. Nejspíš mají pravdu, znají ji mnohem lépe, než já. Není pravda, že by ji sestry neměly rády, ony mají

opravdu rády všechny děti, ale na Danielu si vždycky dávají pozor. Pokud možno, nikdy nenechávají Valentinu a Danielu spolu samotné. Obě jsou citově deprivované, v životě jim bylo dost ublíženo, teď prožívají i sexuální růst. ...Je mi té holky hrozně líto. Není mi jasné, jestli bude mít někdy normální život, normální rodinu.

Byla tu kdysi jedna Italka, volontérka (dobrovolnice, pozn.autora) a Daniela se na ni „přilepila jak klíště“. Byl z toho velký problém. Volontérka tam musí být pro všechny děti stejně, ne jen pro jedno dítě. Tahle holčina měla radost, že na ni D. dá a neodmlouvá ji, a že ji má ráda. Bohužel tím, že stále upřednostňovala Danielu, jí vlastně ublížila. Takovou chybu by volontérka neměla udělat. ...“

Z pozorování a rozhovorů (r. 2005, 2006):

Daniela v době, kdy jsem v Casa PIO XII. pobývala, dosáhla osmnácti let věku. Tedy musela odejít do jiného domova, Domu na půli cesty v Římě. Reakce dětí kupodivu nebyla nijak truchlivá. Marco dokonce projevoval radost, že Daniela odchází. V rozhovoru s ním po odjezdu D. mi sdělil, že stejně Daniela bude jezdit do Pontinie na návštěvy a že mu chybět nebude. D. se chovala ve vztahu ke mně vstřícně, až přilnavě. Zajímalo ji odkud jsem, co dělám. Chovala se bezprostředně, s pubertálními projevy, trochu nevyzrálé. Později jsem poznala její charakter. Několikrát se u ní objevily krádeže, a dokonce mi odcizila tričko. K tomu se pak nepřiznala. Tento „případ“ řešily i sestry spolu s ředitelem domu. Již několikrát se u ní objevily krádeže peněz a dalších věcí. Když jsem s dětmi šla do města nakoupit, Daniela využila nepřítomnosti jiných vychovatelek a svedla na mě krádež jejích peněz z kabelky. Sestry mě uklidňovaly, že ji „moc dobře znají“, že to v jejím chování není poprvé. Potřebovala to „zkusit“ na nového, neznámého člověka, u kterého by to teoreticky mohlo být podezřelé.

S Danielou jsem se po jejím odchodu nestýkala, neznám podrobněji její další osud. V r. 2006 přijela do Casa famiglia na návštěvu na oslavu narozenin jedné mladší dívky. Přijela s přítelem, mě pozdravila, pobavila se se mnou pár slovy na formální úrovni a dále o ní nemám zprávy. V té době hledala zaměstnání.

4.1.6 Bruno (Kazuistika č.5)

Z korespondence dobrovolnice (24.4.2005):

*„ ...Možná tam už nebude, nejspíš má už 18 let. Dělal školu: obor kuchař-číšník, tak mu už asi sestry pomohly najít zaměstnání. Je to hodný, bezelstný kluk. Učení ho nebaví, ale baví ho praxe a **má z té práce radost**. Původem je z Maroka. Jeho otec žije v nějakém karavanu v Pontinii, bez hygieny, bez elektriky, s dalšími dospělými. Tak žil i Bruno. **Umí si vážit věcí, které jsou pro ostatní naprosto samozřejmé, jako např. světlo, teplo, pitná voda, jídlo...**Má i bratra, který taky žije v tom karavanu. Když jsem odjížděla, tak ten chlapec začal skoro každý den chodit k nám. Umyl se, učil se s dětmi, najedl se a pak se vrátil do karavanu. To je vše, co pro něj sestry mohly udělat. Nemá totiž povolení k pobytu, proto nemůže žít trvale v Casa famiglia. ... “*

Z pozorování a rozhovorů (r. 2005, 2006):

Bruno je sedmnáctiletý chlapec, marockého původu. Je velmi vděčný, mírný, poslušný. Má sestry upřímně rád, nevyhledává konflikty, snaží se jim předcházet a spíše se jim vyhýbá. Stejně tak nemá problém s vychovateli. Je zvyklý na mnohem tvrdší podmínky, tedy si umí vážit věcí, které mu jsou poskytnuty. Je to uvědomělý, chytrý kluk, jeví se vyrovnaný. Škola mu jde dobře, i když ho moc nebaví učení. Za to praxe se stala přímo jeho koníčkem, říká, že se „docela i těší do práce, až na to vstávání“, a že je „rád, že mu sestry pomohly najít práci“. V současné době už bude zřejmě Brunovi osmnáct let a půjde z Casa famiglia pryč. Ještě nemá jasnou představu, kde bude, kde si najde bydlení. V karavanu s otcem nechce zůstat, má snahu si najít „něco svého“. Má v sobě zakořeněnou schopnost pracovat, být trpělivý.

Jeho bratr do Domova stále docházel, jen na odpoledne. Stejně jako Bruno to byl chlapec citlivý, nenáročný, vděčný za pomoc a radu. S jejich otcem jsem se nikdy nesešla, chlapci přicházeli a odcházeli vždy sami.

Bruno má **dobré vyhlídky pracovního uplatnění a bezproblémového začlenění do společnosti**. Pracuje v současné době v pizzerii v Pontinii, tedy v místě bydliště. Vrací se sám pozdě večer domů, ale zdá se být zodpovědný a svědomitý. Přípravuje se na budoucí život, sestry a vychovatelé mu byli velkou oporou (zajistili vzdělávání, praxi).

Je pouze částečně stigmatizován statutem cizince, zažil už párkrát narážky na svůj původ. Výrazněji se tím ale netrápí. Jak vyplývá z neřízeného rozhovoru se zaměstnanci zařízení, vychovateli, „**snad se mu podaří v životě najít místo, je správně a pozitivně nasměrován.**“

4.2 Soukromý dětský domov Markéta

4.2.1 Život v domově

„Pán Bůh nám děti svěřil jenom do výchovy, nemáme je vlastnit.“

Tomáš a Hana Ochovi

Reálnost prostředí

U souboru dětí z DD Markéta jsem pozorovala chování dětí během mého příjezdu, pobytu v DD Markéta a pokroky dětí zaznamenaných před vstupem a po několikaměsíčním pobytu v DD. V DD Markéta jsem strávila nepřetržitých 72 hodin, jeden listopadový víkend v roce 2006, kdy jsem pozorovala veškerý chod domova, chování dětí v jejich přirozeném prostředí, též přístup rodičů-vychovatelů. Tato nabídka přišla ze strany vychovatelky, paní Ochové, která se domnívá, že jedině soustavným pozorováním také v nočních hodinách, je možné se dozvědět potřebné informace o skutečném chodu domova. Nic nebylo hrané, vše bylo v reálu, „naostro“, jelikož v časovém vypětí není možné „na něco si hrát“, něco předstírat před pozorovatelem. Jak mi potvrdila paní Ochová, matka a vychovatelka, vše bylo opravdové, tak, jak probíhá každý jiný víkend nebo školní den.

Charakteristika domova

Soukromý dětský domov Markéta v obci Radhošť u Vysokého Mýta je zřízen jako obecně prospěšná společnost, kde děti žijí jako v běžné větší rodině. Název domova je podle matky dona Bosca. Zaměstnanci jsou pouze dva stálí vychovatelé – „otec a matka“, kteří doprovázejí děti 24 hodin denně, až do osamostatnění dítěte, které není ohraničeno věkem. Pan Och je zároveň ředitelem dětského domova a jeho žena musí

zastávat navíc všechny povinnosti sociálního a výchovně vzdělávacího pracovníka. Jiné zaměstnance domov nemá.

V Soukromém dětském domově Markéta, o. p. s., žije celkem 10 dětí ve věku od čtyř do šestnácti let, o které se stará manželský pár. Počet dětí s nařízenou ústavní výchovou je 7, vedle toho vychovávají manželé ještě své 2 vlastní a 1 dítě je v pěstounské péči. Domov zde nalézají děti s nařízenou ústavní výchovou, které se nemohou dostat ani do adopce, ani do pěstounské péče, a přesto potřebují individuální přístup, pevné emoční vazby a přirozené rodinné prostředí.

Domov je umístěn v rodinném domku o rozloze 240 m² se zahradou a dvorkem, který nijak nepřipomíná ústavní zařízení a leží ve vesnici Radhošť (cca 120 obyvatel), vzdálené asi 20 km od Pardubic.

Tím, že je prostředí koncipováno jako rodinné, s „opravdovým tátou a mámou,“ získávají děti ke svým vychovatelům blízký citový vztah jako ke svým vlastním rodičům. Vše je tu založeno na pevných mezilidských vztazích, a je co nejvíce přiblíženo běžnému rodinnému životu.

Historie dětského domova

Soukromý dětský domov Markéta, o.p.s. vznikl z iniciativy Tomáše a Hany Ochových v době, kdy měli své dvě dcery a další dvě děti v pěstounské péči. Tehdy se rozhodovali o přijetí dalšího dítěte a když se zamysleli nad tím, co bude s dětmi, které nemohou jít do adopce ani do pěstounské péče, napadla je myšlenka vytvořit soukromý dětský domov, v němž by měly najít své místo děti s nařízenou ústavní výchovou. I nadále by byly v kontaktu se svou biologickou rodinou, ve které nemohou vyrůstat. Současně by jim zde byly naplněny základní lidské potřeby, jako např. vyrůstat ve fungující rodině.

Tomáš Och založil dne 27.7. 2000 obecně prospěšnou společnost, která provozuje nestátní dětský domov rodinného typu a zajišťuje náhradní rodinnou péči dětem svěřeným na základě rozhodnutí tuzemského soudu dočasně nebo trvale do ústavní péče. Statutárním orgánem obecně prospěšné společnosti je šestičlenná správní rada

a na chod organizace dohlíží tříčlenná dozorčí rada. Společnost byla zapsána Krajským soudem v Hradci Králové do rejstříku obecně prospěšných společností dne 20.11.2000. Dětský domov byl zařazen do sítě škol a školských zařízení k 1. lednu 2001, ale první děti přišly už 20. prosince 2000. Těsně před Vánoce, aby (podle slov pana Ocha) „mohly nejkrásnější svátky mohly prožít už tam, kde budou na několik příštích let doma“.

V červnu 2001 bylo v DD již sedm dětí s nařízenou ústavní péčí. V říjnu 2003 přišlo poslední, osmé dítě.

Financování

V začátcích se DD potýkal s velkými finančními problémy. Přestože byl domov zařazen do sítě školských zařízení, od ledna do konce srpna 2001 nedostával žádné dotace od státu. Děti tak v tomto období žily pouze ze sponzorských darů.

V září 2001 DD obdržel první státní dotace, ale jen 50% normativu na každé dítě. Po dalším roce, to je v září 2002, už děti mohly stejně tak jako v jiných dětských domovech dostávat vše, co potřebovaly. Státní dotace po změně zákonů dosáhly už 100%. Paní Ochová v rozhovoru sděluje, že „v podstatě se kvůli nim musel změnit zákon“, jelikož se jedná o modelové zařízení tohoto typu v České republice.

Manželé Ochovi jsou placeni jako vychovatel a pomocná vychovatelka, na jedno dítě pobírají dávky pěstounské péče, a na ostatní normativy dle zákona. Na provoz domova dostávají dotace. "Tyto peníze nám stačí na běžný provoz, nikdy bychom ale nemohli koupit pro děti velký vůz, nebo jim pořídit kolo, kdyby nám nepomáhaly různé nadace a hodní lidé," vysvětlují Ochovi.

DD Markéta podporují i soukromé osoby, věcnými dary (trampolína, vybavení školních potřeb před zahájením školního roku), poskytnutými službami (zapůjčení veškerého lyžařského vybavení na celou sezónu, financování permanentek na sjezdovky, poskytnutí ubytování v Jánských Lázních, zajištění lyžařské školy, zbudování dětského dřevěného hřiště se skluzavkou a pískovištěm na zahradě DD, zdarma poskytnutí kadeřnických služeb).

Výchovně vzdělávací plán

Každý školní rok má své zaměření a konkrétní cíl výchovy. Je zaměřen na rozvoj v jednotlivých oblastech. Pro činnost se ročně zpracovává výchovně vzdělávací plán, podle kterého se činnost organizuje.

Všechny roky jsou vzájemně provázané a vzájemně na sebe navazují. Záměrem je, aby dítě bylo rozvíjeno na základě poznatků z předešlého roku, a tak děti přirozenou formou do sebe vstřebávají základní principy společenského soužití a uplatnění.

Například školní rok 2002/2003 byl zaměřen na rozvoj v oblasti sociální. Děti se učily nést zodpovědnost za svá rozhodnutí (např. volba zájmových kroužků), v roce 2003/2004 byl důraz kladen na rozvoj ve sportu a navazoval na rok předešlý. Svou jedinečnost děti objevovaly při hrách a ve sportu. Dokupovalo se různé sportovní náčiní. Školní rok 2004/2005 byl rokem rozvoje ve všeobecném vzdělání. Bylo uskutečněno mnoho návštěv divadel, muzeí, restaurací, kde si děti osvojovaly základní pravidla stolování. Děti absolvovaly několik exkurzí a pořídily se nové výukové programy.

Ve školním roce 2005/2006 byla výchova zaměřena na upevňování mezilidských vztahů. Děti se učily poznat samy sebe, a tím se lépe orientovat v mezilidských vztazích. K výchově byly využívány supervize a různé relaxační techniky. Děti byly seznámeny i s vnímáním řeči svého těla, a vedeny k rozpoznání a pojmenování svých pocitů. Více viz. **Příloha č. 6** nebo na internetovém zdroji : www.ddmarketa.cz.

Materiální vybavení

Co se týče materiálních výchovných a vzdělávacích pomůcek, dětem je k dispozici internet, počítače, DVD přehrávač, video, televize a další elektronika. K přátelským rozhovorům používají skype. Ze sportovních věcí má každé dítě horské kolo, kolečkové a zimní brusle a carvingové lyže. K relaxaci slouží míčkový bazén či velká trampolína, kánoe a vše, co děti potřebují k individuálním zájmům. Ke hrám využívají děti kočárky, panenky, autodráhy, kadeřnický salon, lego a další stavebnice, panenky, didaktické pomůcky, stolní fotbal a mnoho dalších hraček. Děti mají k dispozici dětskou knihovnu,

videokazety, DVD nosiče a počítačové programy. Všechny děti nad 10 let mají mobilní telefon. K dispozici je i mnoho výtvarných pomůcek.

Příchod ze školy, chování k návštěvě

Děti přišly ze školy, byly schopné se samy obsloužit, a to i ty nejmenší, ohřát oběd, který si donesly ze školní jídelny. Hned mi samy z vlastní iniciativy nabídly kávu nebo čaj. Chování ke mně jako k návštěvě bylo naprosto vzorné. Z prvního dojmu ze setkání s nimi mě upoutala jejich vysoká sociální inteligence. Děti zachovávaly prvotní odstup, uměly vycítit vhodnost situace.

Informovanost dětí o jejich původu

Dětem rodiče netají nic o jejich původu, realisticky je připravují na samostatný život. Respektují charakter každého dítěte zvlášť a děti seznamují s možnostmi jejich budoucnosti.

Ochovi mají v péči děti poloromského a vietnamského původu. S malou Petruškou maminka mluvila s humorem o jejích odlišnostech, společně mi vysvětlovaly její původ, odkud přišla, jak se to stalo, kdo byl její biologický otec a matka, jak se dostala do DD Markéta z kojeneckého ústavu. Petruška nejevila žádné známky lítosti nebo rozčarování. Naopak se zdála, že je ráda středem pozornosti a může vyjádřit svoji odlišnost. Dá se říct, že na ni byla hrdá.

Řád, pevné hranice výchovy

Děti mají rozepsané služby na domácí práce, vaření a jiné. Pro ty, kdo nejsou schopni návyku ranní a večerní hygieny, mají u postele rozpis, co se má dělat. Například čištění zubů, učešání, oblékání, srovnat si věci, uklidit po sobě. Až to vše mají hotové, mohou odejít do školy apod. S přípravou jídla například jednou za týden vyjde služba na jednoho pod 10 let spolu s jedním nad 10 let. Tito dva se postarají, co bude rodina obědvat nebo večeřet. Neviděla jsem, že by si děti vymýšlely, co budou nebo nebudou jíst.

Chování na návštěvě, výletě

Páteční odpoledne jsem strávila s dětmi přípravou na večerní Svatomartinskou pouť v Horním Srncí. Pekly se svatomartinské rohlíčky. Během večera se konal lampionový průvod, zpívalo se, děti ze ZŠ hrály divadlo (někteří spolužáci dětí Ochových). Poté se celá rodina vydala na návštěvu ke svým dobrým známým. Děti se chovaly na návštěvě překvapivě ukázněně. V počtu 9 dětí si dokázaly klidně hrát, o hračky se nehádaly a pro vypůjčení nové si slušně poprosily. Za nabídnuté občerstvení samozřejmě poděkovaly.

Respektování soukromí dětí

Do osobních věcí není dětem zasahováno, vždy jen v přítomnosti dítěte. Např. matka jim nevytáhne sešit z tašky, aby se podívala, jaké mají známky nebo poznámky, pokud u toho není dítě, kterému školní taška patří. Totéž platí se zásuvkami u stolu i se všemi ostatními osobními věcmi. Soukromí je respektováno v souladu s Úmluvou o právech dítěte.

Prevence sociálně patologických jevů

Příkladem může být modelové řešení situace u dospívajících chlapců, kteří experimentují s kouřením spolu s ostatními spolužáky sedmé třídy ZŠ. Manželé Ochovi to vyřešili následovně: „Podezřelí“ chlapci dostali za úkol uspořádat po večeři přednášku o kouření pro celou rodinu, kde přednášejícími „odborníky z oblasti prevence závislostí a návykových látek“ byly právě chlapci sami. Všechny děti si připravily otázky, ty menší za pomoci rodičů. Chlapci se oblékli do saka a kalhot, vyrobili jmenovky, vše jako doopravdy. Odpovídali na otázky typu: Jak mohou rodiče zjistit, že jejich dítě kouří? Jaké cigarety se kouří v 7.A třídě v Horním Srncí? Jaká existují rizika závislostí? Jaká opatření mají udělat rodiče dítěte, pokud zjistí, že kouří? apod., kdy rodiče i ostatní členové rodiny zjistili všechny potřebné informace a „návod“, jak postupovat dál. Jednalo se vlastně o takový soukromý „PEER program“ v rámci rodiny, kdy vlivní vrstevníci preventivně působí na své kamarády osvětou o problému.

Problémy s láskou

Jak preventivně řešili u Ochových problémy s láskou dospívajících dětí?

Pokud si Pavel našel dívku, mohl ji klidně přivést domů. Musel se ale o ni umět sám postarat. Nabídnout něco k jídlu, pití apod. Sám zjistil, že na vztah ještě není zralý, a s dívkou se rozešel. Nekonal se zákaz rodičů přivést si dívku domů, ale musel prokázat, jak moc je zralý nebo nezralý takový vztah udržet, jak dokáže nést důsledky svého chování.

Kontakt s biologickými rodiči

Jak udržují děti kontakt se svými biologickými rodiči? Některé děti udržují kontakt se svojí biologickou matkou a vcelku to funguje. Ochovi děti učí, aby měly dobrý vztah ke svým biologickým rodičům, ale také se snaží, aby pochopily, že nemohou žít stejným způsobem jako oni. Můžu mít svoji mámu rád, a přesto nemusím žít stejně jako ona. Chtějí, aby děti přijaly své rodiče, ty tu jsou „jen od toho, aby je vychovali“, jak říká paní Ochová.

Pevné hranice výchovy

Manželé Ochovi jsou vzdělaní profesionálové v oblasti výchovy. Absolvovali výcvikové kurzy pro vychovatele podle Roggerse v rozsahu 300 a 600h a sami se dále vzdělávají a sledují vývoj v oblasti speciální pedagogiky, vývojové psychologie, náhradní rodinné péče a dalších psychosociálních oborech. Též paní Ochová byla odborníky na výchovnou péči nabádána k napsání knížky, jelikož většina jejich zkušeností a poznatků získaných z praxe jsou jiným člověkem jen obtížně sdělitelné. Má velice dobrý vhled do problematiky, teorii má podloženou bohatou praxí.

Preventivní systém v očích vychovatelky

Podle paní O. je preventivní systém těžko definovatelný. Jak říká: „Je to jakási snaha předvídat situaci, do které se dítě může dostat, být před ním o krok napřed, domýšlet důsledky svého jednání.“ Dodává: „Někdy se to daří, jsme krok před nimi, někdy jsou zase oni před námi a my je musíme dohonit.“

Slavení svátků, rodinné oslavy

V sobotu přijela na návštěvu babička. Po společném obědě následovala káva s moučnickem. S babičkou si povídali rodiče, děti mezitím pro babičku vyrobily obrázek. Nejezdí k nim moc často, proto jim byla vzácná. Děti tak mají vhodnou příležitost komunikace s jinými generacemi než jsou jejich vrstevníci, seznámit se s problémy stáří, zakusit rodinné vztahy.

Maminka měla narozeniny, dostala od tatínka květiny a dárek.

Další událostí bylo psaní dopisu Ježíškovi, jelikož bylo před Vánocemi a právě na svátek sv. Martina se v kraji udržuje tato tradice.

Běžná komunikace

U Ochových se mluví otevřeně o problémech rodiny, problém se řeší hned, neodkládá se. Běžné denní otázky, kdo dojede pro babičku, kdo dnes výjimečně uklidí, se řeší přímo a důsledně, ne „do větru“. Nechybí zpětná vazba, odpověď dětí na otázku, slib, že se o daný úkol postará.

Trávení volného času

Společně rozhodují o trávení volného času. Je kladen důraz na individualitu každého dítěte. Dospívající, kteří nechtěli jet společně s rodiči na Svatomartinskou pouť, nebyli nuceni. Navštívila jsem s dětmi hodinu baletu, kam chodí čtyři z dětí. Radost z pohybu je jim vlastní. Bylo vidět jejich nadšení z pohybu a odreagování od starostí ze školy. Děti jsou velmi iniciativní, samy přicházejí s vlastními nápady. Společně jsme si hráli na školu, kreslili, modelovali z keramické hlíny. Vždy to byl návrh ze strany dětí.

Rodinné vazby

Probíhají zde rodinné vazby (mezi sourozenci, rodiči, rodič-dítě..). Děti je 10, tedy reálný počet, kdy v rodině mohou probíhat sociální vazby, sourozenecké, rodičovské, s ostatními příbuznými.

Bezpečnost v domě

V DD Markéta je zajištěn bezpečnostní přístup, alarm. Ochovi zažili případ, kdy se biologický agresivní rodič jednoho z dětí dobýval do domu. Děti mají u postele osvětlené bezpečnostní zásuvky, aby se mohly lépe orientovat ve tmě.

Televize, média

Děti se smějí dívat v televizi na kvalitní pořady, s rodiči o tom mohou diskutovat. Jsou v „obrazě“, konfrontováni s tím, co se děje ve světě. Nemají důvod se cítit sociálně znevýhodněny před ostatními vrstevníky. Během týdne televizi však nesledují, „není na to čas, děti mají spoustu jiných zájmů a povinností“, jak říká paní Ochová.

4.2.2 Petra (Kazuistika č. 6)

Pěťa je společensky vnímavá dívka, koncentrovaná. Zaujatá komunikací dospělých. V rozhovoru o ní zachovává neutrální výraz, nereaguje opozičně ani souhlasně, jen pozoruje.

Chápe rychle, promýšlí zadanou úlohu, nepracuje zbrkle, ale různým tempem podle své potřeby (chtění nebo nutnosti). Umí pracovat pomalu i nesmírně rychle a zkratkovitě.

Orientačně nadprůměrně inteligentní a talentovaná (pohybově, motorickou výkonností, obratností, originalitou). Myslí globálně, v nadhledu, má informace zobecněné a rychle kombinuje poznatky.

Petruška přišla k Ochovým ve dvou letech z kojeneckého ústavu. Byla zvyklá na vychovatelky, proto odpovídá na otázku čeho se bála nejvíc, když přišla do DD Markéta:

„Na začátku nejvíc tatkových vousů, ty jsem neznala.“

Chce být ve všem první, vynikat. P. je chytrá, příjemná dívka, má zájem o učení cizích jazyků, její původ je vietnamský. Ráda hraje hry a ze všeho nejraději vyhrává. Má velký smysl pro humor.

Ústředním cílem jejího chování je pragmatismus. Je to individualistka, hodně egocentrická.. Dělá jen to, co je pro ni výhodné. Jedinou její motivací je AMBICE, být nejlepší ze všech výborných. Chce být nejlepší, především v rychlosti, obratnosti, ve

schopnosti se schovat a uniknout. Její pohádková přání postrádají dětskost. Nechce ani hračky ani žádné výhody ani více lásky nebo omezení povinnosti. Chce jen jediné: „Umět nejlépe plavat, nejlépe běhat, nejlépe šplhat z celé rodiny a ze všech lidí na světě.“

Na otázku, po kom by se jí nejvíc stýskalo při ztrátě rodiny, odpovídá jednoznačně: „Katka, máma a Anetka“. Ostatní členové rodiny mají pozice různé. O tátovi říká, že jí štvě, bojí se ho, je útočný typ, ale zároveň měkký a v dalším pořadí patří mezi ty, koho by postrádala. Zajímavé jsou postoje k Anežce. Má pro ni vysokou cenu, ale vnímá ji jako „umírněnou osobnost“, kterou ona chytře „vykrmuje“ svojí dovedností, svými nápady, postojí a vyvolává u ní lásku a pochopení. Katka je podle ní vnímavá, bere ji více rovnocenně, má ji nejraději, „je pro ni velice užitečná“.

Její individualita je zcela originální a zvláštní, ve věku 8-9 let má tak vyhraněnou touhu po schopnostech dobrodruha a dispozicích „Robinsonky, která vše přežije, a vždy výhodně.“

Ve své vrozené dispozici má:

- sílu přežívat v největší zátěži
- bojovnost s rafinovaností a zákeřnou tichostí
- odvalu „prolézt zavřenými dveřmi“ a „podplavat most v bouři“
- všechno pochopit, všechno umět, ale dělat jen to, co ona sama pro sebe potřebuje
- její úvahy jsou na bázi zákona „co největší výhody s co nejmenší námahou“!

Doporučení paní psycholožky, která navštěvuje děti v DD Markéta, zní: Pěťa může patřit do velké rodiny, ale vždy jako těžká individualistka odmítající i stopy kolektivismu. V jejím světě je mnoho lidí, ale zajímavá je jen ONA a nutní ti, kteří ji dopomohou až k výšinám. Mnoho osob nepotřebuje k životu vůbec a několik jako přechodné mosty do svého života - bez návratu. Výchovně funkční funkce bude pouze nehraná, skutečná a reálná spolupráce na úrovni dospělých. Jinak vyjádřeno: my tři se budeme starat o naši rodinu!

Z televizního dokumentu, který odvysílala ČT1, a který jsem shlédla u Ochových na videu, jsem se dozvěděla, že Pěťa má k jídlu moc ráda rýži. Potvrdila mi to i ústně. Otec nevyklučuje, že Pěťa bude mít do budoucna (v období puberty) chuť se jet podívat do Vietnamu, podívat se, kam sahají její kořeny. Se vším rodiče musí počítat. Ochovi respektují individualitu každého dítěte, „nestaví si vzdušné zámky“, neočekávají nereálné.

Pěťa mi hned ochotně a pohotově ukazovala své úspěchy ve škole, je to usměvavá dívka, velice optimistická a nadšená. Je vidět, jak jí pobyt v rodinném domově prospívá.

4.2.3 Pavel (Kazuistika č.7)

Pavel je společenský, milý, hravý a stále radostně laděný. V každé situaci hledá komedialitu, netrápí se svým osudem, je infantilně nadšený a spokojený. Má potřebu si hrát a mít se dobře, okolní svět vnímá pozitivně. „Strýce v DD“ vnímá jako symbol domova a jistoty, tetu hodnotí: „dělá si vše po svém a ostatní podle ní.“ Bratr je v jeho očích tahoun a dřič, „ten odpovědný a ochraňující“. Vnímá sám sebe úspěšně a netrpí úzkostným sentimentem.

Z vyšetření vyplývá: písmo zvětšené, gramaticky přiměřené, ale selhávající na krátkodobé paměti. Soustřeďuje se na jeden malý podnět a zapomíná souvislost. Kresba je schematická, přiměřená, rychlá, četba podprůměrná tempem, ale poměrně harmonická s přesnou reprodukcí. Intelektové výkony v pásmu **nízkého průměru**.

Závěr: Intelektová kapacita **podprůměrná**, aspirace nízká, má potřebu široké sociální orientace, ale teorii vnímá jen pro svoji praktickou potřebu. Osobnostně pozitivní, radostně laděný, infantilně prožívající. Prakticky zručný a přizpůsobivý.

Dop. psychologů: Důslednost s projevy přátelství, nácvik citových projevů vůči ostatním (umět druhým pomáhat, dělat jim radost, připravovat překvapení atd.) Dodržovat dokončení činnosti, kterou si zvolí, i za pomoci dospělého. Minimalizovat úniky od nedokončené práce, ale **pracovat na veselé atmosféře**.

Paní Ochová říká že by se Pavel hodil perfektně k dětem, s dětmi to umí. Dělá si kurz instruktora lyžování, bude učit děti. Do budoucna by se P. mohl směřovat na školu

pedagogického zaměření spíše než na technické nebo ekonomické směry. Chová se k dětem ochranně.

Z dalšího vyšetření je patrné: P. je **sociálně vyspělý**, zátěžové situace prožívá vážně, je klidový, laděním vyrovnaný, nehledá boje a opozice, přátelské vztahy hledá na bázi pohody a souhry. V jeho osobnostní výbavě je pozitivismus, touha pomáhat malým a slabším, umí pečovat a je prakticky zručný a spolehlivý. V popředí jeho potřeb stojí sebekorekce, snaží se chovat tak, aby získal uznání, u každého pokynu hledá racionálně odpověď na otázky „proč, k čemu je to dobré, kam to povede“. Dospělý svět vnímá kriticky, má odpor ke kuřákům a každému, kdo neumí dodržovat pravidla...Kriticky hodnotí i svého otce za jeho stížnosti, které jsou nesmyslné a jeho ruší v klidném prožívání života doma (=v DD). Jeho hodnotová orientace je akcelerovaná, **sociálně ambiciózní**.

Má zvýšené estetické cítění, vnímá krásno, umí diferencovat jevy pod zorným úhlem vkusu, má cit pro umění. Krásno vnímá i v sociální atmosféře, aktivně zasahuje v nepohodě, vytváří klidové ladění, eliminuje napětí, které je v jeho blízkosti.

Výkon v písmu: dysortografické známky, úchop pera je topornější, delší slova dopisuje s vykřičením ruky a křečovitým „dotážením“. Sám nebude perspektivně písmo ručně vyhledávat. V diktátech má za cíl „mít to za sebou“. Usnadňuje si tvarování až do stavu nečitelnosti. Neudrží horizont. ČQ v pásmu podprůměru. Vlastní četba u něho nemůže vyvolat uspokojení číst si pro sebe. Intelektová kapacita globálně v průměru dobrá, verbální výkonnost je v pásmu běžného podprůměru, souvisí s četbou a nízkou aspirací, tedy potřebou poznávat věci nové, abstraktní,...

Závěr: Intelektová kapacita s nerovnoměrným vývojem, tvořivost s materiálem, řemeslná schopnost. Vyžaduje ohledy v jazykové výuce. Je vhodnější menší nárok a tlak na preciznost spojený s uznáním jeho schopností. Nesmí ztratit chuť být dobrý, perspektivně počítat s učebním technickým oborem. Osobnostně citlivý, vnímavý, s výrazným estetickým cítěním, schopností se empaticky chovat k okolí.

Opatření k výchově:

- určit, co kdo dělá a kdy

- rozdělit osobní odpovědnost
- zajistit osobní svobodu (nejde o množství práce, ale o to, že o té práci ví a nese odpovědnost) Např. Udělá školu...a má volno.

Rodiče jsou si vědomi, že nebude dobrý např. v tom jít na zedníka, nebavilo by ho to. Jeho individualita si žádá např. práci vychovatele, školu pedagogického zaměření, práce s dětmi apod.)

4.2.4 Jan (Kazuistika č.8)

Zpočátku po příchodu do DD Markéta byl Jan zmaten, bez informací, s tendencí se zavděčovat a neudělat chybu. Verbálně nesrozumitelný, lajdácký projev s mnohočetnou dyslálií! Dle vychovatelky z DD mu nebylo vůbec rozumět, bylo znát velké zanedbání. **Po čase práce (3 měsíce)** s ním se úžasně rozvinul, **mluví dobře a srozumitelně**. Dle paní učitelky za ZŠ v Horním Srnci udělal J. Ve škole obrovský pokrok. Když přišel do školy, neuměl rozlišit písmena. **Po třech měsících práce doma (práce s rodiči) uměl psát.**

Z vyšetření (ve věku 8 let): Sympatický zjevem i projevem, skrytě úzkostný s bohatou negativní zkušeností v původní rodině. Novému světu důvěřuje, ale prožívá intenzivní strach ze svých reakcí, „nechce udělat chybu a něco ztratit“. Bojí se mluvit pravdu, za tu se vždy trestalo. Znalosti předškolního dítěte po měsíci intenzivní a citlivé výchovy dosahují basální úrovně pro zaškolení – má znalosti šestiletého dítěte!

Intelektová kapacita verbální není psychometricky měřitelná, susp. spadá do pásma nízkého průměru, nonverbální a performační schopnosti v pásmu rozmezí 25-50 percentilu (nižší průměr). Osobnostně citlivý, zranitelný, s velkou potřebou jistoty a lásky, s fixovanou špatnou zkušeností s nejasným genotypem.

Závěr: Intelektová kapacita orientačně v pásmu nízkého průměru, vysoká zanedbanost v rozvoji kognitivních funkcí neumožňuje přesnější psychometrii. Vývoj intelektových složek se jeví rovnoměrný, rozsah znalostí odpovídá aktuálně 6. roku. Znaky LMD a náznak dysortografie.

Jan trpěl nočními sny s děsivým obsahem. Děj se týkal ztrát, honičky, pádů atd. Je to **typický dopad negativní socializace**. Vědomě už žije spokojeně, ale podvědomě dominuje strach...

Noční děsy: Trvaly asi rok. Rodiče vypráví, jak každou noc vstávali a budili Jana ze sna. J. křičel, sužovaly ho sny s děsivým obsahem. **Po roce pobytu v DD Markéta odstraněny úplně.**

Z vyšetření (ve věku 10 let): Společensky samostatný, s vysokou citlivostí k hrozbě (minulá negativní zkušenost). Je klidový, pohodář. V situaci neohrožení, kde je obklopen láskou, pohodou, kamarádstvím, bez nároků na výkon a preciznost, ihned se uvolňuje, silně prožívá pohodu a nicnedělání, „umí pohodově zabíjet čas“.

V přímém vedení, „pod tlakem“, ale při jistotě milovaného zázemí, vypne sám sebe k výkonu, má motivaci. Je ambiciózní, jeho vnitřní touhy jsou jednoznačně vázané na úspěšnost, na oblibu, na potřebu obstávat, **„dohled“ je pro něho balzám**, je úzkostný a nejméně snáší poznání, „že líný, že to má špatně udělané, že má nepořádek, že se nechová správně.“ Úzkostná výbava vyžaduje přímé, ale laskavě nekompromisní vedení. Vede k úspěchu a tím k vnitřnímu uspokojení.

Písmo pečlivé, ČQ průměrný. Řečový projev obsahově dobrý, má dostatečnou zásobu, chybí mu originalita. Expresivně už téměř eliminovaná dyslalie, ale volnost, bez ohledu na řešený projev, u něho vyvolává „lajdácké vyjadřování“. Intelektová kapacita v pásmu dobrého průměru v obou složkách, početní výkon brilantní, ale výkon v zátěži vyžaduje kontrolu.

Intelektová kapacita v pásmu dobrého průměru, **výkon je výrazně zvýšen, předchozí výkonnost byla deprivacně ovlivněna**. Citově zranitelný, zvláště ženami, kde bude reagovat přecitlivěle a s utkvělou představou „ničeho dobrého“.

Dop. Projektivní hodnocení ve smyslu citlivého „přijetí“, potřebuje posilovat vůli, být stále pod laskavou kontrolou a motivací „ještě kus a už to bude, ty to dokážeš!“...V samostatné práci má tendenci selhávat a prožívat selhání a smutek ze špatného výsledku

4.2.5 Blanka (Kazuistika č. 9)

Okolnosti: Umístěna v soukromém DD rodinného typu, zařazena mezi 6 dalších sourozenců, dříve v týraném prostředí, privilegovaná.

V kontaktu ospale milá, ale vnitřně nezúčastněná, žije více „svým světem a svět kolem sebe přijímá jako druhotný“. Je dispozičně vratká, nestabilní, její emocionální vazby jsou povrchní a nestálé. Lásku druhého přijímá, ale „co oči nevidí, to srdce nebolí“. Má výrazně individualistické postoje, umí být sama sebou mezi druhými, chce svůj ohraničený prostor, „svůj krám“, kde bude fungovat.

Má nízkou potřebu kolektivního začlenění. Aspirace je nízká, klade otázky, ale nečeká na odpověď, ambice má charakter libidinózní.

Chce se líbit a předpokládá, že to okolí bude hodnotit. Vypadá zrale, ale je infantilní bez představ.

Z psychologického vyšetření vyplývá následující: Početní představa jí chybí, nemá vytvořen barvocit, kresba je primitivní, grafickou reprodukcí nezvládne. Lateralita neurčitá, střídá oko i ruku.

Verbální projev má nezralý, s mnohočetnou dyslálií a patlavostí, bez potřeby příliš sdělovat. Výkon v Ravenově PM je na hranici defektu cca 5 percentil, verbální inteligence je aktuálně neměřitelná. Skladba a stavba-myšlení předmětné, situační atd., je na úrovni 5-6 roku, ale pojmově zaostává.

Závěr: Nezralá pro vstup do školy, celkově sociálně i citově zaostalá, pojmové myšlení lehce retardované, prostorové představy hraniční. Touha se učit je povrchní, líbivá, chybí potřeba chápat a rozumět problému.

Doporučen byl odklad školní docházky, doma by se měl více učit napodobováním druhých. Za úkol vychovatelům bylo dáno důsledně od něj vyžadovat denní pracovní výkon, samostatnost a soběstačnost. Dále ho učit dělat hezké věci kolem sebe a zkrášlovat jiné osoby.

Z vyšetření po 1 roce: Je stále „lehce mimo“. Aspirace nízká vlivem předchozí deprivace. Výkonově: Test školních znalostí zvládá v **pásmu průměru**, je schopna reprodukovat psané znaky s mírnou nepřesností a inkoordinací, kresbu doplňuje logicky, samostatná kresba figury je dvojdimenzionální, s detailováním obličeje, ale bez

prstů. Lateralita se stabilizuje souhlasně P/P. Verbální projev nezralý, chybí stále bohatost slovníku, expresivně se **projev mění rychle k lepšímu**. Dyslalie je nevýrazná, **patlavost téměř zmizela**. Barvocit je vytvořen téměř v celé škále.

Je připravená ke čtení, výkon je v pásmu běžného průměru, početní představa je vytvořena, pracuje s názorem. Výkon v intelektové škále WISC: verbální intelektová kapacita i přes předchozí zanedbání odpovídá pásmu vysokého průměru, ale selhává tempem. Kognitivní vývoj se výrazně zrychlil.

Jde o velký pokrok, v minulém roce stav defektu, **aktuálně zvládá požadavky v pásmu běžného průměru**.

Závěr: Deprivace sociální, rozumová i citová v útlém věku ovlivnila celkový psychomotorický vývoj, ale kognitivní proces se výrazně upravil, vývoj složek je lehce nevyrovnaný ve prospěch verbální a předpovídá dobré zaškolení. Aktuálně je zralá pro vstup do ZŠ s respektováním osobního tempa a zapojováním pozornosti v blízkém kontaktu s učitelem. Vyžaduje individuální péči. Intelektová kapacita verbální je v pásmu vysokého průměru. Touha se učit je povrchní, líbivá, chybí potřeba chápat a rozumět problému.

Z pozorování r. 2006: Blanka si žije ve „svém světě“, vystačí si sama, nepotřebuje společnost dalších lidí, rodičů nebo sourozenců. Kontaktu se ale nebrání, odpovídá na otázky. Má potřebu dělat hezké věci, zkrášlovat sebe i ostatní. V pokojíku mi ukazovala své „kadeřnictví“, což jen dokládá její oblibu. Ráda tancuje, chodí na balet. Dále se věnuje keramice. Společně jsme si tvořily z keramické hlíny, Blanka jevila velký zájem.

4.3 Církevní dětský domov Emanuel

4.3.1 Návštěva v DD Emanuel

Dětský domov Emanuel ve Staré Vsi u Přerova jsem navštívila v rámci svého výzkumu do diplomové práce. Byla jsem seznámena s chodem instituce, jejím vznikem, fungováním, personálním obsazením, současnými i minulými úskalími. Záměrně se nerozepisuji podrobně o fungování a historii domova, podle potřeby je možné dohledat informace z výročních zpráv zařízení na internetu. Mým zájmem bylo poznat další

netradiční zařízení tohoto typu, sledovat spojitosti a rozdíly, které se vyskytují mezi zařízeními s preventivní výchovnou péčí podle Dona Bosca a doplnit tak potřebný rozhled v oblasti problematiky dětských domovů, kde je uplatňována křesťanská výchova.

V zařízení se preventivní systém uplatňuje naoko nepozorovaně, jakoby skrytě, aniž děti vědí, o co konkrétně jde. Dokonce ani někteří z vychovatelů, kteří jsou nevěřící, na otázku, jak uplatňují preventivní systém podle Dona Bosca, neznají odpověď. „Uplatňují ho přirozeně, řídí se principy, se kterými byli seznámeni“, jak jsem se dozvěděla od ředitele J. Tomigy. Jelikož je DD církevní, zajímala mě otázka uplatňování křesťanských principů výchovy u dětí. Mluvila jsem s vychovatelkou, která vystudovala obor Křesťanská výchova na Teologické fakultě Palackého Univerzity v Olomouci. Dozvěděla jsem se, že děti jsou vedeny k modlitbě, chodí spolu s vychovatelem do kostela na mši svatou. Zaměstnanci domova se tak dohodli po zvažování této otázky. Vychovatelé na mši chodí, děti nemohou zůstat v té době bez dohledu. Navíc pokud nejde jeden, vůdčí typ mezi dětským kolektivem, nepůjde nikdo další. A rovněž vychovatelé mají právo na projevy svého vyznání. Nakonec zřizovatelem je arcidiecézní charita Olomouc, a děti mají právo napsat žádost do jiného DD, pokud by se jim v DD Emanuel nelíbilo. To zatím, podle shlednuté situace nehrozí. Dětem se v domově líbí, našly svůj „druhý domov“, jak potvrzují i slova zaměstnanců a interní zápisky.

Dále co se týče výběru vychovatelů, bylo mi sděleno od pana ředitele Domova s touto otázkou nemalý problém. Původní idea totiž byla, aby se v Domově střídaly dva manželské páry, a to po jednom týdnu. Takové páry ale nebylo vůbec snadné najít. Nakonec se tedy muselo přistoupit na variantu, kdy se vychovatelé střídají. Ze začátku to bylo po třech dnech, v současné době je to celý týden. Vychovatelé jsou tedy v zařízení čtyři a střídají se po týdnu. V prvním roce se vychovatelů v zařízení vystřídal asi 12. Někteří si práci představovali jinak, některým nevyhovovala doprava, časové vymezení nebo vzdálenost. Nakonec zbyli čtyři, kteří v současné době začínají úspěšně třetí rok své práce.

Co se týká počtu dětí v DD Emanuel, v současné době mají podstav. Tedy maximální kapacita zařízení je 10 dětí, nyní je jich pouze 8. Zajímalo mě, z jakého důvodu. Je to dáno prý tím, že v okolních ústavech „nemají děti“. Tedy nejsou děti vhodné pro umístění do tohoto zařízení. Krizová lůžka v Domově nemají, a zatím ani se je ani nechystají zřizovat. Stejně tak není zatím v plánu ani Domov na půli cesty, jak je tomu například v DD Markéta. Pan ředitel vysvětluje, že po dosažení zletilosti děti pravděpodobně nebudou chtít v zařízení zůstat, mají své původní domovy, ze kterých přišly, mohou se vrátit tam. Nebo začnou žít svůj život v jiném zařízení či chráněném bydlení.

Ředitelé DD Emanuel a DD Markéta se osobně znají, občas problémy konzultují. V Soukromém DD Markéta fungují víceméně jako skutečná rodina, Domov nemá vlastní zaměstnance na úklid, praní, žehlení, nemá stálou sociální pracovníci. Tyto funkce musí zastat vychovatelka (matka) spolu s dětmi, další funkce zastává pan ředitel, otec. Manželé se tedy nevěnují osvětě v takové míře jako v DD Emanuel, ačkoliv o to byli již vícekrát žádáni, prezentovat toto modelové zařízení v ČR širší odborné veřejnosti. Svou péči a čas věnují především dětem, které to podle jejich mínění potřebují nejvíce.

4.3.2 Markéta (Kazuistika č.10)

Markéta je umístěna v DD Emanuel se sedmiletým nevlastním bratrem. Byla soudně odňata matce. Dospělí doma holdují alkoholu. Děti byly hrubě bity, zanedbávány atd. Bylo též podezření na sexuální zneužívání, to ale nebylo prokázáno. Podezření stále trvá. Při návštěvě dětí v rodině byly objeveny nevhodné podmínky, ve kterých děti žily, proto bylo nutno pobyt ukončit předčasně a nyní mají zákaz návštěv v rodině.

Občas je navštíví matka, někdy i se svým přítelem, ten je otcem malého bratra dívky. Vlastní otec dívky zemřel ještě před jejím narozením, příteli matky říká „tata“. V domácnosti rodičů se vyskytují často ještě další dospělí, opíjejí se atd. Toto je sdělení pracovníků DD.

Dívka byla nápadná svými sexuálními projevy po přijetí do DD: svlékala bratra a líbala ho na celém těle včetně přirození, pomalovala ho celého rtěnkou. Kromě těchto

excesů však bratra spíše ignorovala, chovala se k němu hostilně (malý bratr byl doma preferován). Dívka také projevuje nadměrný zájem o jiné chlapce v DD, musí být v tomto směru hlídána.

Vycpávala si podprsenku, upozorňovala na sebe, výrazně se malovala. Po návštěvě v rodině se obvykle pomočila.

Podle slov vychovatelů, jakmile se dívce něco nelíbilo, upadala do hysterie, vyhrožovala (např. skokem z okna). Jednala často ve zkratku, neuváženě.

Během pobytu v DD Emanuel se její stav stabilizoval, dokládají to psychologická vyšetření, interní zdroje zařízení a výpovědi vychovatelů. **V DD se cítí nyní dobře, jinam by nechtěla**, jak sama potvrzuje. Též vztah s bratrem je nyní zlepšen. Říká, že ji bratr potřebuje, proto musí být s ním. Domů nejezdívá, občas si ji ale brávají příbuzní – jednak ze strany nevlastního bratra, ale i její pokrevní teta, sestra matky.

Bylo uvažováno, že její nevlastní bratr by byl dán do pěstounské péče. Pěstounská péče byla doporučena. Děti však k sobě našly vztah a tedy je problematické, aby byly odděleny. Pěstounská péče se tedy nezrealizovala.

Vychovatelka říká, že dnes větší problémy s dívkou nejsou. Objevují se pouze přiměřené pubertální projevy. Má integraci dle osnov speciálního školství na ZŠ, nyní je v 7. třídě. Má ve škole k dispozici asistentku, ta jí pomáhá dle potřeby, stejně tak i dalším dětem. Sama Markéta říká, že měla o pololetí několik čtyřek na vysvědčení. Má spíše podprůměrný prospěch.

Z psychologického vyšetření (2007) vyplývá, že WISC test je v pásmu hlubšího podprůměru. IQ = 74. **(Před dvěma lety bylo IQ na pomezí lehkého defektu).**

Má malou slovní zásobu, obtížně formuluje odpovědi. Je těžkopádná u početních příkladů, má slabý úsudek. Relativně nejlepší výsledky prokazuje v **oblasti sociálního porozumění**. Zde vidí psycholožka velký přínos pobytu v DD Emanuel. **Dříve tomu tak nebylo.**

Celkově je pomalá, myšlení má nepružné, těžkopádné. V neverbální zkoušce (Raven) jsou výsledky obdobné: IQ=77, tedy hlubší podprůměr. V písemném projevu chybí, ale diktát stíhá v běžném čase. Kvalita odpovídá úrovni intelektu.

Též úroveň čtení odpovídá. Textu rozumí částečně, po prvním přečtení výkony negativně ovlivňuje malá pozornost, která kolísá. Dívka se snadno nechá vyrušit.

Závěr: Jedná se o dívku ve věku necelých 14 let, deprivovanou v rodině s nevlastním otcem, kde bylo výchovné prostředí a celkové podmínky katastrofální. Její intelektové schopnosti jsou v pásmu hlubokého podprůměru. Zdá se, že **dívka se zklidnila během pobytu v DD, cítí se tam doma, jinde nechce. V oblasti sociálního chování je patrné větší porozumění.** Někdy bohužel má až přílišný zájem o druhé pohlaví. Dívka vyžaduje zvýšenou pozornost. Příprava na vyučování je pro dívku obtížná a vyžaduje velké zapojení vychovatelů. Byla ji doporučena integrace, zvýšená péče a pozornost výchovného personálu.

5. DISKUZE

Ráda bych se nyní zastavila nad některými otázkami a poznatky z praktické části práce. Uvedu srovnání s odbornou literaturou na dané téma. Uvedu diskuzi nad otázkou aktuality preventivního systému Dona Bosca ve výchově dětí a mládeže.

Je preventivní systém výchovy Dona Bosca aktuální?

Jako klad jednoznačně vidím právě snahu o prevenci, předcházení negativních jevů, cestou pozitivního příkladu a zkušenosti. Domnívám se ve shodě s vyjádřením ženevského výboru OSN, který v lednu 2003 hodnotil zprávu o plnění Úmluvy o právech dítěte (59), že prevence je tou nejúčinnější pomocí při řešení sociálně patologických jevů v dlouhodobější perspektivě.

Dále neustálá přítomnost vychovatelů, asistentů, je přínosem. Vychovatelé vedou s dětmi rozhovory, účastní se společných akcí, tráví s dětmi volný čas. Rozhovory s dětmi jsou společným charakteristickým rysem ve všech uvedených zařízeních. Skrze dialog vychovatelé mohou dětem dodat odvahu, pomoci jim objevit v sobě zdroje, možnosti, ocenit je a nasměrovat do života. Pomohou jim dělat plány do budoucna, udržet v nich naději a důvěru v to, že jsou schopni toho dosáhnout, pokud se budou snažit.

Prevence se uplatňuje smysluplným využitím volného času. V salesiánsky vedené výchově mají děti dostatečný prostor pro sebevyjádření, dostatek podnětů k činnosti. Snižuje se tak negativní důsledek psychické deprivace z původní biologické rodiny. Jak je známo, děti potřebují dostatek podnětů, je to jejich základní psychická potřeba (41).

Co se týká učení, děti daleko více potřebují při učení konkrétní názornou pomoc než většina dospělých. Důležité jsou i pravidelně zařazované delší vyučovací fáze, které nechávají prostor pro sebeurčující hraní a práce. R. Smahel (63) zdůrazňuje význam vyučovacích vycházek, výletů a exkurzí, mimořádná vyučovací místa pobytu ve škole v přírodě, kde mohou nasbírat důležité učební zkušenosti. V salesiánské výchově je toto bráno na vědomí a uváděno do praxe.

Vzhledem k tomu, že v preventivním systému je kladen důraz na komplexnost péče, spolupráci a zároveň individuální přístup, myslím, že salesiánský styl je stále aktuální.

Právě řešení aktuálních otázek, tzv. „jít s dobou“, je jedním z požadavků na salesiánské spolupracovníky (61).

Střídání vychovatelů

Nyní k otázce střídání vychovatelů. V Casa del bambino se dětem vychovatelé často střídají, v DD Emanuel jsou to čtyři stálí vychovatelé střídající se po týdnu. Velkou výhodou v DD Markéta je fakt, že zaměstnanci jsou pouze dva stálí vychovatelé – „otec a matka“. Domov tedy funguje jako rodina, probíhají zde sociální vazby, vazby mezi sourozenci, rodiči a dětmi. Jedná se v podstatě o přirozené rodinné prostředí.

Dítě potřebuje ke svému zdravému vývoji osobu otce a matky (54). Potřebuje se identifikovat s rolí ženskou nebo mužskou. P. Šmolka (70) se zmiňuje o absenci mužských vzorů ve výchově v kolektivních zařízeních. Říká, že vede k problémům s naplňováním mužské role a jejích tradičních atributů. V Praze v dubnu 2006 na konferenci o rodinné politice uvedl P. Ballnik příspěvek Pozitivní otcovství (2). Jedním z výsledků studie je, že s sebou změna od patrilinéárního typu k bilaterálnímu pro otce nepřináší zbavení moci v jeho rodinné roli, ale znamená otevření prostoru, který je možno utvářet komplementárně s partnerkou. Výchovné úkoly jsou mezi rodiči dojednávány při zohlednění rodičovských kompetencí, jejich profesního zařazení a v neposlední řadě s ohledem na vývojové požadavky dítěte (dětí). „Komplementarita rodičovských funkcí je typická pro dobré otcovství a dobré rodičovství“, dodává (Šmolka, 2006) (2). Nejlépe tomuto modelu odpovídá počet vychovatelů v Soukromém dětském domově Markéta v Radhošti.

Média – za trest nebo za odměnu?

Překvapilo mě, jak často děti z Casa del bambino sledují televizi. Sledování televize vidím v Itálii jako jev velmi rozšířený a ještě více diskutovaný. Děti se v Pontinii na televizi dívaly téměř každý večer po splnění školních a domácích povinností. Bylo to jakousi odměnou v závěru večera, relaxací. Tato forma „relaxace“ se mi nezdála příliš vhodná zejména vzhledem k tomu, jaké filmy děti často sledovaly. Není to pouze specifický problém u dětí z Pontinie, je to součást celé kultury Itálie. Tlak je tak veliký, že děti si nechtějí připadat méněcenné, kdyby neznaly pokračování seriálu, kdyby neznaly, co který zpěvák zpívá nebo měl za na sobě oblečeno apod. Kladem zařízení ale

je, že vychovatelé, popřípadě i sestry salesiánky jsou s dětmi stále přítomni, tedy se s nimi i dívají na televizi, a případně o sledovaném mohou diskutovat. Z úvah o tzv. násilí v televizi se s jistotou neprokázaly žádné závěry. M. Černoušek uvádí (17), že elektronická média mají řadu pozitivních a řadu negativních efektů. Jedním z nich je efekt terapeutický. Dále uvádí zajímavou větu ke komunikačnímu prostředku, telefonu : „ Telefon je médium, které člověku připomíná, jak je osamocen.“ (Černoušek, 2002). Vyretušovat takový pocit je jednoduché – stačí někomu a někam zavolat (17). Je tedy možné, že zájmy dětí v Pontinii o „celulare“ (mobilní telefon) měly určitou souvislost s jejich pocitem osamocení.

Videozáznamy v dětském domově

Videozáznamy v dětských domovech uvádím pro zajímavost, jako jednu z alternativ či tipů na využití médií a komunikačních prostředků. Na 6. konferenci o náhradní rodinné péči v Olomouci v roce 1999 uvedla Marcela Pospíšilová (55) svůj příspěvek o metodě videotréninku interakcí (VTI) v dětských domovech. Terapeut pomocí videokamery natáčí běžnou denní situaci (společná hra, jídlo, příprava do školy) a po té společně se zúčastněnými analyzuje situaci a vede k nápravným modelům chování. Měla jsem možnost shlédnout u Ochových v Soukromém dětském domově Markéta dvě videa natočená Českou televizí, videozáznam po příchodu dětí do DD a nakonec videozáznam natočený s odstupem několika let. Dále jsem viděla videa z různých akcí, domácích oslav, rodinných dovolených, která pořídili manželé Ochovi osobně. K uvedenému mě napadá, že i neprofesionálně natočené videozáznamy mohou přispět k retrospektivě komunikace, tím i ke zlepšení vztahů v rodině, například při společném sledování celé rodiny. Ve výzkumné části práce uvádím příklad z DD Markéta, který by se dal nazvat preventivně terapeutický, kdy Ochovi uspořádali a natočili „přednášku o kouření“ dospívajících chlapců (viz. str. 63).

Předsudky dětí v Casa del bambino

Domov přijímá děti jakékoliv národnosti, jazyka, kultury a náboženství. Děti mají pozitivní výchovu a náhled na rasovou problematiku. Přesto některé děti, se kterými jsem se v Casa setkala, měly předsudky vůči jiným rasám a slovně je projevovaly. Co se týče předsudků o dětech jiných ras, T. Novák uvádí výsledky amerického šetření, kdy

jistý výzkumník předkládal dětem fotografie různých ras. Zjistil, že velmi malé děti předsudky nemají, ale brzy je získávají. Ještě před nástupem do školy se přejímáním názorů z okolí naučí, které národy jsou „dobré“ nebo naopak „špatné“ nebo „nebezpečné“. Reagují podobně jako podstatně starší lidé odpověďmi typu „to přece vědí všichni“, „oni jsou takoví“. Pozoruhodné je, že neříkají: „Slyšel jsem to od rodičů...“, byt' právě zde se nachází nejpravděpodobnější informační zdroj (50). Předpokládám, že u dětí z Casa del bambino se jednalo o předchozí, nebo i souběžný negativní vzor přejatý od biologických rodičů. Nikoliv od vychovatelů.

Všechny děti potřebují rodinu

Děti potřebují ke svému harmonickému rozvoji rodinu. V preambuli Úmluvy o právech dítěte můžeme nalézt větu: „*V zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, majíce na zřeteli, že dítě musí být plně připraveno žít ve společnosti vlastním životem*“ (Úmluva o právech dítěte, 1991) (71).

Je všeobecně dobře známo, že rodina je nejdůležitější a základní jednotkou společnosti. Dává dítěti pocit jistoty a bezpečí, učí ho sociálním rolím, které mohou přejímat od rodičů, umožní mu emocionální prožitky, zakoušet vazby mezi sourozenci a příbuznými, naučí se samostatně jednat, postarat se o sebe (73), (41). Rodiče jsou dětem vzorem, vlivem rodičů dítě může také rozvinout své schopnosti, nadání (14), zároveň potřebují děti kromě laskavosti také pevnou ruku, která jim bude vládnout (15).

Šanci dostat se do rodiny mají děti tzv. vhodné pro náhradní rodinnou péči, tzn. adopci nebo pěstounskou péči. Co ale s dětmi, pro které není možná adopce ani pěstounská péče (např. děti s nařízenou ústavní výchovou)? Také ty potřebují rodiče, rodinné prostředí. Statistiky říkají, že naneštěstí má Česká republika v Evropě největší podíl dětí ve věku do tří let vyrůstajících v ústavech a stoupající počet starších dětí mimo rodinu (34). Pro děti, kde není možnost jim rodinu nabídnout, je v současné době v ČR řešením umístění v dětském domově. Nejvhodnějším, zdá se, je umístění v některém ze soukromých dětských domovů s individuálním přístupem, kde je prostředí přiblíženo co nejvíce prostředí rodinnému a je zde možnost eliminovat největší nebezpečí stávající ústavní výchovy, citovou deprivaci dětí (51). Pokud totiž takovému

dítěti není možné rodinu nabídnout, je potřeba se snažit alespoň tomuto prostředí přiblížit. Tak jako tomu je například v DD Markéta a DD Emanuel.

Soukromý dětský domov je svého typu netradiční, modelové zařízení v ČR, které se liší od kolektivní výchovy v běžném dětském domově hlavně tím, že zde děti zažijí přirozené rodinné prostředí a nemusí se obávat, že budou muset v osmnácti letech bez jakéhokoliv zajištění odejít z ústavu do života.

Navíc na rozdíl od pěstounské péče je výchova dětí v dětském domově Markéta přísně kontrolována jak Českou školní inspekcí, tak i jinými státními úřady, což vede ke stále se zkvalitňující péči o děti (67), (69).

Inspekce, která dětský domov navštívila, jej označila za nejlépe fungující dětský domov v České republice a prohlásila, že děti jsou zde čínorodější nejen ve srovnání s jinými dětskými domovy, ale i s běžnou českou rodinou (48).

Ráda bych, aby tato práce podpořila myšlenku reformy ústavní péče a podpořila rozvoj nových forem pěstounské péče. Tak jako k tomu dochází v celé Evropě.

Domnívám se, že organizacím, které usilují o morální růst a prevenci sociální patologie, by se měl dát dostatečný prostor a podpora. Podpořím tuto myšlenku Programovým prohlášením vlády (59): *„Vláda podpoří církve a náboženské společnosti při plnění jejich nezastupitelné úlohy v posilování morálních a duchovních hodnot v životě české společnosti. Vláda bude usilovat o dořešení vztahů mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi, včetně mezinárodní smlouvy mezi Českou republikou a Svatým stolcem. Zahájí přípravu novely zákona o církvích a náboženských společnostech, které považuje za nezastupitelnou a obohacující součást společnosti.“* (Programové prohlášení vlády, 2006).

Myslím, že dostatečný prostor by se měl dát organizacím, které podporují primární prevenci, především v péči o děti a rodiny. Vždyť dětství je etapou, kdy se v člověku nejvíce utváří hodnoty pro celý budoucí život, a kdy je možné nejlépe podchytit nežádoucí negativní jevy a projevy chování.

Z uvedených výsledků jsem stanovila tyto hypotézy:

Hypotéza č. 1: V dětských domovech, kde je uplatňován systém výchovy podle Dona Bosca, je předpoklad vyšší kvality prevence sociálně patologických jevů ve společnosti.

Hypotéza č. 2: Děti z dětských domovů rodinného typu s preventivním systémem výchovy mají zvýšené sociální citění po alespoň ročním pobytu v takovém zařízení.

Hypotéza č. 3: V dětských domovech v Itálii se uplatňuje péče, kterou u nás nazýváme hostitelská, ve větší míře než v České republice.

Hypotéza č. 4: Výchova zdůrazňující náboženské hodnoty v dětství kladně působí na morální jednání člověka v dospělosti.

Hypotéza č. 5 : Děti, které v dětství prožily negativní zkušenost v rodině, snáze přijímají víru než děti, které tuto zkušenost nemají.

Dílním stanoveným cílem bylo vytvoření hypotéz, které mohou být předmětem dalšího zkoumání a mohou být využity k výzkumu studenty zdravotně sociálních nebo teologických fakult.

Domnívám se, že cíle a dílní cíle práce byly splněny.

6. ZÁVĚR

Ráda bych, aby práce byla přínosem pro rodiče a vychovatele. Měla by mít informativní hodnotu o salesiánském tzv. preventivním stylu výchovy (podle Dona Bosca), který může být účinnou prevencí sociálně patologických jevů ve společnosti.

Za cíl práce jsem si kladla zmapovat problematiku zařízení (vybrané dětské domovy v ČR a v Itálii: Soukromý dětský domov Markéta, Církevní dětský domov Emanuel a Casa del bambino PIO XII.), kde se tento systém prakticky uplatňuje.

Stanovila jsem hypotézy, které mohou být předmětem dalšího zkoumání v oblasti problematiky preventivní péče o děti.

Práci mohou k dalšímu rozpracování tématiky využít studenti zdravotně sociálních nebo teologických fakult.

Domnívám se, že podpora organizací, které preventivně působí v oblasti péče o děti a mládež, je důležitým faktorem přispění k plnému a harmonickému rozvoji osobnosti tak, jak vyžaduje preambule Úmluvy o právech dítěte.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině. Nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
- 2) BALLNIK, P. Pozitivní otcovství. In *Sborník česko-německo-rakouské konference: Rodinná politika jako podpora angažovaného rodičovství*. Praha 3.-4.4.2006.
- 3) BÁRTLOVÁ, S. *Sociální patologie*. 1.vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 1998. ISBN 80-7013-259-0.
- 4) BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-334-X.
- 5) BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2 (01 0197): Část 1 - Citace: metodika a obecná pravidla* [on line]. Verze 3.3. □1999-2002, poslední aktualizace 11.11.2004 [cit.2007-03-13]. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
- 6) BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2 (01 0197): Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů* [on line]. Verze 3.0. (2002). □1999- 2002, poslední aktualizace 11.11.2004 [cit.2007-03-14]. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
- 7) BOSCO, G. B. *Don Bosco ci parla di educazione*. Torino: Elledici, 2001. ISBN 88-01-01750-2.
- 8) BOSCO, T. *Don Bosco*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-967-4.
- 9) BOSCO, T. *Don Bosco. Il santo dei giovani*. Bologna: Velar, 2005. ISBN 88-7135-219-X.
- 10) BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše. Salesiánská tradice*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-882-8.
- 11) BRAIDO, P. *Il sistema preventivo di Don Bosco*. Roma: Esse-Gi-Esse, 1964.
- 12) BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J. *Prohlášení ke stavu systému náhradní péče a péče o dítě a rodinu z roku 2003* [on line]. 2003. [cit.2007-04-12]. Dostupné z:<<http://www.rodina.cz/clanek3290.htm>>.

- 13) Cagliero. *Salesiánské misijní dobrovolnictví*. [on line]. 2.11.2006. [cit. 2007-04-12]. Dostupné z: <http://www.sdb.cz/dobrovol/>.
- 14) CAMPBELL, J. R. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-516-4.
- 15) CLOUD, H., TOWNSEND, J. *Děti a hranice. Proč ve vztahu k dětem budovat hranice?* 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1999. ISBN 80-7255-002-0.
- 16) ČERMÁK, I., ŠTĚPANÍKOVÁ, I. *Validita dat v kvalitativním psychologickém výzkumu*. Praha: Československá psychologie 6 (41), 1997. s. 503-512.
- 17) ČERNOUŠEK, M. *Psychologie médií. Psychologie Dnes*. Praha: 2002, roč. 8, č. 4, s. 14-15. ISSN 1211-5886.
- 18) ČERNÝ, J. *Proč by děti neměly žít v dětských domovech II. Děti a my. Příloha Střediska náhradní rodinné péče a Fondu ohrožených dětí*. Dvuměsíčník. Praha: Portál, 2006, roč. 36, č. 3, ISSN 0323-1879.
- 19) DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7.
- 20) FERRERO, B. *Šťastní rodiče: Křesťanská výchova podle Dona Bosca*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-937-2.
- 21) GHIGLIONE, G. *Don Bosco: Il sistema preventivo. Maestro per l'educazione*. Torino: Elledici, 1999. ISBN 88-01-00774-4.
- 22) HAUSEROVÁ – SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-105-3.
- 23) *Historie salesiánského díla*. [on line]. 2005. [cit. 2006-12-29]. Dostupné z :<<http://www.sadba.sdb.cz/>>.
- 24) HOLCOVÁ, P. *Syndrom ústavní závislosti. MF Mladá fronta PLUS*, 2006, roč. IV., č. 47, s. 42-45. ISSN 1214-4746.
- 25) HOLUB, M., NOVÁ, H., HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině, komentář a předpisy související*. 7. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-517-6.
- 26) HUČÍN, J. *Společnost nahrává rozvoji náboženství. Psychologie Dnes*. Praha: 2002, roč. 8, č. 4, s. 9-11. ISSN 1211-5886.

- 27) JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
- 28) JOB, P. *Čerpajme z múdrosti dona Bosca*. 1. vyd. Trnava: Oto Németh, 1998. ISBN 80-967639-9-7.
- 29) KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu: Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. 1. vyd. Praha: Salesiánská provincie Praha, 2002.
- 30) KAPLÁNEK, Michal. *Pastorace mládeže. Studijní text pro pracovníky s mládeží*. Praha : Salesiánská provincie Praha 1999.
- 31) KAVALÍR, P. Tomáš a Hana Ochovi: *Profesionální rodiče na plný úvazek. IKD. Informace královéhradecké diecéze*. Měsíčník. 2006, roč. XVI., č. 12. s. 4.
- 32) KONEČNÁ, H. *Na cestě za dítětem*. Academia, 2003. ISBN 80-200-1055-6.
- 33) KONEČNÁ, H. *Reprodukční zdraví 2006*. 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita. Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISBN 80-7040-855-3.
- 34) KOVAŘÍK, J.a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
- 35) KREJČÍŘOVÁ, D. *Od sourozenců se dítě učí. Psychologie Dnes*. Praha: 2000, roč. 6, č. 2, s. 1-3. ISSN 1218-5886.
- 36) KŘÍŽOVÁ, M. R. *Salesiáni jsou u nás už 80 let. Salesiánský magazín*. Praha: Salesiánská provincie, 2006, č. 4, s. 20. ISSN 1214-5262.
- 37) LOMBARDO-RADICE, G. *Clericali e masoni di fronte al problema della scuola*. Roma: La Voce,1920. s.62-64.
- 38) MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1.vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5.
- 39) MATĚJČEK, Z.: *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-25236-2.
- 40) MATĚJČEK, Z. et al. *Náhradní rodinná péče. Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- 41) MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. s. 336. ISBN 08-011-86.

- 42) MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.
- 43) MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J. et al. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál. 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- 44) MATĚJČEK. Z *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- 45) MATĚJČEK, Z. *Psychologické eseje (z konce kariéry)*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0892-8.
- 46) MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- 47) MATOUŠEK. O. *Ústavní péče*. 1. vyd. Praha: Az servis, 1995. ISBN 80-85850-08-7.
- 48) MAZANEC, J. Dětský domov s mámou a tátou. *Katolický týdeník*, č. 46, 2002, s.1
- 49) MULLIER, CH. *Už jim nerozumíme? Život a víra dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-039-1.
- 50) NOVÁK, T. *O předsudcích*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-119-4.
- 51) OCH, T. Soukromé a státní domovy z hlediska srovnávacího. *Absolventská práce*. Litomyšl, 2003.
- 52) OCH, T. Odpověď. [on line]. Platný email: kupkoj@seznam.cz od och.tomas@quick.cz [2006-11-14]. 11:02.
- 53) PEKAŘOVÁ, L. *Jak žít a nezbláznit se. Psychologie dítěte od předškolního věku do dospělosti*. Olomouc: Poznání, 2006. ISBN 80-86606-49-X.
- 54) PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. 3. vyd. Praha: Portál, 1997.s. 144. ISBN 80-7178-407-9.
- 55) POSPÍŠILOVÁ, M. Dosavadní zkušenosti s videotréninkem interakcí v dětském domově. In *Sborník přednášek z 6. konference o náhradní rodinné péči* (Olomouc, 2.- 4.6.1999), Ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha 1999. ISBN 80-85529-66-1.
- 56) *Práva dítěte v dokumentech*. Praha: Odbor prevence kriminality MV ČR, 1998. ISBN 80-8521-56-7.

- 57) PREKOPOVÁ, J. *Malý tyran*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-7178-485-0.
- 58) PREKOPOVÁ, J., SCHWEIZEROVÁ, CH. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. 2. vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-85282-77-1.
- 59) *Programové prohlášení vlády*. [on line]. 2006. [cit. 2007-04-06]. Dostupné z : <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840>>.
- 60) ROGGE, J. U. *Děti potřebují hranice*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-088-X.
- 61) *Salesiáni a laici. Společenství a sdílení ducha a poslání Dona Boska*. Kapitulní dokument. Praha : Portál 1997.
- 62) SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-196-7.
- 63) SMAHEL, R. *Duševní vývoj a duchovní zrání dítěte v křesťanské rodině*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993.
- 64) SMÉKAL, V. Duchovní období znovu přichází. *Psychologie Dnes*. Praha: 2002, roč. 8, č. 4, s. 12-13. ISSN 1211-5886.
- 65) SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- 66) SOMR, M. *Úvod do metodologie a metod výzkumu*. 1. vyd. České Budějovice 2006. ISBN 80-239-8227-3.
- 67) *Soukromý dětský domov Markéta, o.p.s.* [on line]. 5.12.2006. [cit. 2007-03-01]. Dostupné z : < <http://www.ddmarketa.cz>>.
- 68) STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu-postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999.
- 69) STUDIHRADOVÁ, A. *Tak trochu jiný „děčák“*. [on line]. 21.12. 2003. [cit. 2006-11-23]. Dostupné z : <<http://www.iabc.cz/Clanek3793.htm>>.
- 70) ŠMOLKA, P. Změněná tvář rodiny. *Psychologie Dnes*. Praha: 1999, roč. 5, č. 7, s. 12-13. ISSN 1211-5886.
- 71) Úmluva o právech dítěte, č. 104/1991 Sb., v platném znění.
- 72) *Výchovně pastorační projekt Salesiánská provincie Praha*. Dokument provinciální kapituly 2001. Praha : Salesiánská provincie Praha 2001.

- 73) WEDLICOVÁ, I. Jak rodina působí na dítě. *Psychologie Dnes*. Praha: 1999, roč. 5, č.1. ISSN 1211-5886.
- 74) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.
- 75) Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění.
- 76) ZAHRADNÍČKOVÁ, J. Výhody zařízení rodinného typu. *Děti a my. Příloha Střediska náhradní rodinné péče a Fondu ohrožených dětí*. Dvoutměsíčník. Praha: Portál, 2006, roč. 36, č. 1, ISSN 0323-1879.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Don Giovanni Bosco

Salesiáni

Preventivní systém výchovy

Psychická deprivace

Náhradní rodinná péče

Dětský domov Casa del bambino PIO XII.

Soukromý dětský domov Markéta

Církevní dětský domov Emanuel

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Kontakty a adresy: Salesiáni Dona Bosca

Příloha č. 2: Organizační struktura salesiánské kongregace

Příloha č. 3: Mapa rozmístění salesiánských center v ČR

Příloha č. 4: Titulní strana časopisu Salesiánský magazín

Příloha č. 5: Aktuální informace Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR

Příloha č. 6: Výroční zpráva Soukromého dětského domova Markéta

Příloha č. 7: Fotografie dětí z Casa del bambino PIO XII. v Pontinii

Příloha č. 1

Kontakty a adresy
Salesiáni dona Boska

<p>Salesiánská provincie Praha Kobyliské nám. 1, 182 00 Praha 8-Kobylisy tel.: 02/83029111, fax: 02/83029113 e-mail: provinc@sdb.cz www.sdb.cz</p>		
<p><i>Brno–Líšeň</i> Dům Nejsvětější Trojice Horníkova 34a, 628 00 Brno tel.: 05/44230542 e-mail: sdblisen@volny.cz</p>	<p><i>Brno–Žabovřesky</i> Dům Panny Marie Pomocnice Foerstrova 2, 616 00 Brno tel.: 05/41213110 e-mail: brnozab@volny.cz</p>	<p><i>České Budějovice-Čtyři Dvory</i> Dům sv. Vojtěcha Emy Destinové 1 370 05 České Budějovice tel.: 038/5341563 e-mail: sdbcb4@telecom.cz</p>
<p><i>České Budějovice-Špitál</i> Dům sv. Františka Saleského Pražská třída 773/93 370 04 České Budějovice tel.: 038/7316462 e-mail: spital@iol.cz</p>	<p><i>Filipov – Rumburk</i> Dům Panny Marie Pomocnice Dobrovského nám. 379/11 408 01 Rumburk tel.: 0413/332413, 334488 e-mail: fara.rumburk@atlas.cz</p>	<p><i>Fryšták</i> Dům Ignáce Stuchlého P. Ignáce Stuchlého 27 763 16 Fryšták tel.: 067/7911065 e-mail: disfryst@volny.cz www.volny.cz/disfryst</p>
<p><i>Jaroměřice – M. Budějovice</i> Dům bl. Michala Ruy Poděbradova 551 675 51 Jaroměřice n. Rok. tel.: 0617/440334 e-mail: p.kosak@worldonline.cz</p>	<p><i>Kazanlak</i> Ul. Pejo Javorov 13 BG-6100 Kazanlak, Bulgaria tel.: 00359-431/62115 e-mail: oasis@mbox.digsys.bg</p>	<p><i>Ostrava</i> Dům sv. Josefa Vítkovická 28, 702 00 Ostrava tel.: 069/6626476 e-mail: osastem@atlas.cz www.sweb.cz/don.bosko/</p>
<p><i>Pardubice</i> Dům sv. Václava Zborovské nám. 2018 530 02 Pardubice 2 tel.: 040/6335178 e-mail: pesata.pavel@volny.cz</p>	<p><i>Plzeň</i> Dům sv. Martina Revoluční 98 312 07 Plzeň – Lobzy tel.: 019/7266953 e-mail: sdbplzen@sdbplzen.cz</p>	<p><i>Praha–Dolní Počernice</i> Dům sv. Dominika Savia Národních hrdinů 71 190 12 Praha 9 tel.: 02/81932147 e-mail: sdbnov@volny.cz</p>
<p><i>Praha–Kobylisy</i> Dům sv. Terezie od Dítěte Ježíše Kobyliské nám.1, 182 00 Praha 8 tel.: 02/83029111 e-mail: fxblaha@sdb.cz www.sdb.cz</p>	<p><i>Prostějov</i> Dům sv. Josefa Dělníka Filipcovo nám.4, 796 00 Prostějov tel.: 0508/344110 e-mail: sdbpv@volny.cz http://mujweb.cz/www/f.prostejov</p>	<p><i>Sebranice</i> Dům bl. Fillipa Rinaldiho 569 62 Sebranice u Litomyšle č.. 1 tel.: 0463/745104 e-mail: sdbsebranice@atlas.cz</p>

<p>Teplice Dům sv. Jana Křtitele Zámecké nám. 71/9 415 01 Teplice 1 tel.: 0417/531041 e-mail: sasm@teplice-city.cz www.teplice-city.cz/spolky/sasm/</p>	<p>Zlín Dům sv. Luigiho Versiglia Sadová 149 760 01 Zlín tel.: 067/7210022 e-mail: farazl@volny.cz</p>	<p><i>Zlín</i> Salesiánský klub mládeže Okružní ulice 5298 760 05 Zlín-Jižní Svahy tel: 067/7243009 e-mail: saleklub@quick.cz</p>
--	---	--

Dcery Panny Marie Pomocnice

<p><i>FMA Přemyšlenská 6, 18200, Praha 8 – Kobylisy</i> tel.: 02/86001031 e-mail: fmacel@volny.cz</p>		
<p>Brno Dům Laury Vicuni Maničky 1 616 00 Brno tel.: 05/41214001 e-mail: manicky@volny.cz</p>	<p>Hradec Králové Dům Matky Markéty Denisovo nám. 172 500 04 Hradec Králové tel.:049/5523281 e-mail: fmahk@volny.cz</p>	<p>Plzeň Dům Ducha svatého Křimická 73 318 01 Plzeň tel.: 019/7381759 e-mail: fmaplzen@seznam.cz</p>
<p>Praha-Karlín Dům Panny Marie Pomocnice Vítkova 12 186 00 Praha 8 tel.: 02/24817351 e-mail: fmakarlin@volny.cz</p>	<p>Praha-Kobylisy Dům sv. Josefa Přemyšlenská 6 182 00 Praha 8-Kobylisy tel.: 02/86001031 e-mail: fmakobylisy@volny.cz</p>	<p>Ostrava Dům Marie Dominiky Mazzarellové Volgogradská 2 700 30 Ostrava-Zábřeh tel.: 069/6751697 e-mail: ostrava.fma@volny.cz</p>

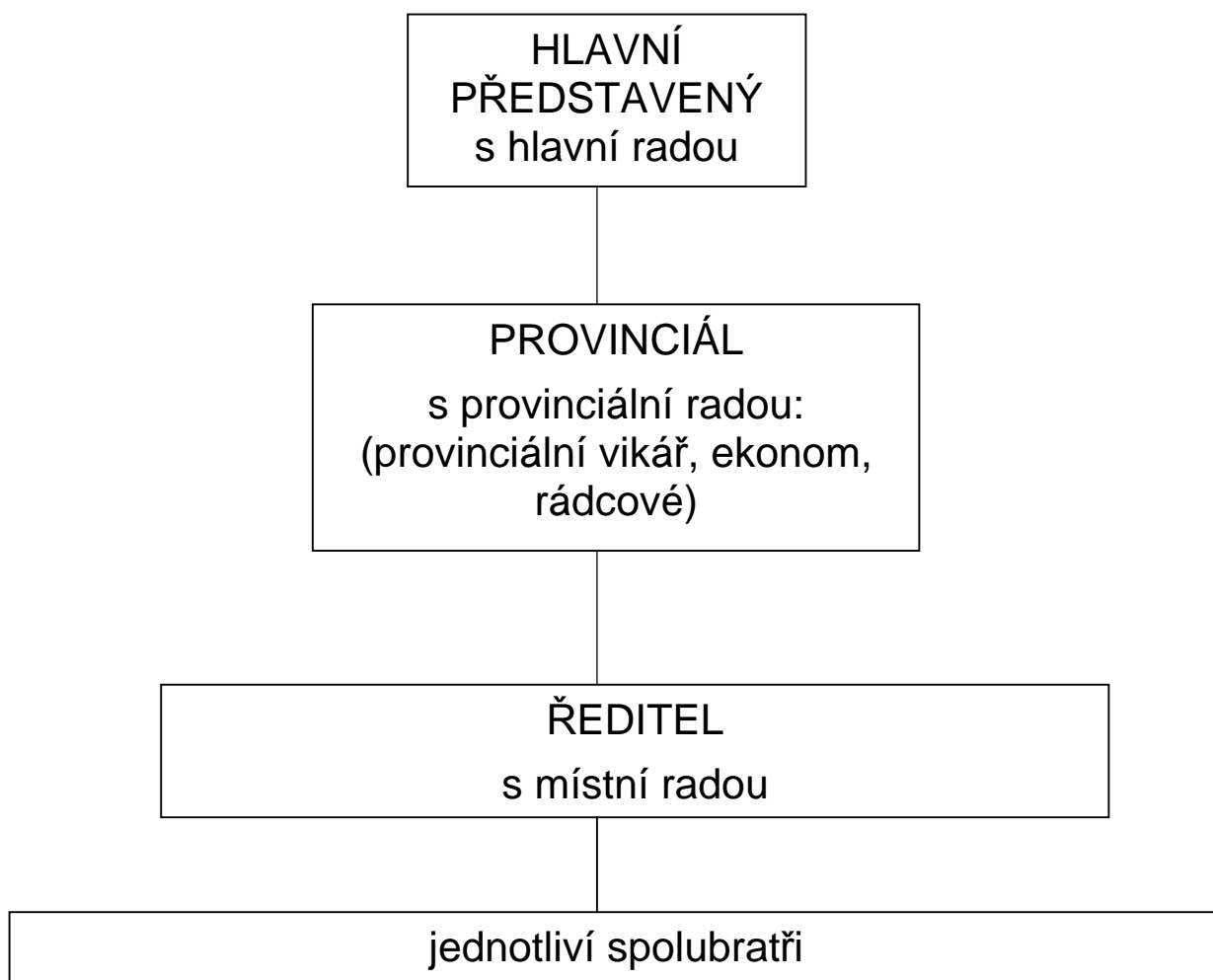
Ostatní

<p>Vyšší sociálně pedagogická a teologická škola Jabok Salmovská 8, 120 00 Praha 2 tel.: 02/24919498 e-mail: jabok1@volny.cz www.volny.cz/jabok1/</p>	<p>Portál, s.r.o., nakladatelství Klapkova 2 182 00 Praha 8-Kobylisy tel., fax: 02/83028111 e-mail: naklad@portal.cz www.portal.cz</p>	<p>Salesiánské hnutí mládeže Přátelství 266 104 00 Praha 10-Uhřetěves tel.: 02/67711124 e-mail: ustredi@shm.cz www.shm.cz</p>
--	---	--

Zdroj: Interní zdroj Salesiánské provincie (Praha 2002)

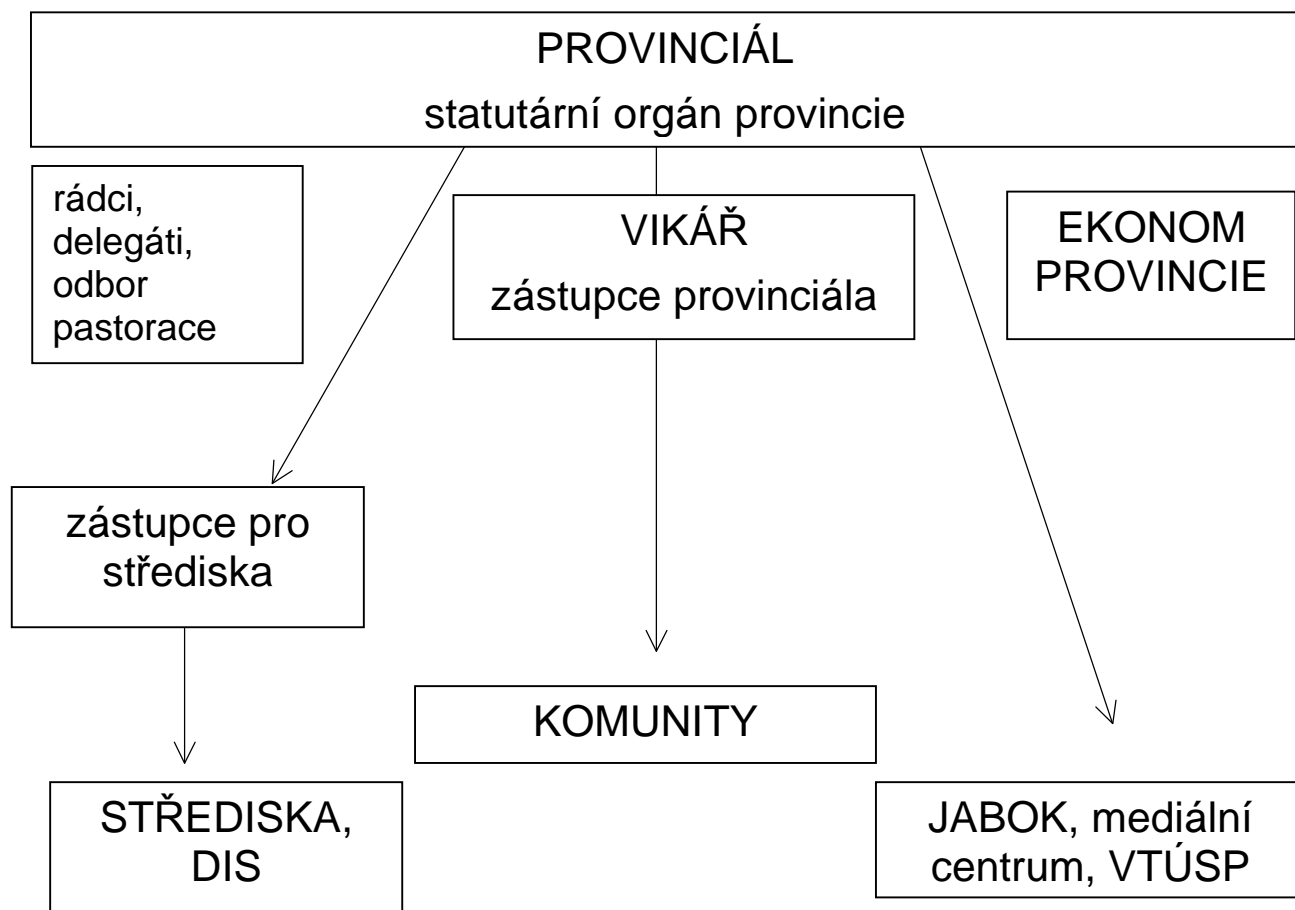
Organizační struktura

I. Struktura řeholní společnosti (kongregace) salesiánů

Představení jsou přímými nadřízenými salesiánů ve věcech řeholního života a mají právo je ustanovovat k jednotlivým funkcím v rámci kongregace. K důležitým rozhodnutím musí mít souhlas své rady. Hlavní představený sídlí v Římě a je volen zástupci salesiánů z celého světa. Ostatní představení jsou jmenováni hlavním představeným. Provinciál sídlí obvykle v hlavním městě země nebo oblasti. Představený místní salesiánské komunity je ředitel. Jeho pravomoc se týká komunity, která je mu svěřena.

II. Salesiánská provincie Praha – organizační struktura

Provinciál, provinciální vikář, ekonom, rádcové a ředitelé komunit jsou jmenováni hlavním představeným. Podobně i ustanovení komunit nebo jejich rušení je v kompetenci hlavního představeného. Provincie je zřizovatelem salesiánských středisek mládeže, Domu Ignáce Stuchlého ve Fryštáku, školy JABOK v Praze, mediálního centra v Brně a institutu pro teologickou přípravu salesiánů VTÚSP, který je úzce propojen s Teologickou fakultou JU v Českých Budějovicích. Provincii jakožto zřizovatele zpravidla zastupuje její statutární zástupce – provinciál (příp. jeho zástupce – vikář). V případě středisek mládeže zastupuje provinciála jeho zástupce pro střediska. Jelikož ve všech institucích, které provincie založila, pracují salesiáni, souvisí život salesiánských komunit velmi úzce s provozem těchto zařízení.

Zdroj: Interní zdroj Salesiánské provincie (Praha 2002)

Příloha č. 3 : Mapa rozmístění salesiánských center v ČR

Zdroj : Internet (www.sbd.cz)

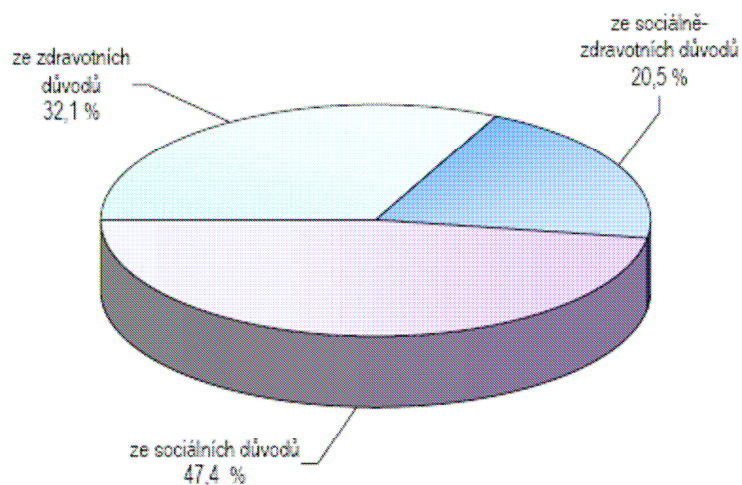
Příloha č. 4 : Titulní strana časopisu Salesiánský magazín

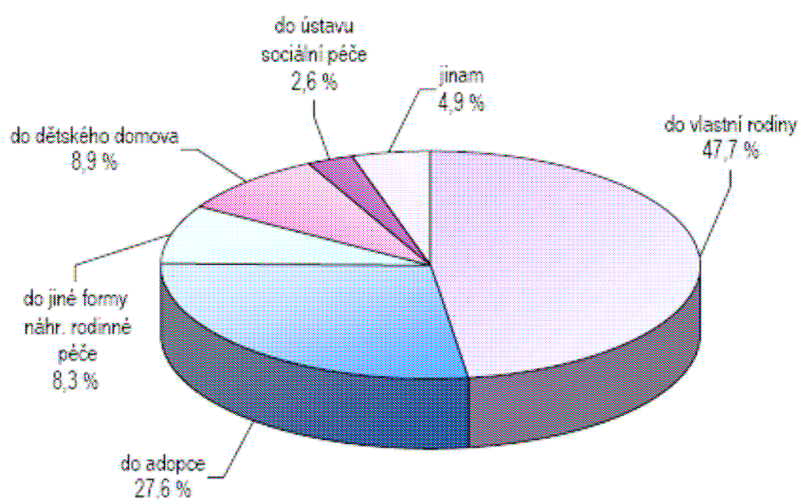
Zdroj : Internet (www.sdb.cz)

Příloha č. 5:

**Struktura dětí přijatých do kojeneckých ústavů
a dětských domovů v roce 2005**

**Struktura dětí propuštěných z kojeneckých ústavů
a dětských domovů v roce 2005**

Zdroj: www.uzis.cz

Kojenecké ústavy a dětské domovy - počet přijatých dětí, rok 2005

Území, kraj	Počet dětí přijatých během roku				Z celkového počtu přijatých dětí		
	celkem	v tom			handicapovaných	romských	týraných
		ze zdravotních důvodů	ze sociálně-zdravotních důvodů	ze sociálních důvodů			
Hl. m. Praha	191	14	123	54	5	20	3
Středočeský	145	22	44	79	41	40	3
Jihočeský	-	-	-	-	-	-	-
Plzeňský	68	24	7	37	8	24	5
Karlovarský	110	9	18	83	6	45	-
Ústecký	199	39	25	135	21	95	3
Liberecký	65	9	16	40	7	24	3
Královéhradecký	51	1	3	47	3	17	-
Pardubický	111	52	23	36	18	32	1
Vysočina	84	36	17	31	8	22	7
Jihomoravský	161	73	10	78	37	24	2
Olomoucký	251	133	39	79	123	51	-
Zlínský	77	15	20	42	17	8	3
Moravskoslezský	334	167	33	134	39	121	22
ČR	1 847	594	378	875	333	523	52

Kojenecké ústavy a dětské domovy - počet propuštěných dětí, rok 2005

Území, kraj	Počet propuštěných dětí během roku									Zeměfi	Z celkového počtu propuštěných			
	celkem	do vlastní rodiny	do adopce				do jiné formy náhradní rod. péče	do dětského domova	do ústavu sociální péče		jinam	handicapovaných	romských	týraných
			pro nezáměr	se souhlasem rodičů	na základě zbavení rodič. práv									
Hl. m. Praha	196	87	3	58	3	8	21	7	9	1	10	26	3	
Středočeský	143	58	21	35	8	12	3	6	-	5	28	37	2	
Jihočeský	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Plzeňský	71	27	16	12	-	7	3	4	2	1	6	28	6	
Karlovarský	127	42	28	35	-	6	8	5	3	2	9	36	-	
Ústecký	184	46	30	30	-	17	51	5	5	3	18	86	-	
Liberecký	73	22	6	25	-	4	13	-	3	-	10	19	4	
Královéhradecký	41	20	1	5	-	7	3	2	3	-	5	16	-	
Pardubický	109	56	6	14	-	22	5	5	1	1	14	26	-	
Vysočina	78	25	9	26	-	12	4	2	-	-	4	18	3	
Jihomoravský	150	74	16	27	-	14	10	5	4	2	39	21	1	
Olomoucký	247	194	5	12	1	11	15	2	7	-	114	48	-	
Zlínský	60	32	4	6	3	9	5	-	1	-	9	6	2	
Moravskoslezský	333	181	8	28	20	22	20	4	50	6	42	116	18	
ČR	1 812	864	153	313	35	151	161	47	88	21	308	483	39	

Zdroj: www.uzis.cz

Příloha č. 6

*"Šance, že láska pronikne do světa, který po ní hladoví, je malá, jestliže láska není posilována a praktikována v té nejdůležitější škole – doma."
Gottfried Keller*

Výroční zpráva

Soukromý dětský domov Markéta, o. p. s.

za školní rok 2005/2006

*"Znát se nemá znamenat, že musíme o sobě všechno vědět, ale že se vzájemně milujeme, spoléháme na sebe a jeden druhému věříme."
Albert Schweitzer*

Cíl a poslání

Posláním Soukromého dětského domova Markéta, o.p.s. je přetrhnout bludný kruh, kdy se ústavním dětem rodí zase ústavní děti.

Jedním ze základních cílů naší výchovy je preventivní péče. Ať už je minulost našich dětí jakkoliv nepříjemná, snažíme se jim pomoci bezpodmínečným přijetím a pozitivními prožitky, ze kterých budou moci ve své dospělosti čerpat.

Struktura organizace

Správní rada:

předseda	Roman Barabáš	vedoucí centra pro rodinu
členové	Mgr. Milada Malá	učitelka pro 2. stupeň
	Bc. Hana Maturová	vzdělávání handicapovaných dospělých osob
	Jarmila Němcová	sociální pracovník
	Ing. Josef Štancl	středoškolský učitel
	Monika Peterková	psychoterapeut

Dozorčí rada:

Mgr. Věra Nováková	učitelka ZŠ
JUDr. Pavel Průša	právník
Mgr. Eva Šmídová	ředitelka stacionáře

Zaměstnanci:

Hana Ochová	vychovatelka
Tomáš Och	ředitel

Stručná charakteristika zařízení

Soukromý dětský domov Markéta, o. p. s. byl zařazen MŠMT do sítě škol a školských zařízení na podzim roku 2000 s účinností od 1. 1. 2001. Jedná se o dětský domov, v němž vyrůstá jedna výchovná skupina, která žije plně rodinným životem se vším, co k němu patří. Odpovídá tomu i počet členů – 2 dospělí a 10 dětí (z toho 7 s nařízenou ústavní výchovou). Domov zde nalézají děti, které se nemohou dostat do adopce ani do pěstounské péče, a přesto potřebují individuální přístup, pevné emoční vazby a přirozené rodinné prostředí, které prožívají právě v této „rodině“.

Dětský domov je umístěn v rodinném domku o rozloze cca 240 m² se zahradou a dvorkem, ve vesnici, která se jmenuje Radhošť a má kolem 120 obyvatel.

Krajské město Pardubice je vzdálené 25 minut jízdy vlakem nebo 30 km po silnici a pro potřeby kulturních a sportovních aktivit dětí je dobře dostupné.

Na rozdíl od klasických státních zařízení jsou zde děti přítomny běžnému manželskému životu a všemu, co k tomu patří: zažívají, jak se k sobě manželé chovají, projevují si něžnosti, řeší konflikty, usmiřují se a odpouštějí si. Vidí různost názorů, přesto je zde důvěra a respekt. Prožívají zde plně rodinné prostředí se všemi prvky, které jsou pro toto prostředí specifické. To vše je nezbytně nutné k tomu, aby dítě samo dokázalo nastartovat harmonické soužití se svým partnerem a tím i vychovat vlastní potomky.

Děti zde mají své místo i po své zletilosti, mohou se sem vracet i se svými dětmi. Tak i jejich děti poznají generaci starší a budou si moci osvojit základní rodinné vazby.

Je zde možnost eliminovat největší nebezpečí stávající ústavní výchovy – tj. citovou deprivaci dětí.

"Stáváš se navždy zodpovědný za to, co jsi k sobě připoutal."

Antoine de Saint Exupéry

Zaměstnanci

O děti se starají pouze dva stálí zaměstnanci – „otec a matka“, čili ředitel zařízení a vychovatelka.

Ředitel je pedagog volného času a má desetiletou pedagogickou praxi v jiných zařízeních. Vychovatelka, nahrazující v tomto domově matku, má středoškolské vzdělání ekonomického směru.

Tento domov není založen na klasickém systému ústavní výchovy, ale na fungujících rodinných vztazích. Pro náš dětský domov je nejdůležitější, že zaměstnanci jsou manželé, kteří vnášejí harmonický vztah do chodu celého

domova. Manželé jsou zároveň i pěstouni a jedno z jejich pěstounských dětí již založilo svou rodinu.

Dále na výchovu a správný chod domova dohlíží správní a dozorčí rada, skládající se z právníka, ekonoma, speciálních pedagogů, terapeuta, pedagogů a úředníků.

Odbornou garanci převzalo Speciálně pedagogické centrum Svítání Pardubice, a to v oblasti intervence speciálního pedagoga v „rodině“, v oblasti péče sociální pracovnice a pomoci při další aktuální potřebě např. logopedické péče, vyšetření klinického psychologa atd. Spolupracujeme též s MUDr. D. Peřinovou (primářka dětského centra Veská) v oblasti zdravotní a sociální.

S výchovnými etopedickými problémy nám pomáhá Diagnostický ústav v Hradci Králové. V oblasti sociální velice úzce a s výbornými výsledky spolupracujeme s odbory sociálně právní ochrany dětí v místě jejich trvalého bydliště.

*"Učit se nevidět jen sebe je nutné, abychom viděli mnoho věcí."
Friedrich Nietzsche*

Zaměření školního roku 2005/2006

Tento školní rok navazoval postupně na roky předchozí, v nichž jsme se věnovali především rozvoji vzdělávání, a to všeobecně i individuálně zaměřeného ke každému dítěti, rozvíjení aktivní činnosti individuálního i skupinového sportu a oblasti sociální.

Uplynulý školní rok jsme se zaměřili na upevňování mezilidských vztahů a hledání svého místa. K dosažení vyšší úrovně sebeúcty a sebelásky jsme použili u dětí mnoho individuálních i kolektivních cest.

Zaměřili jsme se na lidskou důstojnost, na umění zdravě prosadit sám sebe a umět se bránit ve světě zla a klamů. Systematicky jsme se zabývali prací na sebezdokonalení. K tomuto účelu byly nakupovány hudební nosiče s relaxační hudbou, aromalampy, svíčky a vše, co v dětech podnítl navození klidu a uvolnění. Dalším prostředkem bylo i zaměření výletů. Pozornost jsme věnovali lepší životosprávě. Celým rokem nás provázely relaxace a uvolňovací cviky. Dětem byly k rozvoji k dispozici pomůcky - terapeutické pomůcky, nesčetné knihy, CD a DVD nosičů.

Děti jsme zasvěcovali do tajů psychologie – jak a co na koho působí.

Na konci tohoto roku děti měly poznat, co jim právě říká jejich tělo, měly se umět orientovat v nemocech a jejich psychosomatickém příznaku - to se týká převážně starších dětí a zvláště důležité toto vidíme u dospívajících děvčat. Umět číst řeč svého těla je důležitý prostředek k přijetí sebe sama.

Tento rok byl dalším rokem vedoucím ke zkvalitnění osobnosti a vztahů, které vytváříme. Děti opět mohly poznat nové věci, které v budoucnu mohou použít pro svůj další růst. Vše jim bylo nabízeno prožitkovou formou tak, aby účinnost byla co nejvyšší. Každý prožitek pro ně má být potěšením a poznáním něčeho, co nám život nabízí. Tímto přístupem chceme vést děti k odpovědnosti za sebe sama a k uvědomění si své hodnoty. Zároveň má být ukázkou různých variant, z nichž je možné volit pro jejich život v dospělosti.

Nadále jsme děti podporovali v jejich přátelství s dětmi z běžných rodin.

Děti navštěvovaly známé, kteří mají o ně zájem a zároveň jim mohou něco nabídnout. Snažíme se pokračovat ve všech aktivitách, které jsme započali a jsou pro děti přínosem, např. společné dovolené, trávení víkendů na chalupách, sportování v sokolovně, kulturní akce...

Každé dítě bylo rozvíjeno individuálně podle svých schopností a potřeb. K tomu nám pomáhá i pravidelná supervize.

Rozvaha výchovně vzdělávací činnosti byla zcela splněna a využita, v některých oblastech skutečnost plán převyšovala.

"Spíš než napomínání potřebují děti své vzory."

Joubert

Děti ve škole a v kroužcích

V našem domově bylo osm dětí s nařízenou ústavní výchovou, z toho čtyři děvčata a čtyři chlapci.

Do mateřské školy chodily dvě z nich. Pět dětí navštěvovalo základní školu. Jejich prospěch považujeme stále za vynikající výsledek vzhledem k prognózám, z kterých jsme vycházeli. Všechny děti před příchodem k nám měly návrh na zařazení do zvláštní školy, kterou však nikdo z nich nenavštěvuje.

Jako další vzdělávací úspěch hodnotíme integraci jednoho děvčete ze speciální základní školy do klasické ZŠ, kde díky své třídní učitelce a dětskému kolektivu výborně zvládla přechod. Našla zde své místo a dokázala se udržet v průměru třídy.

Nejstarší chlapec v tomto školním roce dokončil autoškolu a stal se instruktorem vodní turistiky. V říjnu dosáhl zletilosti.

Studoval na stavebním středním odborném učilišti obor tesař, v pololetí se však rozhodl učiliště opustit, odstěhovat se a nyní žije sám. Za námi nepravidelně dojíždí a účastní se některých našich aktivit.

Co se týče prospěchu a chování našich dětí, velice úzce spolupracujeme se školou, kam naše děti docházejí. Minimálně jedenkrát měsíčně se ústně informujeme u třídního učitele na prospěch a chování dětí a ke konci pololetí si žádáme písemné hodnocení dítěte za uplynulé období. Jsou-li nějaké potíže, konzultujeme je s učiteli častěji a dbáme, aby i ze strany školy nám byla jakákoliv změna v chování dítěte okamžitě oznámena. Se školou máme navázány dobré vztahy a většina učitelů nám pomáhá. Naše vazby s třídními učiteli jsou velmi intenzivní a napomáhají tak naší oboustranné péči o děti.

Učitelé hodnotí naše děti převážně objektivně. Největším problémem u některých dětí je nepořádnost, kterou se stále snažíme eliminovat, avšak výsledky se dostávají velmi pozvolna.

Všechny děti s výjimkou nejmladšího a nejstaršího chodily do tanečního oboru ZUŠ v Holicích. Dva kluci hráli fotbal za TJ Jaroslav. Další zájmové aktivity našich dětí probíhaly v Centru volného času, o.p.s. v Horním Jelení. Čtyři děti navštěvovaly dramatický kroužek, nejmladší zkusila hru na klavír. Minimálně jednou týdně chodily děti cvičit nebo jinak sportovat do místní sokolovny.

S učiteli v zájmových činnostech také spolupracujeme, zde však jednáme pouze ústně, někdy telefonicky. Vždy se snažíme alespoň dvakrát za pololetí navštívit učitele při zájmové aktivitě dítěte osobně.

"Zrovna tak důležité je dát světu dítě, jako dát dítěti svět."

Friedrich Nietzsche

Co jsme prožili

Uplynulý školní rok jsme se snažili dětem nabídnout program a zážitky v takové míře, aby si mohly opravdově uvědomovat samy sebe a lépe se poznat. Všechny naše aktivity byly směřovány k rozvoji dětí a i nepředvídatelné situace, které se vyskytly, jsme využili k jejich rozvoji.

Jednou z nich bylo seznámení dětí s postupem přivolání policie. Byli jsme vykradeni a děti se podílely na ohlášení a celém procesu vyšetřování a dávání celé věci do pořádku. Totéž se opakovalo při vykradení místního kostela, kde se děti zapojily do budování zabezpečování objektu.

Opět se opakovaly akce, které byly buď stejné jako v předchozích letech, anebo na ně volně navazovaly. Stejně jako vloni jsme letos byli vodáky, a to už několikrát. Sjeli jsme nejen známé české řeky Vltavu a dvakrát Sázavu, ale několikrát i místní Loučnou.

Navštívili jsme mnoho zámků, muzeí a památných míst. Jezdili jsme na motokárách, stříleli z revolveru, bruslili s hokejistou, lyžovali v několika střediscích. A svezli se motorovou lodí Baťovým kanálem.

Zúčastnili jsme se mnoha oslav jako jsou křtiny nebo oslava devadesátých narozenin babičky. Pořádali jsme dětský karneval a dětské dny v obci. Setkali jsme se se známými osobnostmi např. Jakubem Třasákem. Měli jsme na Vánoce doma holčičku z jiného dětského domova, kterou jsme na podzim v DD několikrát navštívili.

Byla u nás na návštěvě paní senátorka Ing. L. Müllerová. Zúčastnili jsme se pořadu Máme hosty v Českém rozhlase Pardubice pro zpříjemnění vánočních chvil. V únoru jsme se podíleli na natáčení výchovně vzdělávacího cyklu České televize „Děti v Čechách“ o jednom z našich dětí.

K nácviu zásad společenského chování patřily bezesporu také návštěvy mnoha divadelních představení. Největším zážitkem byla návštěva Národního divadla a také dětského divadelního festivalu v Divadle v Dlouhé v Praze. Dětem se velice líbilo večerní představení „pod širým nebem“ Noc na Karlštejně na Kunětické Hoře.

Před Vánoci jsme si zpříjemnili chvíle v 3D kině, čajovně a v galerii Cesty ke světlu v Praze. Biologii jsme si procvičili ve třech různých ZOO a v botanické zahradě.

Pomáhali jsme při stěhování staré babičky do domu s pečovatelskou službou.

Prožili jsme pravý český Jarmark v Jilemnici. Koupali se v několika aquaparcích, jezdili na bobové dráze, vyzkoušeli si zimní venkovní koupání ve vířivce. Dováděli jsme na Matějské pouti a v libereckém Babylonu. Děti se seznámily s prací pletení košíků a několik si jich sami zkusily udělat.

V rámci výchovy ke stolování jsme navštívili mnoho různých restaurací, mezi nimiž byla i čínská.

V Chorvatsku jsme podnikli výlet lodí po moři, poznali jiné stolování – na lodi a navštívili ostrov, kde nemají na celém ostrově žádné auto.

Starší děti se učily číst v mapě, vyhledat si vlakové spojení a dostat se vlakem na určené místo, nadále se učily samostatnosti.

Při výletě na kolech si děti upevňovaly znalost pravidel silničního provozu. Děti si pořádaly své oslavy. Přátelily se s kamarády z běžných rodin. Navštěvovaly je a ony zase nás. Přátelé našich dětí s námi jezdili na různé akce.

Všechny naše děti už umí výborně lyžovat. Celá skupina sjede i ty nejtěžší sjezdovky v Čechách, a to včetně nejmladší čtyřleté holčičky.

Všichni už umí jezdit na kole, a tak můžeme vyrážet na výlety každý na svém kole.

Kromě nejmladšího děvčátka jsou všechny děti vzhledem k svému věku dobrými plavci. Ta nejmladší však nepůsobí skupině žádný problém, protože je ve vodě také jako rybička, i když ještě nekoordinuje svá tempa.

O prázdninách jsme pořádali tábor pro kamarády našich dětí, který se velice vydařil a určitě ho příští rok znovu zopakujeme.

V neposlední řadě je potřeba zmínit cestu vlakem Pendolino, kde děti jely manažerskou třídou do Prahy. Vidíme v tom možnost zážitku aplikovat na vzdělání. „Vyber si, jestli se chceš učit a mít výsledky a vybrat si, co budeš dělat a pak mít možnost přepravovat se v 1. třídě a nebo chodit pěšky.“ To se týká i luxusního ubytování v apartmánech ve Špindlerově Mlýně či akce v hotelu Hilton v Praze.

Spolu s dětmi jsme přispěli několika bezdomovcům, žebrákům a jiným charitativním organizacím. Děti se setkaly i s žebrákem u našich dveří. Poskytli jsme mu nejnutnější pomoc a měli jsme hned další téma k rozhovorům.

Aktivít, které jsme dětem nabídli, bylo mnoho. Dětem je samozřejmě nabízeno mnohem víc, než se sem dá napsat. Jako pozitivní důsledek vidíme zpětnou vazbu, která se nám vrací v zájmu o veškeré dění. Tím, že umějí některé sporty, vědí, jak se kde chovat, nejsou pozadu za svými vrstevníky. Spíše naopak, některé převyšují. Vždy si za svůj zájem vyberou aktivitu raději než „poflakování“.

Na úplný závěr je nutno podotknout fakt, že ačkoliv děti absolvovaly tak široké spektrum nabídky a ve všech oblastech jely, jak se říká naplno, nezaznamenali jsme v celém školním roce ani jeden úraz způsobený při výkonu sportu nebo námi nabízených aktivitách. Na děti nebyla ani jedna stížnost, co se týká jejich chování. Podle těchto kritérií hodnotíme celý uplynulý rok jako velice vydařený a děti jako velice disciplinovanou skupinu, která je vedena k opatrnosti, je schopna svou bezpečnost zachovávat a přitom vše prožívat s velkým nasazením.

Navštívili jsme podzemí Tábora a husitské muzeum. Byli jsme v hrobce a v muzeu motocyklů. Navštívili spoustu zámků, mezi ty nejznámější patří

Konopiště, v Jistebnici jsme hledali počátky kancionálu, ale místo toho jsme našli kostel, v němž jsme si krásně dokázali povídat o architektonických slozích. Poprvé jsme navštívili botanickou zahradu.

Ke kulturním akcím patřilo i "pálení čarodějnic" v Horním Jelení s programem. Již tradičně nás na své akce zvou hasiči z Horního Jelení, kteří pro naše děti připravují dětský den a vánoční radování. Byli jsme také pozváni na jejich různé oslavy, jichž se naše děti rády účastní.

Musíme zde zmínit události, s jejichž přípravou děti aktivně pomáhaly. Je to každoročně dětský den v Radhošti se stále větší účastí. Novinkou letošní zimy byl dětský karneval v Radhošti, který svou účastí masek předčil naše sázky. Všechny děti se účastnily jako pořadatelé, pomáhaly s přípravou, ujaly se předtančení a pomáhaly s tombolou. Organizování různých akcí se dětem líbí, a tak se hrál ještě Mašťa cup - zápas ve florbale. Děti si pořádaly své oslavy narozenin s kamarády.

Navštívila nás paní Marie Sejkorová z Hradce Králové, která s námi vyráběla figurky ze skla. Všechny děti si vyzkoušely tavení skla nad otevřeným ohněm a s pomocí si vyrobily ze skla zvířátko podle svého přání. Dále se děti seznámily s prací se dřevem - vyřezávaly obludy z kmene lípy, které nám teď straší na zahradě.

O prázdninách děti navštívily své známé, byly na táborech. Společně jsme na kánoích a raftu sjeli Vltavu z Vyššího Brodu do Boršova nad Vltavou, z dětí se staly vodáci a vedle háčka a zadáka máme na kanoi nové místo, a tím je místo hříbečka - pro maličké, kteří jen tak seděli bez funkce uprostřed. V Českém ráji jsme za pomoci instruktorů ze společnosti Outdoor Discovery, s. r. o. lezli po skalách. Navštívili jsme čtyři kempy, z nichž Sedmihorky byly oceněny jako nejlepší kemp roku. Naopak kemp Branná nás zaujal pouze tím, že se zde natáčely Raftáci, a tak děti alespoň ocenily české herce a techniku ČT.

Dětem je samozřejmě nabízeno mnohem víc. Jako pozitivní důsledek vidím zpětnou vazbu, která se nám vrací v zájmu o veškeré dění. Tím, že děti umí některé sporty, vědí, jak se kde chovat, nejsou pozadu za svými vrstevníky, spíše naopak, některé převyšují, vždy si za svůj zájem vyberou aktivitu raději než "poflakování". Příkladem toho je, že se nejstarší dítě přihlásilo do instruktorského vodáckého kursu a také do kursu instruktora snowboardingu. Další zpětnou vazbou od dětí, která jistě do hodnocení patří, je i to, že školní rok 2003/2004 věnovaný převážně oblasti sportovní, se do dětí tak zapsal, že letošním prázdninovým zážitkem pro děti byla kanoistika - všechny děti včetně maličkých sjely Vltavu, lezly na skály pod vedením instruktora. Všichni dokázali vylézt na skálu třetího stupně obtížnosti a ti nejlepší sedmého stupně obtížnosti..

Aktivít, které jsme dětem nabídli, bylo mnoho, nadále jsme rozvíjeli všechny jejich schopnosti.

Když tento rok shrneme, snažili jsme se pokračovat ve všech započatých aktivitách, které jsou pro děti přínosem, např. společné dovolené, trávení víkendů na chalupách, sportování v sokolovně, kulturní akce a vždy ještě přispět něčím navíc...

Na závěr je nutno podotknout, že ačkoliv děti absolvovaly tak široké spektrum nabídky a ve všech oblastech jely - jak se říká - naplno, nezaznamenali jsme v celém školním roce ani jeden úraz, způsobený při výkonu sportu nebo námi

nabízenými aktivitami. Na děti nebyla ani jedna stížnost, co se týká jejich chování. Dle toho všeho hodnotím celý uplynulý rok jako velice vydařený a děti jako velice disciplinovanou skupinu, vedenou k opatrnosti a schopnou svou bezpečnost zachovávat a přitom vše prožívat s velkým nasazením.

Výčet všech aktivit ale nemůže vypovědět o nadšení dětí, které při všech událostech prožívají. Nejdůležitějším okamžikem pro ně ovšem zůstává fakt, že tyto akce děláme společně, tak jako v rodině. Společně plánujeme, společně se těšíme, společně prožíváme a společně hodnotíme. To je tím nejdůležitějším momentem naší výchovy. Dítě není na nic samo. O každý zážitek se může podělit s osobami, které tu jsou jenom pro něho, i když jsou "nevlastní." Plně však nahrazují "mámu a tátu".

"Je třeba se učit tak dlouho, dokud neumíš."

Seneca

Vzdělávání zaměstnanců, další činnosti a drogová prevence

Vychovatelka nadále navštěvovala vzdělávací kurz angličtiny pro pedagogické pracovníky a zahájila sebezkušenostní výcvik pro vychovatele v rozsahu 350 hodin pořádaný Institutem pedagogickopsychologického poradenství ČR.

Dále se zúčastnila několika akreditovaných vzdělávacích programů - Relaxace pro děti, Kresba jako nástroj poznání dítěte a Kresba jako nástroj poznání dítěte II.

Ředitel získal osvědčení o absolvování kurzu Instruktor vodní turistiky a dále se zúčastnil vzdělávacího programu Základní lyžařský instruktorský kurz. Oba kurzy měly akreditaci MŠMT.

Oba zaměstnanci si na školení Českého červeného kříže obnovili znalosti ze základních norem zdravotnických znalostí a také oba byli proškoleni a úspěšně

absolvovali test pro vedoucí zaměstnance z předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci.

Další činnosti se váží na jednotlivé aktivity dětí a také na spolupráci učitelů škol a nás. Například se účastníme školních akcí a výletů a pomáháme s pedagogickým dozorem nebo zapůjčením potřebných pomůcek. Personálu MŠ pomáháme s přípravou oslav svátku sv. Mikuláše, kdy naše děti jsou přestrojeni za andělky a čerty. Také se aktivně podílejí při pořádání zábavného odpoledne pro předškoláky. Spolupracujeme také s místní organizací Sokola. Společně organizujeme dětské dny, karnevaly a další aktivity.

Patřičnou pozornost se snažíme věnovat i drogové prevenci. Jsou to především osobní rozhovory s dětmi a také četba vhodné literatury. Vzhledem k nízkému věku našich dětí nepovažujeme za aktuální podrobnější záběr této problematiky. V současné době se to týká pouze chlapců, a těm se snažíme citlivě věnovat. Pro včasné odhalení zneužívání jakýkoliv drog máme u nás testující proužky na všechny skupiny drog a alkoholový elektronický tester.

Svou pedagogickou praxi v uplynulém roce v našem zařízení vykonalo devět studentů z různých pedagogických a sociálních škol.

"Člověk je zrozen ke vzájemné pomoci."

Seneca

Poděkování

Náš dětský domov by nemohl nabídnout dětem vše, co si zaslouží a hlavně co potřebují, bez pomoci nadací, organizací, firem a také jednotlivců. Jejich pomoc je již tak rozšířena, že bez jejich podpory a spolupráce by náš domov nebyl schopen naplnit některé potřeby dětí. Důležitá pro nás a naše děti je okamžitá

pomoc, spolupráce na výchově dítěte, morální podpora, nabídka akcí, pomoc při organizování našich akcí...

Poděkování patří následujícím subjektům a jednotlivcům:

- Nadace škola hrou (Liberec), Nadační fond Rozum a Cit (Praha), OS Klub přátel dětí DD (Nové Strašecí)
- MŠ Stradouň, ZŠ Horní Jelení, Speciální škola Svítání, o.p.s. Pardubice, Soukromé SOU a U stavební, spol. s r.o. Černá za Bory, ZUŠ Holice, Centrum volného času, o.p.s. Horní Jelení, DDÚ Hradec Králové,
- Happy sport - Křivánkovi (Praha), K+K lyžařská škola Jánské Lázně, Armáda spásy - p. Kudláčková (Praha), Sbor dobrovolných hasičů (Horního Jelení), Smékalovo pekařství (Vysoké Mýto), Cyklo Content - Jan Nečas (Pardubice), FOD, salesiáni z Pardubic a Sebranic,
- Happy sport – Křivánkovi (Praha), Karhan sport (Krkonoše), Happy House (Špindlerův Mlýn), Penzion Adélka (Janské Lázně), K+K lyžařská škola Jánské Lázně, Sbor dobrovolných hasičů (Horní Jelení), Smékalovo pekařství (Vysoké Mýto), FOD (Praha), salesiáni z Pardubic a Sebranic, ČD Pardubice, Boatpark (Praha), Divadlo v Dlouhé (Praha), Šmidberský transport, a.s. (Pardubice)
- členové správní a dozorčí rady, M. Kudláčková (Praha), Matulovi (Krucemburk), Vaňkovi a Škoudlínovi (Horní Jelení), Korábovi, Tesařovi, Svobodovi a Peckovi (Radhošť), Procházkovi (Pardubice), Sádovští (Pardubice), M. Dolejšová (Slatina), A. Párová (Holice), J. Houžvíček (Jaroslav), Pomikálkovi (Nekoř), Vlachovi (Srch), A. Bahník (Horní Jelení)

Tento výčet nikdy nebude úplný. Poděkování patří také těm, kdo na nás myslí a přejí nám radost z dětí a pevné nervy a jsou s námi, i když vzdáleně, při našem výchovném úsilí.

*"Jen činem roste moudrost, otálením strach."
Publius Syrus*

Granty a věcné dary

K Vánocům věnovala dětem dárky firma Quelle s.r.o. Rádio Kiss společně s Nadací Terezy Maxové zařadilo naše děti pod tradiční Strom splněných přání. Vánoční dárky naše děti také obdržely prostřednictvím Vánočního stromu radosti v Pardubicích, za jehož organizací stojí Pražská správa nemovitostí s.r.o.

MUDr. A. a MUDr. V. Willantovi nám věnovali k rehabilitaci autotrakční lehátko.

Naše děti byly obdarovány knihami z nakladatelství Fragment.

Ing. Karel Křivánek z Happy sportu Praha nám zapůjčil veškeré lyžařské vybavení na celou sezónu a dětem, které měly zájem i snowboardový komplet, a poskytl také dětem ubytování v Janských Lázních a Špindlerově Mlýně.

Finančně nás podpořili:

MUDr. J. Němcová, Ing. J. Cíznerová (Humpolec), Ing. K. Křivánek (Špindlerův Mlýn) a také někteří pro nás neznámí dárci.

Děkujeme!

Zpráva o hospodaření

a) Příjmy

1. Celkové příjmy	1 679 747,03 Kč
2. Poplatky rodičů	0,00 Kč
3. Příjmy z hospodářské činnosti	0,00 Kč
4. Ostatní příjmy	
dotace KrÚ	1 572 000,00 Kč
dary	37 000,00 Kč
soc. dávky	59 994,00 Kč
ostatní výnosy	4 133,03 Kč
úroky	620,00 Kč
příspěvky rodiny Ochovy na podíl	6 000,00 Kč

b) Výdaje

1. Investiční výdaje	0,00 Kč
2. Neinvestiční výdaje	1 788 393,19 Kč

mzdové náklady	324 803,00 Kč
zákonné odvody	115 593,00 Kč
učebnice a učební pomůcky	156 237,89 Kč
nákup vody, paliv, energie	38 049,54 Kč
služby pošt	8 972,00 Kč
služby telekomunikací	33 295,78 Kč
nájemné	53 000,00 Kč
opravy a udržování	3 069,58 Kč
cestovné	54 152,50 Kč
prádlo	58 335,87 Kč
ostatní jiné	942 884,03 Kč

Vyšší výdaje oproti příjmům byly hrazeny z uspořenéých prostředků ve školním roce 2004/2005.

"Vydrž a na svém stůj, ta práce ti přinese plody." Ovídius

• Zpráva o výsledcích kontrol provedených v našem zařízení

Poslední kontrolu a to hloubkovou uskutečnila Česká školní inspekce ve dnech 26.-29. dubna 2005 se zaměřením na personální podmínky, materiálnětechnické podmínky a průběh a výsledky vzdělávání a výchovy v našem zařízení ve školním roce 2004/2005 k datu inspekce(čj.:b5-10129/05-5242, signatura: oj2py335). ČŠI hodnotila jednotlivé prověřované oblasti v závěru takto:

- Personální podmínky ovlivňující vzdělávání a výchovu dětí a umožňující realizovat vzdělávací programy jsou hodnoceny jako vynikající.

Výchovně vzdělávací činnost soukromého školského zařízení se opírá o stabilní pedagogický manželský pár a vysoké standardy jimi nastavené při vzniku zařízení. Oba pracují se zaujetím a velkou dávkou empatie a porozumění pro

jednotlivé děti. Další vzdělávání je funkční a vychází z potřeb zařízení s přihlédnutím k novým školským zákonům a trendům v etopedii. Vše navazuje na diagnostiku, osobní rozvoj a potřeby dětí umístěných v zařízení. Organizační uspořádání a vnitřní informační systém jsou pro podmínky zařízení dostatečně efektivní.

- Materiálně-technické podmínky a zázemí jsou vynikající.

Materiálně-technické podmínky jsou velmi kvalitní a odpovídají věkovému složení i potřebám dětí. Materiální soukromé zdroje umožňují naplnit stanovené záměry výchovně vzdělávacího procesu na vysoké a kvalitní úrovni, zabezpečit děti a zařízení po všech stránkách.

- Úroveň průběhu a výsledků vzdělávání je vynikající.

Průběh a výsledky výchovně vzdělávací činnosti jsou vynikající. K nejlepším ukazatelům patří bezprostřední partnerský vztah mezi všemi dětmi a manželi-vychovateli, vytváření prostředí důvěry, pocitu jistoty a prostoru k seberealizaci dětí. Děti se s domovem ztotožňují a přijímají jeho hodnotový systém.

Velmi kvalitní odborná úroveň výchovy a vzdělávání je trvalého charakteru a od poslední inspekce se ještě více prohloubila. Zařízení pracuje na této úrovni dlouhodobě.

Výňatek ze stanoviska Zprávy auditora ze dne 10. března 2006 o ověření účetní závěrky k 31. 12. 2005 v souladu se zákonem č. 254/222 Sb.

Podle našeho názoru účetní závěrka podává ve všech významných ohledech věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví (tj. stavu a pohybu aktiv, závazků, vlastních zdrojů, nákladů a výnosů), finanční situace společnosti Soukromý dětský domov Markéta, o.p.s. k 31. 12. 2005 a výsledku hospodaření za rok

2005 v souladu se zákonem o účetnictví, dalšími příslušnými zákony a účetními předpisy platnými v České republice.

Podle našeho názoru je účetní závěrka v souladu se zákonnými požadavky.

Auditor : C.K. audit, s. r. o., auditor: Ing. Dagmar Křenová 516 01 Rychnov nad Kněžnou, Komenského 41

Prověrky Okresního státního zastupitelství v Pardubicích jsou konané pravidelně podle plánu prověrek v souvislosti s výkonem dozoru státního zástupce nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních ve smyslu zákona č. 383/2005Sb. Všechny čtyři provedené prověrky byly zcela v pořádku bez nutnosti vydávat příkaz k nápravě.

"Musíš žít pro druhé, chceš-li žít pro sebe."

Seneca

Kontaktní údaje

Soukromý dětský domov Markéta, o.p.s.

Radhošť 24

534 01 Holice

tel/fax: +420 466 676 191

mobil: +420 605 523 378

e-mail: ochovi@ddmarketa.cz

www.ddmarketa.cz

Bankovní spojení:

ČSOB Holice, č.ú. 168266670/0300

IČO 25944363

DIČ CZ25944363

Příloha č. 7 : Fotografie dětí z Casa del bambino PIO XII.

Školní autobus pro děti z pontinské školy

Děti různých národností

Volnočasové programy – cvičení aerobiku

Zábava při slavnosti sv. Anny , patronky Pontinie (Festa S. Anna)

Přátelská návštěva dětí z dětského domova v Římě